

TƏHSİL

Aylıq jurnalı

Elmi-nezəri, pedaqoji, metodik jurnal *№ 12 (98)* DEKABR 2018 * www.tehsiljurnali.az

2019

*Əziz həmvətənlər! Hörmətli soydaşlar!
Milli birliyimizin rəmzi kimi hər il geniş qeyd
etdiyimiz 31 Dekabr - Dünya Azərbaycanlılarının
Həmrəylik Günü münasibətilə sizi səmimi qəlbdən
salamlayır, hamınıza xoşbəxtlik və
əmin-amalıq arzulayıram.*

**Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin qurub
yaradaraq bizə ərməğan etdiyi Müstəqil
Azərbaycan Respublikasını və onun
atributlarını canımız qədər sevək və qoruyaq!**

2018-ci il xalqımızın tarixində şərəfli yer tutan Azərbaycan Xalq Cumhuriyyətinin 100 illiyinin geniş şəkildə keçirilməsi ilə yaddaşlarda qalacaqdır. Belə əlamətdar yubileyin təntənə ilə qeyd edilməsi həmvətənlərimizin qəlbində azadlıq və istiqlal duyğularını, ölkəmizin zəngin tarixi ilə haqlı iftخار hissini daha da gücləndirir. Bu gün əminliklə demək olar ki, 100 il əvvəl mühacir həyatı yaşamağa məcbur olmuş Cümhuriyyət qurucularının və onların varislərinin Azərbaycanı müstəqil və qüdrətli dövlət kimi görmək arzuları artıq xoş gerçəkliyə çevrilmişdir.

İlham ƏLİYEV

Təhsil hər bir
dövlətin, cəmiyyətin
həyatının, fəaliyyətinin
mühüm bir sahəsidir.

Cəmiyyət təhsilsiz
inkışaf edə bilməz.

Heydər Əliyev

Bu sayımızda

Dünya azərbaycanlılarına

Səh.2-3

Azərbaycan Prezidenti İlham
Əliyev ümummilli lider Heydər
Əliyevin məzarını ziyarət edib

Səh.4-6

Yeni yaşayış komplekslərində
bağça və məktəb binaları
istifadəyə verilib

Səh.10-14

Azərbaycan tələbələrinin
II qurultayının
iştirakçularına

Səh.15

Heydər Əliyev dühası: dahilik,
zaman və müasirlik

Səh.39-48

"Clarivate Analytics": 3 il

 Clarivate
Analytics

Səh.62-66

2018-ci ilin Nobel mükafatları
sahiblərinə təqdim olundu

Səh.81-83

TƏHSİL

Elmi-nəzəri, pedaqoji, metodik jurnal

Redaksiya heyəti:

İsa Həbibbəyli
Urxan Ələkbərov
Ədalət Muradov
Vaqif Şadlınski
Mustafa Babanlı
Gülçöhrə Məmmədova
Maarifə Hacıyeva

Baş redaktor: *Nizami Mirzə*

Redaksiyanın ünvani:
AZ 1073, Bakı-73, Mətbuat prospekti,
529-cu məhəllə, "Azərbaycan"
nəşriyyatı, 7-ci mərtəbə

Bizim rekvizitlər:
Beynəlxalq Bankın Yasamal filialı
Kodu: 805562
M/h: AZ03NABZ0135010000000002944
VÖEN: 9900001881,
SWIFT: İBA ZAZ2X
Müəssisənin adı: "TƏHSİL" jurnalı
VÖEN 1303135891
HESAB-Nö:
AZ20İBAZ38060019443152701216 AZN

Jurnal 2007-ci ildə
Ədliyyə Nazirliyində qeydə alınıb.
"Təhsil" jurnalının kompüter
mərkəzində yığılb və
«Red N Line» MMC-nin mətbəəsində
çap olunmuşdur.

Redaksiyaya daxil olan
əlyazmalar geri qaytarılmır.
Müəlliflərlə redaksiyanın
mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Telefonlar: 537-17-89;
510-19-95;
Mob: (050) 612-32-21
(077) 612-32-21

www.tehsiljurnali.az
E-mail: tehsil-2007@mail.ru

Sifariş: 221
Tiraj: 1600

Dünya azərbaycanlılarına

Əziz həmvətənlər!

Hörmətli soydaşlar!

Milli birliyimizin rəmzi kimi hər il geniş qeyd etdiyimiz 31 Dekabr - Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylilik Günü münasibətilə siz səmimi qəlbdən salamlayır, hamınıza xoşbəxtlik və əmin-amanlıq arzulayıram.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin azərbaycançılıq ide-

yalarını yaşıdan müstəqil dövlətimiz milli həmrəyliyin gücləndirilməsinə xüsusi əhəmiyyət verir, dünya azərbaycanlılarının mədəni-mənəvi birliyinin daha da möhkəmləndirilməsi ilə bağlı ardıcıl tədbirlər həyata keçirir. Biz xarici ölkələrdə məskunlaşmış həmvətənlərimizin doğma Azərbaycanla əlaqələrinin dərinləşdirilməsi və

ümummilli məsələlərin həllində yaxından iştirakının təmin edilməsi istiqamətdə irəli sürülən səmərəli təşəbbüslərə hər zaman dəstək veririk.

2018-ci il xalqımızın tərəfində şərəfli yer tutan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illiyinin geniş şəkildə keçirilməsi ilə yaddaşlarda qalacaqdır. Belə əlamətdar

Təbrik

yubileyin təntənə ilə qeyd edilməsi həmvətənlərimizin qəlbində azadlıq və istiqalal duyğularını, ölkəmizin zəngin tarixi ilə haqlı iftixar hissini daha da gücləndirir. Bu gün əminliklə demək olar ki, 100 il əvvəl mühacir həyatı yaşamağa məcbur olmuş Cümhuriyyət qurucularının və onların varislərinin Azərbaycanı müstəqil və qüdrətli dövlət kimi görmək arzuları artıq xoş gerçəkliyə çevrilmişdir.

Dünyada gedən mürəkkəb geosiyasi proseslərə, mühabibə və silahlı qarşılardurmlara, qaćqın və məcburi köçküն problemlərinə, qlobal iqtisadi çətinliklərə baxmayaraq, Azərbaycan Respublikası qarşıya qoyduğu böyük məqsədlərə doğru inamlı irəliləyir. Ölkəmizin sosial-iqtisadi sahədə əldə etdiyi uğurların nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən yüksək qiymətləndirilməsi bunu bir daha əyani surətdə sübut edir. Dünya Bankının "Doing Business 2019" hesabatında Azərbaycan ötən illə müqayisədə 32 pillə irəliləyərək 190 ölkə arasında 25-ci yerdə qərarlaşmış, 10 ən islahatçı dövlət siyahısına daxil edilmişdir. Ölkəmizin təşəbbüsü və yaxından iştirakı ilə irimiyyətli transmilli layi-

hələr uğurla icra olunmuşdur. 2018-ci ildə Avrasiyanın enerji xəritəsinin zənginləşməsində mühüm rol oynayan "Cənub Qaz Dəhlizi"nin və onun tərkib hissəsi olan TANAP boru kəmərinin istifadəyə verilməsi, həmçinin Ələt-Astara magistral avtomobil yolunun açılışı ilə Azərbaycan ərazisində "Şimal-Cənub" beynəlxalq nəqliyyat dəhlizi layihəsi üzrə bütün işlərin başa çatdırılması dövlətimizin iqtisadi potensialının artması, regionun tranzit və logistika mərkəzinə çevrilməsi, geoİqtisadi mövqeyinin güclənməsi baxımından xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Cari ildə həm də növbəti telekommunikasiya peyki "Azerspace-2"nin orbitə buraxılması respublikamızın müasir rəbitə və informasiya texnologiyaları sahəsində qazandığı nəqliyyətlərin bariz təzahürüdür.

Ölkəmiz inkişaf etdikcə, daha qlobal xarakterli vəzifələri həll etmək imkanları da artır. Qarşımızda Ermənistanın hərbi təcavüzü nəticəsində işgal edilmiş torpaqlarımızın azad olunması kimi taleyüklü vəzifə dayanır. Azərbaycan pozulmuş ərazi bütövlüyünün bərpası yolunda ardıcıl və məqsədyönlü siyaset həyata keçirir. Soydaşlarımız da, öz

növbəsində, yaşadıqları ölkələrin yüksək dairələrinin və nüfuzlu beynəlxalq təşkilatların diqqətinin Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin ədalətli həllinə yönəldilməsində, tarixi həqiqətlərin geniş ictimaiyyətə çatdırılmasında fəallıq nümayiş etdirməlidirlər. Azərbaycanın inkişafı və dünya birliyində mövqeyini möhkəmləndirməsi üçün hər bir həmvətənimiz ümummilli məqsədlər ətrafında sıx birləşməli, diaspor təşkilatlarının fəaliyyəti daha çevik əlaqələndirilməlidir. Əmin-nəm ki, dünyanın hansı gusəsində yaşamasından asılı olmayıaraq, bütün soydaşlarımız və həmvətənlərimiz bu prinsiplərə əsaslanaraq qarşidakı illərdə də üzərlərinə düşən vəzifələrin yerinə yetirilməsində qüvvə və bacarıqlarını əsirgəməyəcəklər.

Sizi Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü münasibətilə ürəkdən təbrik edir, hər birinizə səadət, fəravənləq və işlərinizdə uğurlar diləyirəm!

Bayramınız mübarək olsun!

**İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan
Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri,
25 dekabr 2018-ci il**

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev ümummilli lider Heydər Əliyevin məzarını ziyarət edib

Müasir müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu, dünya şöhrətli siyasi xadim, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin vəfatından 15 il keçir.

Dekabrin 12-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və ailə üzvləri Fəxri xiyabana gələrək xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin məzarını ziyarət ediblər.

Milli Məclisin deputatları, nazirlər, komitələrin, şirkətlərin və idarələrin rəhbərləri, respublika ictimaiyyətinin nümayəndələri də Fəxri xiyabana gəlmışdilər.

Prezident İlham Əliyev ulu öndərin məzarı önünə əklil qoydu.

Azərbaycanın Dövlət himni səsləndi.

Dövlətimizin başçısı İlham Əliyev və ailə üzvləri ulu öndərin ömür-gün yoldaşı, görkəmli oftalmoloqlımlı, akademik Zərifə xanım

Əliyevanın da məzarı üzərinə gül dəstələri qoydular.

Tanınmış dövlət xadimi Əziz Əliyevin və professor Tamerlan Əliyevin də xatirələri yad edildi, məzarları üstünə gül dəstələri düzüldü.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin məzarının ziyarət edilməsi mərasimində Baş nazir Novruz Məmmədov, Milli Məclisin sədri Oqtay Əsədov, Prezident Administrasiyasının rəhbəri Ramiz Mehdiyev və digər rəsmi şəxslər iştirak ediblər.

Vəfatından sonra xalqın yaddaşında qalmaq hər kəsə

nəsib olmur. Xalq yalnız sevdiklərini yadda saxlayır və yaşadır. Heydər Əliyev misilsiz xidmətlərinə görə hər zaman Vətəni, xalqı üçün əziz olaraq qalacaq. Çünkü bu dahi insan öz nəcib əməlləri ilə hələ sağlığında ikən tarixin yaddaşında əbədiləşmiş böyük azərbaycanlıdır.

İstedadlı insanlar, böyük şəxsiyyətlər üçün zaman və məkan məhdudiyyəti yoxdur. Onlar heç bir zamana və məkana sığmırlar. Bu, əsrlərin sınağından çıxan və öz təsdiqini tapan həqiqətdir. ➤

Anım

Zaman bu həqiqəti də təsdiq edir ki, dünyanın tarixi böyük şəxsiyyətlərin mənalı ölüm yoludur. Bu mənada Heydər Əliyevin ölüm yolu müasir Azərbaycanın tarixidir. Elə bu səbəbdən də bu ölüm yolu hər zaman yadداşlarda yaşayacaq.

Ulu öndərin hakimiyyətdə olduğu 35 ildə Azərbaycana bəxş etdiklərini tarix boyunca heç bir hakimiyyət sahibi etməyib. Əfsanəvi şəxsiyyət, ulu öndər, böyük rəhbər, ümummilli lider, müasir müstəqil Azərbaycanın qurucusu, xalqın se-

vimli, unudulmaz övladı... Bu ifadələrin hamısı yalnız ona aiddir, yalnız onun ünvanı nadır. Çünkü o, Azərbaycan salnaməsində təkrar olunmaz rəhbər, qüdrətli dövlət başçısı, fədakar insan kimi qalıb. Çünkü o, Azərbaycanı dünyaya, dünyani Azərbaycana tanıdı. O, Azərbaycanı qorumaq üçün yaşadı, Azərbaycanı yaşatmaq üçün qurub yaratdı. Heydər Əliyevin parlaq dəhəsi onu Azərbaycan xalqının ümummilli lideri zirvəsinə yüksəltdi, dünya siyasetinin nəhənglərindən

birinə çevirdi. Odur ki, Azərbaycan xalqı bu böyük övladı ilə haqlı olaraq fəxr edir.

“Mənim həyat amalıñınız bütün varlığım qədər sevdiyim Azərbaycan xalqına, dövlətçiliyimizə, ölkəmizin iqtisadi, siyasi, mədəni inkişafına xidmət olmuşdur”, - deyən ulu öndər Heydər Əliyev istər sovet dönenində, istərsə də müstəqillik illərində qüdrəti və zəkası, böyük müdrikliyi və uzaqgörənliyi ilə Azərbaycanı dünya dövlətləri sırasında layiqli yerə çıxardı. O, keçmiş

SSRİ-nin ən nüfuzlu siyasi xadimlərindən biri idi. Buna görə də “Azərbaycan sənin üçün kiçikdir, sən İttifaqa lazımsan”, - deyə onu Moskvaya dəvət etdilər. Amma burada o, həm də onu gözü götürməyən məkrli qorbaçovların xəyanətinə tuş gəldi və Vətəninə qayıtdı. Bu qayıdış isə daha möhtəşəm oldu. Ulu öndər xalqımızı öz ətrafında, bir bayraq altında birləşdirə bildi. Hər kəsi sözünün qüdrəti ilə inandırdı. Sözünü əməlləri ilə gerçəyə çevirdi. Uzaqqorən, müdrik

siyasəti ilə Azərbaycanı fəlakətlərdən xilas etdi. O, sözün həqiqi mənasında, xalqının xilaskarına çevrildi.

Meydana silahsız gələn bu dahi insan qüdrətli Azərbaycan Ordusu yaratdı, cəbhədə atəşkəsə nail oldu, iqtisadiyyatı dirçəltdi. Azərbaycanın müasir tarixində misilsiz işlərə imza atdı. Heydər Əliyev dövrü Azərbaycan tarixinin, mədəniyyətinin, elminin, təhsilinin qızıl dövrünə çevrildi. Türk dünyasının bu böyük oğlunun danılmaz xidmətlərin-

dən biri güclü, sabitliyə qovuşmuş Azərbaycan idisə, digəri, özünə layiq siyasi varisin yetişdirilməsi idi. O, öz baxışlarını, ideyalarını, öz yolunu davam etdirməyə qadir bir Prezident yetişdirdi. O, uzunömürlü bir dövlətçilik məktəbi və bu məktəbi ondan sonra davam etdirə biləcək bir şəxsiyyət qoyub getdi. Bu şəxsiyyət ulu öndərin siyasi kursunu inamlı davam etdirən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevdir.

AZƏRTAC

Cəfər Cabbarlının 120 illiyinin qeyd edilməsi haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

2019-cu ilin mart ayında Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, böyük şair, yazıçı və dramaturq Cəfər Qafar oğlu Cabbarlının anadan olmasının 120 illiyi tamam olur.

Cəfər Cabbarlı XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının geniş şöhrət tapmış nadir simalarındandır. Klassik ədəbi irs zəminində yetişən ədib milli ədəbiyyatın parlaq ənənələrini qorumaqla bərabər, yenilik və müasirlik uğrunda mübarizəni yaradıcılığının əsas qayəsinə çevirmişdir. Dramaturgiyamızın təşəkkülü və yüksəlişi təxində yeni mərhələnin təməlini qoyan Cəfər Cabbarlının əsərləri milli teatrda mühüm hadisə kimi dəyərləndirilmiş, uzun illə boyu tamaşaçıların bir neçə nəslinin estetik zövqünün formallaşmasında əvəzsiz rol

oynamışdır.

Ədəbi-mədəni proseslərin fəal qurucularından biri olaraq sənətkar yaratdığı güclü xarakterlər və koloritli obrazlarla bədii-estetik fikir salnaməmizə misilsiz töhfələr vermişdir. Cəfər Cabbarlı şəxsiyyət azadlığının və humanizmin, milli azadlıq və istiqlal ideallarının tərənnümçüsü olmuş, çox-cəhətli ədəbi və ictimai fəaliyyəti boyunca daim xalqımızın dünya mədəniyyəti səhnəsində layiqli mövqe qazanmasına çalışmışdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi, qüdrətli ədib və dramaturq Cəfər Cabbarlının anadan olmasının 120-ci ildönümünün yüksək səviyyədə qeyd olunmasını

təmin etmək məqsədi ilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə birlikdə, Azərbaycan Yazarlar Birliyinin təkliflərini nəzərə almaqla, böyük ədib və dramaturq Cəfər Cabbarlının 120 illiyinə həsr olunmuş tədbirlər planını hazırlayıb həyata keçirsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetini bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan
Respublikasının
Prezidenti

Bakı şəhəri,
17 dekabr 2018-ci il

Azərbaycan Respublikasında elmi və elmi-pedaqoji kadrların attestasiyasının aparılması işinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Son illər Azərbaycan Respublikasında elmi fəaliyyətin təşkili, idarə edilməsi və inkişafi, elmi innovasiya fəaliyyətinin dəstəklənməsi və elmi nailiyyətlərin stimullaşdırılması sahələrində bir sıra tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Bununla yanaşı, müasir dövrün çağırışları yüksək ixtisaslı elmi və elmi-pedaqoji kadrların attestasiyasının aparılması ilə əlaqədar vahid dövlət siyasetinin gerçəkləşdirilməsində, elmi fəaliyyətin mövcud potensiala uyğun monitorinqi, qiymətləndirilmə və proqnozlaşdırılma mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi və səmərəli istifadəsində qabaqcıl beynəlxalq təcrübənin, yeni idarəetmə modelləri və innovativ həllərin tətbiqini zəruri edir.

Bu istiqamətdə elmi işlər, elmi və elmi-pedaqoji işçilər haqqında ölkə üzrə informasiya resurslarının müasir texnologiyalar əsasında formalaşdırılması, vahid elektron informasiya sisteminin yaradılması, elmi fəaliyyətin monitorinqinin və qiymətləndirilməsinin aparılmasında elektron hesabat formalarının, elmmetrik və ekspert yanaşmalarına əsaslanan metodika və meyarların hazırlanması, həmçinin elm sahəsində diaqnostik təhlillərin gücləndirilməsi məsələləri mühüm əhəmiyyətə malikdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikasında elmi və elmi-pedaqoji kadrların attestasiyasının apa-

rılmasının təkmilləşdirilməsi və elmi tədqiqatların səviyyəsinin yüksəldilməsi məqsədi ilə **qərara alıram**:

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyası iki ay müddətində:

1. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə birlikdə, tabeliyində elm və təhsil müəssisələri olan qurumların təkliflərini nəzərə almaqla, elmi dərəcə və elmi adların verilməsi qaydalarının, elmi fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və monitorinqi sahəsində idarəetmənin və tənzimləmənin təkmilləşdirilməsi, elmi tədqiqatlar haqqında məlumat bazasının yaradılması və elmi informasiyanın əlçatanlığının təmin edilməsi, eləcə də analitik, statistik təhlillərin və hesabatların keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması üçün vahid elektron məlumat sisteminin yaradılmasına dair təkliflərini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

2. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi barədə təkliflərini hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 10 dekabr 2018-ci il

“Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2009-cu il 5 sentyabr tarixli 156 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi haqqında *Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmani*

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram**:

1. “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2009-cu il 5 sentyabr tarixli 156 nömrəli Fərmanının (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2009, №9, maddə 685; 2012, №3, maddə 197, №4, maddə 289, №6, maddə 532; 2016, №1, maddə 76, №11, maddələr 1804, 1828, №12, maddə 2086; 2017, №7, maddə 1360, №10, maddə 1800, №12, maddə 2313; 2018, №2, maddə 216) 2.12.2-ci yarımbəndinin sonunda nöqtə işarəsi nöqtəli vergül işarəsi ilə əvəz edilsin və aşağıdakı məzmunda 2.13-cü bənd əlavə edilsin:

“2.13. dövlət ali təhsil müəssisəsində rektor 5 il müddətinə təyin edilir.”.

2. Bu Fərmanın 1-ci hissəsində təsbit edilən müddəə bu Fərman qüvvəyə mindikdən sonra həyata keçirilən təyinatlara şamil olunur.

3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti:

3.1. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin aktlarının bu Fərmana uyğunlaşdırılmasına dair təkliflərini üç ay müddətində hazırlayıb Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsin;

3.2. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin normativ hüquqi aktlarının bu Fərmana uyğunlaşdırılmasını üç ay müddətində təmin edib Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat etsin;

3.3. mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının norma-

tiv hüquqi aktlarının bu Fərmana uyğunlaşdırılmasını nəzarətdə saxlasın və bunun icrası barədə beş ay müddətində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə məlumat versin;

3.4. bu Fərmandan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

4. Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ hüquqi aktlarının və normativ xarakterli aktların bu Fərmana uyğunlaşdırılmasını təmin edib Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə məlumat versin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan
Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri,
10 dekabr 2018-ci il

Yeni yaşayış komplekslərində bağça və məktəb binaları istifadəyə verilib

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva açılış mərasimlərində iştirak ediblər

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi altında son illər qəçqin və məcburi köçkünlərin həyat şəraitinin yaxşılaşdırılması üçün görülən işlər bu kateqoriyanın soydaşlarımızın hər zaman diqqət və qayğı ilə əhatə olunduğunu göstərir. Qəçqin və məcburi köçkünlərin müvəqqəti yaşayış yerləri

və çadırlardan müasir tələblər səviyyəsində inşa edilən qəsəbələrə köçürülməsi dövlətin bu insanlara göstərdiyi diqqətin təzahürüdür. Bu günlərdə həmin kateqoriyadan olan insanlarımıza üçün daha bir yaşayış kompleksi istifadəyə verilib. Abşeron rayonunun ərazisində yerləşən və 1000 məcburi köçkün ailəsi

üçün nəzərdə tutulmuş yeni yaşayış kompleksinin dekabrın 24-də açılışı olub. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva kompleksin açılış mərasimində iştirak ediblər.

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva yeni kompleksdəki

Təhsilə dövlət dəstəyi

mənzillərdə yaradılan şəraitlə tanış olublar. Qeyd edilib ki, buradakı mənzillərdən 77-si birotaqlı, 420-si ikiotaqlı, 406-sı üçotaqlı, 96-sı isə dördotaqlıdır. Mənzillərin ümumi sahəsi 76 min kvadratmetrdir. Bütün mən-

zillər təmir edilib və mətbəx mebeli ilə təchiz olunub. Yeni yaşayış kompleksində uşaq bağçası və məktəb də inşa olunub.

Dövlət başçısı və birinci xanım uşaq bağçasında yaradılan şəraitlə tanış olublar.

Qeyd edilib ki, burada balacaların təlim-tərbiyəsi üçün bütün imkanlar var. 140 yerlik bağça uşaqların zövqünə uyğun qurulub, onların rahatlığını, istirahətini və ilkin biliklərə yiyələnməsini təmin edəcək. Otaqlar və dəhlizlər uşaqların sevimli nağıl qəhrəmanlarının şəkilləri ilə bəzədilib. Binada videomüşahidə, yanğınxəbərverici sistemlər quraşdırılıb, uşaq bağçası zəruri mebel-inventar və avadanlıqla təchiz edilib. Bağçanın yerləşdiyi ərazidə genişmiqyaslı abadlıq-quruculuq işləri görülüb, müxtəlif çiçək və gül kolları, ağaclar əkililib. Ətrafda abadlıq və qu-

ruculuq işləri görülüb.

Daha sonra yaşayış kompleksində tikilən Qubadlı rayonu Mirağa Əliyev adına Hal kənd tam orta məktəbin-dəki şəraitlə tanış olan Prezident İlham Əliyevə və birinci xanım Mehriban Əliyevaya məlumat verilib ki, bu təhsil ocağı 792 şagird yerlidir. Yüksək şəraiti ilə seçilən, müasir təlim avadanlıqları ilə diqqət çəkən bu təhsil ocağında təlim-tədris üçün hər cür şərait yaradılıb. Məktəbin kompüter otağında şagirdlər informasiya texnologiyalarının sırlarınə yiyələnəcək. İdman zalı da zəruri avadanlıqla təchiz edilib və burada şagirdlərin fiziki tərbiyəsini günün tələbləri səviyyəsində qurmaq üçün hər cür imkan var. Akt zəlində müxtəlif tədbirlər keçirmək mümkündür.

Prezident İlham Əliyevin təhsilin inkişafına göstərdiyi diqqət və qayğı təsdiqləyir ki, bu sahə dövlət siyasetinin mühüm prinsipləri sırasına daxil edilib. Bu proses təkcə paytaxtla məhdudlaşdır, bölgələri də əhatə edir, doğma yurdlarından didərgin düşən soydaşlarımızın təhsilinin yüksək səviyyədə qurulmasına xidmət göstərir. Heydər

Əliyev Fondunun dövlət səviyyəsində həyata keçirilən bu fəaliyyət programına verdiyi dəstək isə öz əhəmiyyəti ilə seçilir.

Məktəblə tanışlıqdan sonra Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva məcburi köçkünlərlə görüşüb. Dövlət başçısı görüşdəki çıxışında yeni kompleksin istifadə verilməsi münasibətlə onları təbrik edib. Qeyd edib ki, böyük ərazidə yerləşən, iyirmidən artıq çoxmərtəbəli yaşayış binasının, uşaq bağçası, tibb məntəqəsi, icma mərkəzi, təxminən 800 şagirdlik məktəb olan gözəl kompleksdə normal yaşamaq üçün bütün şərait var. "Bu

Təhsilə dövlət dəstəyi

şəhərciyin istifadəyə verilməsi bir daha onu göstərir ki, köçkünlərin problemləri daim diqqət mərkəzindədir. Bizim üçün bu, prioritet məsələdir”, - deyə Prezident vurğulayıb.

Dekabrın 26-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Mənzil İnşaati Dövlət Agentliyinin Yasamal yaşayış kompleksinin açılışında iştirak ediblər.

Qeyd edək ki, açılışı olan Yasamal yaşayış kompleksinin ümumi sahəsi 11,6 hektardır. Ərazidə planlaşdırma sənədi üzrə 29 yaşayış binası inşa olunub. Bu binaların 12-si 12 mərtəbəli, 17-si 9 mərtəbəlidir.

Bu layihənin icrası Prezident İlham Əliyevin vətəndaşlarımızın sosial məsələlərinin həllinə yüksək diqqət və qayğı ilə yanaşmasının növbəti təzahürüdür. Vətəndaşların mənzil-məişət şəraitini yaxşılaşdırmaq, ekoloji və enerji səmərəliliyi tələblərinə cavab verən müasir memarlıq üslubunda çoxmənzilli yaşayış binalarının tikintisini təmin etmək baxımından bu layihə əhəmiyyəti ilə seçilir.

Kompleksin ərazisində 161 nömrəli tam orta məktəbin binası da inşa edilib.

Dövlətimizin başçısı və birinci xanım burada yaradılan şəraitlə tanış olublar.

Təhsil naziri Ceyhun Bayramov məlumat verib ki, 960 şagird yerlik tam orta mək-

təbdə 36 sinif otağı var. Onlardan 15-i ibtidai, 21-i isə yuxarı sinif şagirdləri üçündür. Siniflərin hamısı zəruri tədris avadanlığı ilə təchiz olunub. Burada, həmçinin 6 tədris laboratoriyası şagirdlərin istifadəsinə veriləcək.

Sonra Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva kompleksin ərazisində inşa edilən 240 yerlik uşaq bağçasında yaradılan şəraitlə tanış olublar.

Məlumat verilib ki, bağçadakı qrup, məşğələ və oyun otaqları zəruri avadanlıqla təchiz edilib. Uşaqların gün ərzində dolğun və keyfiyyətli qidalanması üçün burada yeməkxana yaradılıb. Bağçada yaradılan şərait uşaqların təlim-tərbiyəsi ilə yüksək sə-

viyyədə məşğul olmağa imkan verir, həmçinin onların bilikli və zəngin dünyagörüşünə malik bir vətəndaş kimi yetişməsində mühüm rol oynayır. Belə müasir körpələr evi-uşaq bağçalarının inşasına Heydər Əliyev Fondu da mühüm töhfələr verir. Bağçanın yerləşdiyi ərazidə genişmiqyaslı abadlıq-quruculuq və yaşıllıq işləri görülüb. Həyətdə uşaqların əylənməsi üçün də müxtəlif atraksionlar quraşdırılıb.

Dekabrın 27-də Sumqayıt şəhərində qəcqin və məcburi köckün ailələri üçün inşa edilən yaşayış binaları kompleksinin açılışı olub.

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva mənzillərdə yaradılan şəraitlə tanış olublar.

Layihənin icrası zamanı Sumqayıtdakı 12-ci mikrora-yonda yerləşən 21 sayılı mək-

təbə əlavə olaraq, dördmərtəbəli yeni korpus inşa edilib, məktəbin mövcud binasının fasadı, dam örtüyü tamamilə yenilənib. Məktəbin 540 şagird yerlik yeni korpusunda 21 sinif otağı var. Burada təlim-tədrisi yüksək səviyyədə aparmaq üçün hərtərəfli şərait var.

Bu layihənin icrası Azərbaycan dövlətinin qaçqın və məcburi köckün uşaqlarının təhsilli, bilikli və intellektual səviyyədə yetişməsinə nə dərəcədə həssaslıqla yanaşmasının əyani təzahürüdür. Eyni zamanda, bu işlər ümumilikdə ölkəmizdə təhsil sahəsinin inkişafı, onun maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi istiqamətində icra olunan layihələrin ardıcıl və keyfiyyətlə davam etməsini göstərir.

Kompleksin ərazisində 50 yerlik uşaq bağçası da inşa edilib. Uşaq bağçasında balacala-

rın təlim-tərbiyəsinin təşkili, onların istirahəti və əyləncəsi üçün hər cür şərait yaradılıb.

Bu təhsil ocaqlarında yaradılan şərait son illərdə Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkədə təhsil sahəsində aparılan islahatların uğurlu nəticələrinin əyani göstəricisidir. Bütün bunlar Azərbaycanda təhsil sferasının keyfiyyətcə yeni mərhələyə qədəm qoyması ilə nəticələnib. Yeni məktəb binalarının inşası, mövcud təhsil müəssisələrinin əsaslı şəkildə yenidən qurulması ölkəmizdə təhsil sahəsinin müasirləşdirilməsi istiqamətində aparılan işlərin tərkib hissəsidir. Bütün bu işlər həm də onu göstərir ki, Azərbaycanda təhsilin və elmin inkişafına ən yüksək səviyyədə dövlət qayğısı var. Bu da, təsadüfi deyil. Çünkü dövlətin yürütdüyü siyasetin prioritətlərindən biri də insan kapitalının daha da inkişaf etdirilməsi, gənc nəslin müasir, intellektual və savadlı yetişməsidir. Bu baxımdan təhsil sahəsinə qoyulan investisiyalar, o cümlədən yeni-yeni məktəb binalarının inşası, mövcud təhsil müəssisələrində yeni korpusların tikilməsi və əsaslı təmiri mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycan tələbələrinin II qurultayının iştirakçılarına

Hörmətli qurultay iştirakçıları!

Əziz tələbələr!

Sizi - Azərbaycan tələbələrinin II qurultayının iştirakçılarını səmimi qəlbdən salamlayırmış, sizin simanızda ölkəmizin bütün tələbə gənclərinə ən xoş arzularımı yetirir və qurultayın işinə uğurlar arzulayıram.

Bugünkü ali məclisinizin "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti İli"nə təsadüf etməsi əlamətdar haldır. Ölkəmizdə ana dilində tədrisə başlanılması, ilk universitetin yaradılması və azərbaycanlı gənclərin xaricdə ali təhsil almağa göndərilməsinin təməli Xalq Cümhuriyyəti dövründə qoyulmuş, bu ənənə xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev tərəfindən davam etdirilmişdir. Məhz ulu öndərin təşəbbüsü ilə azərbaycanlı gənclər keçmiş Sovetlər Birliyinin məşhur ali məktəblərində təhsil alaraq vətənimizin yüksəlişi naminə cəmiyyət həyatının

ən müxtəlif sahələrində əzmkarlıqla çalışmışlar.

Müstəqil Azərbaycanda milli təhsil quruculuğu sahəsində əhəmiyyətli addımlar atılmış, gəncliyin inkişafı və təhsili ilə bağlı bir sıra dövlət proqramları qəbul edilmişdir. Ümidvaram ki, həmin proqramlar müvəffəqiyyətlə həyata keçiriləcək, gənclərimiz ən yeni bilik və texnologiyaları mənimseməyərək yüksək hazırlıqlı kadrlar kimi ictimai-siyasi, iqtisadi və mədəni həyatda təqdirəlayiq fəaliyyətləri ilə ölkəmizin tərəqqisi naminə öz töhfələrini verəcəklər.

Əziz gənclər!

Siz çiçəklənən gözəl bir ölkədə yaşayırsınız. Hamlıqla uğurlarınıza ürəkdən sevinirik. Zəngin bilikli və dərin mənəviyyatlı vətənpərvər gənclik olaraq formalaşmağınız gələcəyə inamımızı artırır, qəlbimizi qürur hissi ilə

doldurur. Sizinlə fəxr edirik.

Azərbaycanın gələcəyi məhz sizlərin bilik səviyyənizdən və müasir innovativ texnologiyalara yiyələnmək bacarığınızdan asılı olacaqdır. Sizin dövlətimizin və xalqımızın etimadını layiqincə doğruldacağınızı inanıram.

Dərin hörmət və ehtiramla,

Mehriban ƏLİYEVƏ,

Azərbaycan

Respublikasının Birinci

vitse-prezidenti

Bakı şəhəri,

20 dekabr 2018-ci il

Azərbaycan tələbələrinin II qurultayı keçirilib

Dekabrin 21-də Təhsil, Gənclər və İdman nazirliklərinin birgə təşkilatçılığı ilə Heydər Əliyev Mərkəzində Azərbaycan tələbələrinin II qurultayı keçirilib.

Qurultay iştirakçıları əvvəlcə Fəxri xiyabana gedərək ümummilli lider Heydər Əliyevin xatirəsini anıb, məzarı öünüə gül dəstələri qoyublar. Görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın

məzarı üstünə də tər gullər düzülüb.

Sonra Şəhidlər xiyabanda Azərbaycanın müstəqilliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizədə şəhid olan Vətən övladlarının xatirəsi anılıb, məzarları üzərinə gullər qoyulub. Qurultayda Prezident Administrasiyasının Humanitar siyaset məsələləri şöbəsinin müdürü Fərəh Əliyeva, baş nazirin müavini Əli Əhmədov, təhsil naziri Ceyhun

Bayramov, dövlət və hökumət nümayəndələri, millət vəkilləri, ali məktəb rektörləri, təhsil ekspertləri, media qurumlarının rəhbərləri və tələbələr iştirak ediblər.

Mərasim Azərbaycan Respublikasının Dövlət himminin səsləndirilməsi ilə başlayıb.

Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevanın qurultay iştirakçılarına təbrik məktubunu Prezident Admi-

Qurultay

nistrasiyasının Humanitar siyasət məsələləri şöbəsinin müdürü Fərəh Əliyeva oxuyub.

Baş nazirin müavini Əli

Azərbaycanın maraqlarını həmişə müdafiə etməyə, ölkənin ictimai-siyasi həyatında fəal rol oynamayağa çağırıb və qurultayın işinə

ləndirildiyini, ali təhsilin əlçatanlığını istiqamətində mühüm addımlar atıldığını qeyd edib. Ötən dövr ərzində Azərbaycan Avropa Ali Təh-

Əhmədov əsası ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulan gənclər siyasətinin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirildiyini deyib. Əli Əhmədov qeyd edib ki, 30 yaşa qədər gənclərin sayı 4,6 milyon nəfərdir ki, bu da ölkə əhalisinin 46 faizinə bərabərdir. 24 yaşa qədər gənclər isə ölkə əhalisinin 1/3-ni təşkil edir. Baş nazirin müavini tələbə-gəncləri daha yaxşı təhsil almağa,

uğurlar arzulayıb.

Təhsil naziri Ceyhun Bayramov ölkədə həyata keçirilən təhsil və gənclər siyasəti barədə ətraflı məlumat verərək tələbə-gənclərin dövlətin hərtərəfli diqqət və qayğısı ilə əhatə olunduğunu bildirib. Nazir “Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası”nın qəbul edilməsindən ötən 5 il ərzində ali təhsil sisteminin təkmilləşdirildiyini, universitetlərin kadr potensialı və maddi-texniki bazasının güc-

sil Məkanının bərabərhüquqlu üzvünə çevrilib, ali təhsil müəssisələrinin fəaliyyəti Bolonya prosesinin tələblərinə uğunlaşdırılıb.

Nazir qeyd edib ki, bu il qəbul imtahanlarında rekord sayda - 41 minə yaxın gənc tələbə adını qazanıb, 3127 nəfər 600 baldan yüksək nəticə göstərib, 29 abituriyent 700 bal toplayıb. 2090 nəfər 500-dən yuxarı bal toplayan gənc müəllimlik ixtisasını seçib ki, bu da gənclər arasında müəllim peşəsinə ma-

rağın artmasını sübut edir. Təhsilin əlçatanlığının təmin edilməsi məqsədilə 2019-2020-ci tədris ilində ali təhsil müəssisələrində dövlət sifarişli yerlərin əhəmiyyətli şəkildə artırılması nəzərdə tutulub.

Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü və dəstəyi ilə Bakı şəhərində 800 yerlik ən müasir infrastruktura malik tələbə yataqxana kompleksinin inşasının başa çatdırıldığını deyən Ceyhun Bayramov bildirib ki, paytaxtda və regionlarda yeni yataqxana komplekslərinin inşası, Sumqayıt və Gəncə şəhərlərində mövcud yataqxana binalarının əsaslı təmiri və yenidən qurulması tələbələrin təhsil imkanlarının əhəmiyyətli şəkildə genişləndirilməsinə imkan verəcək.

Təhsil naziri “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsil üzrə Dövlət Programı” çərçivəsində 3558 gəncin dünyasının ən nüfuzlu universitetlərində təhsil aldığı deyib və bildirib ki, hazırda Azərbaycanın ali məktəblərində 86 ölkədən 6 mindən çox əcnəbi tələbə təhsil alır. Ceyhun Bayramov ölkə Prezidentinin sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “2019-2023-cü illər üçün ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqa-

bətliliyinin artırılması üzrə Dövlət Programı”nın ali təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsində, ikili diplom programlarının genişləndirilməsində və xaricdə doktorant hazırlığında mühüm rol oynamayağına əminliyini ifadə edib.

Azərbaycan Tələbə Gənclər Təşkilatları İttifaqının (ATGTİ) sədri Şahin İsmayılov qeyd edib ki, Azərbaycan dövlətinin gənclər siyasəti uğurla həyata keçirilir. Şahin İsmayılov tələbələrin ölkənin ictimai həyatında fəal iştirakında tələbə-gənclər təşkilatlarının da mühüm rol oynadığını bildirib. Hazırda ATGTİ 100 tələbə-gənclər təşkilatını özündə birləşdirir. Bu, Azərbaycanın bütün ali təhsil müəssisələrinin bir platformda təmsil olunması deməkdir.

Daha sonra Azərbaycan tələbələri haqqında hazırlanmış film nümayiş olunub.

Qurultay tələbələrin çıxışları ilə davam edib. Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin doktoranti Elnur Məmmədli, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəcilik Akademiyasının tələbəsi Lale Novruzova, “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici öl-

kələrdə təhsili üzrə Dövlət Programı” çərçivəsində Böyük Britaniyanın Liverpul Universitetində təhsil almış Ümid Mehdiyev, Bakı Dövlət Universitetinin tələbəsi, sərbəst güləş üzrə üçqat dünya çempionu Hacı Əliyev, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Kollecinin tələbəsi Əfsanə Abdullayeva, Naxçıvan Dövlət Universitetinin tələbəsi Kərim Nəcəfov, Azərbaycan Dillər Universitetinin tələbəsi Ayşən Məmmədova, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin tələbəsi Amin Fərəczadə, Azərbaycan Respublikası Dövlət Sərhəd Xidməti Akademiyasının tələbəsi Seyidəli Abbasov öz uğur hekayələrini bölüşübllər.

Tədbirin sonunda Azərbaycan tələbələrinin II qurultayının qətnaməsi qəbul olunub.

Qurultay tələbələrin ifasında hazırlanmış konsert programı ilə başa çatıb. Qeyd edək ki, hazırda Azərbaycanın ali məktəblərində bakalavr səviyyəsində 157662, magistratura səviyyəsində 13442, orta ixtisas təhsili müəssisələrində 51819, peşə təhsili müəssisələrində isə 23000 tələbə təhsil alır.

Əmr

Doktorantların və gənc tədqiqatçıların XXII Respublika elmi konfransının yekunları barədə

Azərbaycan Respublikası təhsil nazirinin əmri

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 8 iyun 2018-ci il tarixli F-408 nömrəli əmrinə əsasən 2018-ci il 22-23 noyabr tarixlərində Təhsil Nazirliyinin təşkilatçılığı ilə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində doktorantların və gənc tədqiqatçıların XXII Respublika elmi kon-

fransı keçirilmişdir.

Doktorantların və gənc tədqiqatçıların respublika elmi konfranslarının materialları Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyası tərəfindən dissertasiyaların əsas elmi nəticələrinin dərc olunması tövsiyə edilən nəşrlərin siyahısına

daxil edilmişdir.

Konfransın keçirilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının təhsil nazirinin sədrliyi ilə Təşkilat Komitəsi yaradılmışdır. Təşkilat Komitəsinə 18 ali təhsil müəssisəsindən və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının institutlarından 500 məruzə tezisi təqdim olunmuşdur. Həmin məruzələrin dillənilməsi üçün 15 bölmə yaradılmış və konfransın programı tərtib edilmişdir.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq,

ƏMR EDİRƏM:

1. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi tərəfindən təşkil edilən və ənənəvi olaraq doktorantlar və gənc tədqiqatçılar üçün keçirilən respublika elmi konfranslarının elmi və elmi-pedaqoji kadrların hazırlanmasına və istedadlı gənclərin aşkar edilməsinə müsbət təsiri qeyd edilsin.

2. Doktorantların və gənc tədqiqatçıların XXII Respublika elmi konfransının Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində keçirilməsi üçün təşkilati işlərin yüksək səviyyədə həyata keçirilməsinə görə həmin universitetin rektoru, professor Cəfər Cəfərova Təhsil Nazirliyinin təşəkkürü elan edilsin.

3. Ali təhsil müəssisələrinin rektorları:

3.1. elmi tədqiqat və dissertasiya işlərinin aktuallığının yüksəldilməsi istiqamətində müntəzəm işin aparılmasını təşkil etsinlər;

3.2. növbəti konfrans keçiriləndə konfransın bölmələrində doktorant və tədqiqatçıların elmi rəhbərlərinin, elmi işlər üzrə prorektorların, müvafiq ixtisaslar üzrə professor -

müəllim heyətinin iştirakını təmin etsinlər;

3.3. növbəti konfrans təqdim ediləcək məruzə tezislərinin elmi ekspertizadan keçirildikdən və redaktə olunduqdan sonra Təşkilat Komitəsinə təqdim edilməsi barədə müvafiq kafedralara tapşırıqlar versinlər;

3.4. konfrans bölmələrinin işinin təşkilində və keçirilməsində səmərəli fəaliyyət göstərdiklərinə görə bölmə sədrlərinin (siyahı əlavə olunur) büdcədən kənar vəsaitlər hesabına mükafatlandırılmasını təmin etsinlər.

4. Elm, ali və orta ixtisas təhsili şöbəsi (Y.Piriyev):

4.1. konfransın materiallarının nəşrə hazırlanması üçün bölmə sədrlərindən ibarət redaksiya heyətini formalasdırsın;

4.2. konfransın materialları Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti tərəfindən nəşr olunduqdan sonra onların konfrans iştirakçıları arasında paylanması təmin etsin;

4.3. növbəti konfransın keçirilməsinə dair təkliflər hazırlayıb üç ay müddətinə rəhbərliyə təqdim etsin.

5. İnformasiya şöbəsi (E.Məmmədov) əmrin çoxaldılıb yerlərə göndərilməsini və Nazirliyin internet səhifəsində yerləşdirilməsini təmin etsin.

6. Əmrin icrasına nəzarət nazir müavini Firudin Qurbanova həvalə olunsun.

**Ceyhun BAYRAMOV,
Azərbaycan Respublikasının təhsil naziri**

11 dekabr 2018-ci il

F-793

Əmr

**Doktorantların və gənc
tədqiqatçılarının XXII
Respublika elmi konfransının
bölmələrinin işinin
təşkilində və keçirilməsində
fəaliyyət göstərən bölmə
rəhbərlərinin
siyahısı**

1. Orucov Həmzağa BMU-nun professoru
2. Seyidli Həmzə ADPU- nun professoru
3. Məmmədov Ziyəddin BDU-nun professoru
4. Qəhrəmanlı Yunis ADNSU-nun professoru
5. Vəliyeva Məhbubə ATU nun professoru
6. Sultanova Nailə ATU nun professoru
7. Rəsulov Sakit ADNSU-nun professoru
8. Həsənov Zakir ADNSU-nun professoru
9. Əliyev Ələkbər BDU-nun professoru
10. Məmmədov Zahid ADİU-nun professoru
11. İsgəndərov Anar BDU-nun professoru
12. Rəhimli Rəcəb DİA-nın dosenti
13. Xəlilov Buludxan ADPU-nun professoru
14. Qaziyeva Məsməxanım ADU-nun professoru
15. Qasımov Aliş BDU-nun professoru
16. Cəbrayılov İntiqam AR Təhsil İnstitutunun professoru
17. Rüstəmov Fərrux ADPU nun professoru
18. Əlizadə Hikmət BDU-nun professoru
19. Əliyev Ramiz ADPU nun professoru
20. Hüseynova Lalə AMK-nin professoru
21. Əliyeva Sədaqət ADMİU-nun dosenti
22. Hacıyev Müxlis AzMİU-nun professoru
23. Orucov Sabir AzMİU-nun professoru

**Qazax Müəllimlər
Seminariyasının 100 illik
yubileyinin qeyd
edilməsi haqqında**

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Qazax Müəllimlər Seminariyasının 100 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında” 3 noyabr 2018-ci il tarixli 642 nömrəli Sərəncamının icrasını təmin etmək məqsədi ilə “Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi haqqında Əsasnamə”nin 13.5-ci bəndini rəhbər tutaraq

ƏMR EDİRƏM:

- 1.** Qazax Müəllimlər Seminariyasının 100 illik yubileyinin kezirilməsi ilə barlı Təhsil Nazirliyinin Tədbirlər Planı təsdiq edilsin (Əlavə olunur).
- 2.** Rayon (şəhər) təhsil şöbələrinin (idarələrinin), ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinin, Təhsil Nazirliyinin tabeliyindəki ümumi təhsil müəssisələrinin rəhbərləri Tədbirlər Planındakı aidiyyəti tədbirlərin yerinə yetirilməsini təmin etsinlər və görülmüş işlər barədə 25 dekabr 2019-cu il tarixinədək Təhsil Nazirliyinə hesabat təqdim etsinlər.
- 3.** İnforsasiya şöbəsi (E.Məmmədov) əmrin əlavəsi ilə birlikdə çoxaldılıb aidiyyəti struktur bölmələrə, yerli təhsili idarəetmə orqanlarına və təhsil müəssisələrinə göndərilməsini, Nazirliyin internet səhifəsində yerləşdirilməsini və “Azərbaycan müəllimi” qəzetində dərc olunmasını təmin etsin.
- 4.** Əmrin icrasına nəzarət nazir müavini F.Qurbanova həvalə edilsin.

**Ceyhun BAYRAMOV,
Azərbaycan Respublikasının təhsil naziri**

24 dekabr 2018-ci il

F-823

*Azərbaycan Respublikası təhsil nazirinin 24.12.2018 tarixli
F823 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmişdir.*

**Qazax Müəllimlər Seminariyasının 100 illik yubileyinin
keçirilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikası
Təhsil Nazirliyinin Tədbirlər Planı
(Qazax Rayon İcra Hakimiyyətinin
təklifləri nəzərə alınmaqla)**

Nö	Tədbirin adı	İcraçı qurumlar	İcraçı struktur bölmələr və müəssisələr	İcra müddəti
1.	Qazax Müəllimlər Seminariyasının 100 illik yubileyi ilə bağlı tətənəli mərasimin keçirilməsi	Təhsil Nazirliyi, Qazax Rayon İcra Hakimiyyəti, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti	Aparat, Elm, ali və orta ixtisas təhsili şöbəsi	noyabr 2019
2.	Qazax rayonunda Seminariyanın 100 illiyinə həsr olunmuş "Azərbaycanda elmin və təhsilin inkişafı" mövzusunda elmi-praktik konfransın keçirilməsi	Təhsil Nazirliyi, Qazax Rayon İcra Hakimiyyəti, Bakı Dövlət Universitetinin Qazax filialı, Azərbaycan Dillər Universiteti, AMEA-nın Folklor İnstitutu	Aparat, Elm, ali və orta ixtisas təhsili şöbəsi	mart 2019
3.	Qazax Müəllimlər Seminariyasının 100 illiyinə həsr olunmuş kitabın hazırlanıb nəşr edilməsi	Qazax Rayon İcra Hakimiyyəti, Bakı Dövlət Universitetinin Qazax filialı	Elm, ali və orta ixtisas təhsili şöbəsi	noyabr 2019
4.	Qazax şəhərinin küçələrdən birinə Firudin bəy Köçərlinin adının verilməsi ilə bağlı vəsatətin qaldırılması	Qazax Rayon İcra Hakimiyyəti		yanvar 2019
5.	Qazax Müəllimlər Seminariyasının fealiyyət göstərdiyi binanın bərpası və əsaslı təmiri, həmin binada Seminariyanın tarixini eks etdirən muzeyin yaradılması, binanın qarşısında Firudin bəy Köçərlinin büstünün qoyulması	Qazax Rayon İcra Hakimiyyəti, Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyası	Xalq Təhsili Muzeyi	dekabr-2018-noyabr 2019
6.	Qorı Müəllimlər Seminariyasının Azərbaycan bölməsinin məzunları, Qazax Müəllimlər Seminariyasının fealiyyəti və ona rəhbərlik edən maarifçi ziyanlılar haqqında illüstrativ materialların hazırlanması	Qazax Rayon İcra Hakimiyyəti, Bakı Dövlət Universitetinin Qazax filialı	Elm, ali və orta ixtisas təhsili şöbəsi	dekabr 2018-dekabr 2019
7.	Ümumi təhsil müəssisələrində Qazax Müəllimlər Seminariyasının 100 illiyinə həsr olunmuş tədbirlərin, o cümlədən yarışların, müsabiqələrin, intellektual oyunların keçirilməsi	Təhsil Nazirliyi, yerli təhsili idarəetmə orqanları, təhsil müəssisələri	Məktəbdənkənar fealiyyətin təşkili şöbəsi, Elm, ali və orta ixtisas təhsili şöbəsi, Ümumi və məktəbəqədər təhsil şöbəsi	dekabr 2018-dekabr 2019
8.	Bakı Dövlət Universitetinin Qazax filialının tələbələri üçün Firudin bəy Köçəri və Səməd Vurğun adına təqaüdlərin təsis edilməsi	Qazax Rayon İcra Hakimiyyəti, Bakı Dövlət Universitetinin Qazax filialı	Elm, ali və orta ixtisas təhsili şöbəsi	fevral 2019
9.	Yubiley tədbirlərinin kütləvi informasiya vasitələrində işlənilməsi, Seminariyanın tarixi və məzunları haqqında verilişlərin təşkilii, "Azərbaycan müəllimi" qəzetində və "Azərbaycan məktəbi" jurnalında məqalələrin dərc edilməsi	Təhsil Nazirliyi, Qazax Rayon İcra Hakimiyyəti, kütləvi informasiya vasitələri	İnformasiya şöbəsi, "Azərbaycan müəllimi" qəzeti, "Azərbaycan məktəbi" jurnalı	dekabr 2018-dekabr 2019

Anım

Fəxri xiyaban ziyarət edilib

Dekabrin 12-də Təhsil Nazirliyinin və Bakı Şəhəri üzrə Təhsil İdarəsinin kollektivi Fəxri xiyabanda ulu öndər Heydər Əliyevin xatirəsini yad edib, məzarı önünə gül dəstələri qoyublar.

Daha sonra təhsil nazirinin müavini, YAP Nərimanov rayon təşkilatı idarə heyətinin üzvü

Firudin Qurbanov, Yeni Azərbaycan Partiyası Nərimanov rayon təşkilatının sədri Təmraz Tağıyev və nazirliyin əməkdaşları ümummilli liderin Heydər Əliyev Sarayının qarşısındaki abidəsini ziyarət edib, dahi liderə ehtiramlarını bildiriblər. Həmçinin Təhsil Nazirliyinin 6 nəfər əməkdaşı Yeni Azərbaycan Partiyasına üzv qəbul olunub.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin xatirəsinə həsr olunmuş anım mərasimi

Dekabrin 11-də Təhsil Nazirliyinin təşkilatçılığı ilə Azərbaycan Milli Konservatoriyasında ümummilli lider Heydər Əliyevin xatirəsinə həsr olunmuş “Mən Azərbaycanam” adlı anım mərasimi keçirilib.

Mərasim iştirakçıları tərəfindən ulu öndər Heydər Əli-

evin əziz xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib.

Tədbirdə çıxış edən Azərbaycan Milli Konservatoriyasının rektoru Siyavuş Kərimi ümummilli lider Heydər Əliyevin Azərbaycan dövlətinin tarixində silinməz iz buraxdıığını bildirib. Rektor bütün həyatını xalqına həsr edən ulu

öndərin musiqiyə xüsusi bağlılığının olduğunu, onun əziz xatirəsinin hər il ali məktəb tələbələrinin ifasında konsert programı ilə anıldığı qeyd edib.

Təhsil Nazirliyi rəhbərliyinin və ali təhsil müəssisələri rektorlarının iştirak etdiyi mərasimdə əməkdar incəsənət xadimləri Vasif və Ceyhun Allahverdiyevlərin mahnı və romansları söslənib.

Təhsil naziri Xirdalan şəhərində vətəndaşları qəbul edib

Dekabrın 14-də təhsil naziri Ceyhun Bayramov Xirdalan şəhərindəki Heydər Əliyev Mərkəzində Abşeron, Qubadlı, Kəlbəcər, Zəngilan rayon və Sumqayıt şəhər sakinlərini qəbul edib.

Qəbuldan əvvəl təhsil naziri Ceyhun Bayramov və Abşeron Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı İradə Gülməmmədova ümummilli lider Heydər Əliyevin abi-

dəsi önünə gül dəstələri düzərək xatirəsini ehtiramla yad ediblər.

Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları rəhbərlərinin 2018-ci ilin dekabr ayında şəhər və rayonlarda vətəndaşların qəbulu cədvəlinə uyğun olaraq keçirilən qəbulda Abşeron rayonunda və Sumqayıt şəhərində müvəqqəti məskunlaşmış məcburi köçkünlər də iştirak ediblər.

Nazir qəbula yazılmış vətəndaşların müraciət, şikayət və təkliflərini diqqətlə din-

ləyərək onların aradan qaldırılması, hər bir müraciətin operativ şəkildə araşdırılması, qaldırılan məsələlərin qanunvericiliyə uyğun həlli istiqamətində nazirliyin müvafiq aidiyyəti qurumlarının rəhbərlərinə konkret tapşırıqlar verib.

Qəbulda vətəndaşlar əsasən, müəllimlərin işə qəbulu və yerdəyişməsi, dərs saatlarının artırılması, işə bərpa olunma, təhsil sənədlərinin tənininması və digər məsələlərlə əlaqədar müraciət ediblər.

Mükafatlandırma

Böyük Britaniya məzunlarının mükafatlandırılması mərasimi

Dekabrin 11-də Azərbaycanda ilk dəfə keçirilən "UK Global Alumni Awards" mükafatlarının təqdimetmə mərasimi olub.

Mərasimdə Prezident Administrasiyasının xarici siyaset məsələləri şöbəsinin müdürü Hikmət Hacıyev, təhsil naziri Ceyhun Bayramov, mədəniyyət naziri Əbülfəs Qarayev, iqtisadiyyat nazirinin müavini Sevinc Həsənova, Böyük Britaniyanın Azərbaycandakı səfiri Karol Krofts, Britaniya Şurasının Azərbaycan üzrə ölkə direktoru Samer Şah, ali məktəb rektorları iştirak ediblər.

Mərasimdə çıkış edən

təhsil naziri Ceyhun Bayramov bildirib ki, Azərbaycan dövləti tərəfindən təhsilin və insan kapitalının inkişafına xüsusi önəm verilir. Ölkədə təhsil sahəsində çoxsaylı layihələrin həyata keçirildiyini deyən nazir beynəlxalq əlaqələrə böyük diqqətin ayrıldığını vurğulayıb.

Britaniya Şurasının Azərbaycandakı fəaliyyətinin 25 ilinin tamam olduğunu nəzərə çatdırıran Ceyhun Bayramov bu müddət ərzində "British Council" ilə ümumi, peşə və ali təhsil sahələri üzrə səmərəli əməkdaşlığın qurulduğunu, bir sıra uğurlu layihələrin həyata keçirildiyini bildirib. Nazir qeyd edib ki, xaricdə təhsil almaq istə-

yən azərbaycanlı tələbələr üçün Böyük Britaniya ən çox arzu edilən ölkələr sırasındadır. "2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Programı" çərçivəsində təqaüdlərin təxminən üçdə biri tələbələrə Böyük Britaniyanın universitetlərində təhsillərini davam etdirmək üçün verilib.

Ceyhun Bayramov Böyük Britaniyada təhsil alan məzunların ictimai və özəl sektorda fəal iştirakından məmənun olduğunu bildirib. Nazir Böyük Britaniya məzunlarının Azərbaycanla Birleşmiş Krallıq arasındakı əlaqələri daha da gücləndirəcəklərinə, onların uğur he-

Mükafatlandırma

kayələrinin digər gənclər üçün nümunə olacağına əminliyini qeyd edib.

Böyük Britaniyanın Azərbaycandakı səfiri Karol Krofts iki ölkə arasında bütün sahələrdə, o cümlədən təhsil sahəsində uğurlu əməkdaşlığın olduğunu vurğulayıb. Səfir bildirib ki, Böyük Britaniyada təhsil alan azərbaycanlı məzunların öz ölkələrinə, peşələrinə müsbət

töhfələr verməsi olduqca qürurvericidir. Karol Krofts Böyük Britaniyada təhsil alan bütün məzunlara gələcək həyatlarında uğur arzulayıb.

Britaniya Şurasının Azərbaycan üzrə ölkə direktoru

Samer Şah isə qeyd edib ki, bu nüfuzlu beynəlxalq mükafat

miş Krallığın 140-dan artıq ali təhsil müəssisəsini təmsil edən 1700-dən artıq Birləşmiş Krallıq məzununun ərizəsi daxil olub. Samer Şah diqqətə çatdırıb ki, Azərbaycan üzrə seçilən 8 finalçıdan 3-ü bu mükafata layiq görüləcək. Azərbaycan bu il mükafatlandırma mərasiminə ev sahibliyi edəcək

ikinci ölkədir və dünyanın on bir ölkəsində də bu cür

fat Birləşmiş Krallığın ali təhsil imkanlarını və bütün dünyadakı Birləşmiş Krallıq məzunlarının nailiyyətlərini qeyd etmək üçün nəzərdə tutulub. Bu il beynəlxalq mükafatı əldə etmək üçün 123 ölkədən olan və Birləş-

mükafatlandırma mərasimləri keçiriləcək.

Daha sonra "UK Global Alumni Awards" mükafatlarının "Sosial təsir", "Sahibkarlıq" və "Peşəkar nailiyyət" nominasiyaları üzərində finalçıları və qalibləri elan olunub.

Tədbir

Cenevrədə Azərbaycanın innovativ və yüksək texnologiyalar üzrə startaplarına həsr olunan tədbir keçirilib

Dekabrin 18-də İsvəçrənin Cenevrə şəhərində Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının (ÜƏMT) baş qərargahında Azərbaycan Xalq Cumhuriyyətinin 100 illiyi münasibətilə Azərbaycanın innovativ və yüksək texnologiyalı startaplarına həsr olunan tədbir keçirilib.

Tədbirin ilk hissəsində innovativ və yüksək texnologiyalı startaplara həsr edilmiş sərginin rəsmi açılışı olub. Azərbaycan Respublikası Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi, Əqli Mülkiyyət Agentliyi, Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatı və Beynəlxalq Telekommunikasiya İttifaqının (BTİ) birgə təşkilatçılığı ilə keçirilən sərgidə Azərbaycan startapçılarının hazırladığı 16 layihə təqdim olunub.

Tədbirdə ÜƏMT-nin, BTİ-nin nümayəndələri, Cenevrədə akkreditə olunmuş diplomatlar, beynəlxalq təşkilatların, akademik və biznes dairələrinin təmsilçiləri iştirak ediblər.

Sərginin açılışında nəqliyyat, rabitə və yüksək texnologiyalar naziri Ramin Quluzadə, Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının baş direktoru Frensis Qarri, Beynəlxalq Telekommunikasiya İttifaqının baş katibi Hulin Zao, Azərbaycan Respublikası Əqli Mülkiyyət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri Kamran İmanov, təhsil nazirinin müavini İdris İsayev çıxış ediblər.

Təhsil nazirinin müavini İdris İsayev çıxışında bildirib ki, uğurlu inkişafın təməlində bilikyönümlü cəmiyyətin və rəqabətqabiliyyətli mühitin texnoloji innovasiyalarla təamlanması dayanır. Bu istiqamətdə elm və

təhsilin rolü danılmazdır. Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla həyata keçirilən dövlət siyasətinin əsas prioritetlərindən biri bilik iqtisadiyyatının formalasdırılmasıdır. Bu məqsədlə də milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsində ali təhsil müəssisələrində “təhsil-tədqiqat-innovasiya” formatında inkişafın təşviqi həyata keçirilir.

Çıxışlardan sonra beynəlxalq təşkilatın rəhbərləri və nümayəndələr Azərbaycan startapçılarının hazırladıqları layihələrə baxıblar. Kənd təsərrüfatı, səhiyyə, sənaye, turizm və digər sektorları əhatə edən və uğurlu perspektivlər vəd edən innovativ layihələr böyük məraqla qarşılanıb.

Startap sərgisində Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin 8, ali təhsil müəssisələrinin 5 və Əqli Mülkiyyət Agentliyinin 3 layihəsi təqdim olunub.

Sərginin açılışından sonra ÜƏMT-nin binasında “Azərbaycanda əqli mülkiyyətin inkişafı və onun regiona təsiri: innovativ və yüksək texnologiyalar üzrə startapların təqdimati” adlı konfrans keçirilib.

Tədbirin bədii hissəsində Azərbaycan müsiqiləri konsert programı ilə çıxış ediblər.

Təhsil naziri Ceyhun Bayramov Avropa İttifaqının Şərqi Tərəfdaşlığı üzrə yüksək səviyyəli illik konfransında iştirak edib

**Təhsil naziri
Ceyhun Bayra-
mov 7 dekabr ta-
rixində Vyana
şəhərində keçirilən “Daha güclü
cəmiyyət üçün
daha güclü iqtisadiyyat - da-
vamlı inkişaf
üçün insan re-
surslarına inves-
tisiya” adlı
Avropa İttifaqı-
nın Şərqi Tərəf-
daşlığı üzrə
yüksek səviyyəli
illik konfransda iştirak
edib.**

Konfransdan önce təhsil naziri Avropa İttifaqının qonşuluq siyaseti və genişlənmə üzrə komissarı cənab Yohannes Han və Avstriyanın Xarici işlər, Avropa və İnteqrasiya məsələləri üzrə federal naziri xanım Karin Kneissl ilə görüşüb. Görüş

zamanı Avropa İttifaqının Şərqi Tərəfdaşlığı çərçivəsində mövcud alətlərdən Şərqi Tərəfdaşlığına üzv ölkələrdə təhsilin inkişafı namə istifadə imkanları müzakirə edilib. Ceyhun Bayramov Avropa İttifaqının dəstəyi ilə Azərbaycanda təhsil sahəsində layihələrin həyata keçirildiyini vurğulayıb. Nazir görüş iştirakçıla-

rına “2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliliyinin artırılması üzrə Dövlət Proqramı” haqqında ətraflı məlumat verib.

Təhsil naziri daha sonra Avropa Komissiyasının təhsil, gənclər, idman və mədəniyyət üzrə baş direktor müavini xanım Vivian Hof-

manla görüşüb. Görüş zamanı Azərbaycan Respublikası ilə Avropa İttifaqı arasında təhsil sahəsində əməkdaşlığın mövcud vəziyyəti və inkişaf perspektivləri müzakirə olunub.

Görüşlərdən sonra Ceyhun Bayramov Avropa İttifaqının Şərqi Tərəfdarlığının üzrə yüksək səviyyəli illik konfrans qatılıb. Panel müzakirələri zamanı çıxış edən təhsil naziri Azərbaycanda təhsil sahəsində əldə olunan nailiyyətlərdən danışıb. Daha sonra nazir təhsildə əldə edilən bilik və bacarıqların əmək bazarına uyğunluğunun vacibliyini vurğulayıb. Müasir zamanda informasiya texnologiyalarının sürətli inkişafi bilik və bacarıqların mütəmadi yenilənməsini tələb edir. Buna nail olmaq üçün bütün maraqlı tərəflər qarşılıqlı şəkildə əməkdaşlıq etməlidirlər.

Təhsil Nazirliyi ilə “Clarivate Analytics” arasında əməkdaşlığın yeni mərhələsinə həsr olunmuş mərasim keçirilib.

Dekabrın 5-də Təhsil Nazirliyi ilə “Clarivate Analytics” arasında əməkdaşlığın yeni mərhələsinə həsr olunmuş mərasim keçirilib.

Mərasimdə təhsil naziri Ceyhun Bayramov, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fonduun icraçı direktoru Elçin Babayev, “Clarivate Analytics” şirkətinin Konsorsium inkişafı üzrə qlobal direktoru Izabel Reiss, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti Dilqəm Tağıyev, ali məktəblərin rektörləri iştirak ediblər.

Təhsil Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondu və “Clarivate Analytics” şirkətinin birgə təşkilatçılığı ilə keçirilən tədbirdə çıxış edən təhsil naziri Ceyhun Bayramov bildirib ki, son illər ali təhsilin davamlı inkişafına nail olunması, universitetlərin beynəlxalq elmi bazalara çıxışının asanlaşdırılması və

alimlərin elmi məqalələrinin nüfuzlu beynəlxalq nəşrlərdə dərc olunmasına dəstək göstəriləməsi istiqamətində mühüm addımlar atılır.

Nazir ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliliyinin artırılması üzrə Dövlət Proqramı"nın elmin inkişafına daha da təkan verəcəyini, ali təhsilin digər komponentləri ilə yanaşı, universitetlərin elmi fəaliyyətinin modernləşdirilməsi baxımından müstəsna rol oynayacağını vurğulayıb.

2015-ci ildə Təhsil Nazirliyi ilə dünyanın ən böyük elektron elmi-analitik informasiya bazası olan “Clarivate Analytics” (əvvəlki adı “Thomson Reuters”) şirkəti arasında əməkdaşlıq sazişi imzalandığını xatırladan təhsil naziri qeyd edib ki, nəticədə Azərbaycanın 40 ali təhsil müəssisəsi “Web of Science®”

elmi platformasına çıxış əldə edib. "Clarivate Analytics" ilə əməkdaşlığın artıq müsbət nəticələr verdiyini deyən Ceyhun Bayramov diqqətə çatdırıb ki, son 5 ildə Azərbaycan alimlərinin impakt faktorlu jurnallarda çap olunmuş məqalələrinin ölkə üzrə ümumi sayı 74 faiz artıb, ali təhsil müəssisələri üzrə müvafiq göstərici 88 faiz təşkil edib. "Web of Science®" elmi bazasında 2017-ci ildə 1160 elmi tədqiqat işi qeydə alınıb ki, bu da son 25 ildə Azərbaycan üzrə publikasiya sayında rekord göstəricidir. Həmin məqalələrin təxminən 43 faizi ali təhsil müəssisələri-

nin payına düşüb. "Web of Science®" bazasına daxil olan məqalələrin artım dinamikasına görə Azərbaycan son 3 ildə Cənubi Qafqaz ölkələri arasında davamlı olaraq 1-ci yerdə qərarlaşıb. 2015-ci ildə Azərbaycandan cəmi 2 jurnal "Web of Science®" bazasında indeksləşdirilmişdir, 2017-ci ildə bu göstərici 7-yə çatıb.

Nazir "Clarivate Analytics" şirkəti ilə əməkdaşlığın növbəti 3 il ərzində davam etdirilməsinə dair qərar qəbul edildiyini bildirib. Həmçinin Təhsil Nazirliyi ilə "Clarivate Analytics" şirkəti arasında 2018-2021-ci illəri əhatə edən əmək-

daşlıq üzrə Fəaliyyət Planının, ölkəmizin "Web of Science®" bazasında cari durumuna dair şirkət tərəfindən ildə iki dəfə əhatəli hesabatın hazırlanmasını təklif edib.

Daha sonra çıxış edən Elmin İnkışafi Fondunun icraçı direktoru Elçin Babayev ölkədə elm və təhsilin inkışafı üçün münbit şərait yaradıldılığını, "Clarivate Analytics"la əməkdaşlığın böyük səmərə verəcəyini qeyd edib. İcraçı direktor bildirib ki, elmi müəssisələr üçün müasir texnologiyalar alınır, kadrla hazırlanmasına xüsusi önem verilir, bunun sayəsində elmi nəticələr ildən-ilə yüksəlir. ➤

Elmi əməkdaşlıq

“Clarivate Analytics” şirkətinin Konsorsium inkişafı üzrə qlobal direktoru Izabel Reiss isə imzalanan müqavilənin əməkdaşlığın inkişafına töhfə verəcəyini qeyd edib. Izabel Reiss həmçinin Azərbaycan alimlərinin onlar üçün yaradılan imkanlardan səmərəli istifadə edəcəyinə əminliyini bildirib.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti Dilqəm Tağıyev ölkədə elmin inkişafı istiqamətində

atılan addımlardan, Azərbaycanda əldə olunan elmi nəticələrin dünyada tanıdılmasının vacibliyindən danışır.

Tədbir “Clarivate Analytics” tərəfindən “2015-2018-ci illərdə “Web of Science” elmi bazasında Azərbaycan ali təhsil müəssisələri: nəticə və perspektivlər” adlı təqdimatla davam edib.

Mərasimdə Təhsil Nazirliyi ilə “Clarivate Analytics” şirkəti arasında 2019-2021-ci illəri əhatə edən əməkdaş-

lığı dair müqavilə imzalanıb. Bu müqavilə mövcud əməkdaşlığın əhatə dairəsinin genişləndirilməsini, “Web of Science®” platformasının rusdilli elmi nəşrlər bazasına və ölkə üzrə elmi fəaliyyətin əhatəli təhlilinə imkan verən InCites platformasına çıxışın təmin olunmasını nəzərdə tutur.

Daha sonra “Web of Science Azerbaijan - 2018” mükafatlarının təqdimetmə mərasimi keçirilib.

İşə qəbul

Direktorların işə qəbulu üzrə müsahibələr yanvarın sonuna dək yekunlaşacaq

Dövlət ümumi təhsil müəssisələrinin direktoru vəzifəsinə işə qəbul üzrə müsabiqənin müsahibə mərhələsi davam edir. Direktorların işə qəbulu üzrə müsahibələrə dekabrın 5-dən başlanılib.

Müsahibə zamanı namizədlərin peşəkar kompetensiyaları, idarəetmə bacarıqları və ümumi dünyagörüşü 5 ballıq şkalası ilə qiymətləndirilir. Bu mərhələ üzrə keçid bali 3 bal müəyyən edilir.

Direktorların işə qəbulu üzrə müsahibə mərhələsi yanvarın sonuna dək davam edə-

cək. Bu mərhələdə 700-dən artıq namizəd iştirak edəcək.

Müsabiqədə pedaqoji və ya idarəetmə ixtisas sahələri üzrə ali təhsili 5 ildən az olmaya-raq (təhsilin təşkili və idarə olunması ixtisası üzrə elmi dərəcəsi və elmi adı olduqda 3 il) pedaqoji staja malik olan və hazırda ümumi təhsil müəssisələrində pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olan şəxslər iştirak edirlər.

Mehdi Hüseynzadənin 100 illik yubileyi Silahlı Qüvvələrin Təlim və Tədris Mərkəzində qeyd olunub

**Alman faşizminə qarşı
mübarizədə apardığı
çoxsaylı uğurlu kəşfiyyat
əməliyyatları və nüma-
yiş etdirdiyi misilsiz
hərbi şücaətləri ilə
böyük şöhrət qazanmış
və Azərbaycan xalqının
zəngin tarixi hünər sal-
naməsinə şanlı səhifələr
yazmış Mehdi Hüseynza-
dənin anadan olmasının
100 illik yubileyi müna-
sibətilə Silahlı Qüvvələ-
rin Təlim və Tədris
Mərkəzində təntənəli
mərasim keçirilib.**

Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Mehdi Hüseynzadənin 100 illik yubileyinin keçirilməsinə dair Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamına əsasən, təşkil olunan tədbirdə müdafiə naziri, general-polkovnik Zakir Həsənov, təhsil naziri Ceyhun Bayramov, mədəniyyət naziri Əbülfəs Qarayev, Mehdi Hüseynzadənin ailə üzvləri, Bakı Qarnizonunun hərbi hissələrinin, xüsusi təyinatlı təhsil müəssisələrinin

zabit və kursantları, dövlət universitetlərinin professor, müəllim və tələbələri, vəteranlar və ictimaiyyətin nümayəndələri iştirak ediblər.

Övvəlcə tədbir iştirakçıları Mehdi Hüseynzadənin həyat və döyüş yoluna, eləcə də xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin əfsanəvi partizan haqqında həqiqətlərin üzə çıxarılmasında, igid döyüşçüyə ölümündən 13 il sonra Sovet İttifaqı Qəhrəmanı fəxri adının verilməsində, ümumiyyətlə Mehdi Hüseynzadənin xatırşının əbədişdirilməsində müstəsna xidmətləri barədə

qiymətli fotolar və sənədlər nümayiş olunub. Qəhrəmanın uşaqlıq və təhsil illərini, Stalinqrad uğrunda döyüslərdə iştirakını, əsirlikdə Azərbaycan naminə xidmətlərini, eləcə də Sloveniyanın milli azadlığı uğrunda sadıq əsgər kimi iştirakını əks etdirən nadir fotolar böyük maraqlı doğurub.

Mərasimdə övvəlcə ulu öndər Heydər Əliyevin, İkinci Dünya müharibəsində həlak olan həmvətənlərimizin, Azərbaycanın müstəqiliyi, azadlığı, ərazi bütövlüyü uğrunda şəhidlik zirvəsinə ucalan oğul və qızlarımızın

M.Hüseynzadə - 100

xatırəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib.

Hərbi orkestrin müşayiəti ilə Azərbaycan Respublikasının dövlət himni ifa olunub.

Tədbirdə “Mehdi Hüseynzadənin 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2018-ci il 23 iyun tarixli Sərəncamı bir daha nəzərə çatdırılıb.

Sonra Əməkdar incəsənət xadimi, Prezidentin fərdi təqaüdçüsü, ehtiyatda olan polkovnik Abdulla Qurbaninin ssenarisi və rejissorluğu ilə hazırlanmış “Mən öz Xəzərimə vurğunam, ey dost!” yubiley ta-

maşası nümayiş etdirilib. Mehdi Hüseynzadənin bəlli olmayan, son vaxtlar üzə çıxarılmış şeirlərinin istifadə edildiyi tamaşa Əməkdar artistlər Azad Şükürov, Səmayə Sadıxova, Anar Şuşalı, Hüsnüyyə Mürvətova, Elxan Rza, gənc aktyorlar və Həzi Aslanov adına Mərkəzi Zabitlər Evinin yaradıcı heyəti iştirak ediblər.

Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin tələbəsi Nicat Hüseynzadə Mixaylo rolunu məharətlə ifa edib. Tamaşa boyu sənədli kadrlar nümayiş etdirilib.

Tədbirin iştirakçıları

ümmək milli liderimiz Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə igid döyüşünün 1973-cü ildə Bakının mərkəzində ucaldılmış abidəsi qarşısındakı tarixi nitqini və Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Sloveniya Respublikasına rəsmi səfəri zamanı M.Hüseynzadənin memorial muzeyinin açılışında ictimaiyyət qarşısında çıxışını və əfsanəvi qəhrəman haqqında söylədiyi fikirləri eks etdirən süjetləri alqışlarla qarşılıyıblar.

Sonda xatırə şəkilləri çəkdirilib.

AZƏRTAC

Bakı Dövlət Universitetində Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü qeyd olunub

Bakı Dövlət Universitetində (BDU) 31 dekabr - Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü münasibətilə tədbir keçirilib. Tədbir iştirakçıları əvvəlcə ulu öndər Heydər Əliyevin universitetin foyesində qoyulmuş büstü önünə gül dəstələri düzüblər.

AZƏRTAC xəbər verir ki, BDU-nun rektoru vəzifəsini icra edən Firudin Qurbanov tədbir iştirakçılarını Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü və Yeni il münasibətilə təbrik edib, ən xoş arzularını çatdırıb. F.Qurbanov bu əlamətdar tarixin qeyd olunmasında ümummilli lider Heydər Əliyevin xidmətlərindən danışaraq bildirib ki, ulu öndərin

Azərbaycanda siyasi hakimiyyətə qayıdışından sonra müstəqil Azərbaycan Respublikası dünya azərbaycanlılarının mənafə və maraqlarının təminatçısı olduğunu bəyan edib, xaricdə yaşayan azərbaycanlılarla məqsədyönlü iş aparılmağa başlanılıb. “Tariximizin müasir mərhələsində azərbaycanlıların həmrəyliyini müstəqil dövlətin quruculuğu ilə əlaqələndirmək tələb olunurdu. SSRİ dağıldıqdan sonra müstəqillik qazanan ölkələr müxtəlif yollarla sosial birliyi, həmrəyliyi təmin etdilər. Təcrübə göstərdi ki, Azərbaycan ən uğurlu yolu seçib. Ulu öndər Heydər Əliyevin səyləri nəticəsində azərbaycanlıların həmrəyliyi təmin olundu”, - deyə F.Qurbanov bildirib.

F.Qurbanov BDU-nun 100 illik yubileyi ilə bağlı bir sıra

tədbirlərin keçiriləcəyini də qeyd edib. O birləş və həmrəylik sayəsində xalqımızın daha böyük qələbələrə nail olacağına əminliyini bildirib.

Daha sonra Milli Məclis sədrinin birinci müavini, professor Ziyafət Əsgərov Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü tarixi əhəmiyyətindən, xarici ölkələrdə yaşayan soydaşlarımızın azərbaycanlıq ideyası ətrafında six birləşmələrindən və bununla bağlı uğurlu dövlət siyasetindən danışıb. Ölkəmizdə son 15 ildə böyük inkişaf və tərəqqinin baş verdiyini, Azərbaycanın dönyada nüfuzunun getdikcə yüksəldiyini bildirən Z.Əsgərov bütün bu nailiyyətlərin Heydər Əliyev siyasetinin uğurla davam etdirilməsi nəticəsində əldə olunduğunu bildirib.

Tarix fakültəsinin dekanı, dosent Azad Rzayev isə bu əlamətdar bayramın dünya azərbaycanlılarının vahid ideya ətrafında birləşməsində xüsusi roluna diqqət çəkib.

Sonda Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü ilə əlaqədar hazırlanmış filmin nümayishi olub və tədbir BDU-nun özfəaliyyət kollektivinin təqdimatında bədii hissə ilə yekunlaşıb.

AMEA-da akademik Azad Mirzəcanzadənin 90 illik yubileyinə həsr olunan beynəlxalq konfrans keçirilib

AMEA-da görkəmli alim, Dövlət mükafatı laureati, Əməkdar elm və texnika xadimi, akademik Azad Mirzəcanzadənin 90 illik yubileyinə həsr olunan "Neftqazçıxarmada innovativ texnologiyaların və tətbiqi riyaziyyatın müasir problemləri" mövzusunda beynəlxalq elmi konfrans keçirilib.

AMEA, Təhsil Nazirliyi və Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin (ADNSU) birgə təşkilatçılığı ilə baş tutan tədbirdə ABŞ, İsviç, Türkiyə, Rusiya, İran, Səudiyyə Ərəbistanı, Çin və digər ölkələrin tanınmış alımları iştirak ediblər.

Övvəlcə tədbir iştirakçıları I Fəxri xiyabanda akademik Azad Mirzəcanzadənin məzarını ziyarət edib, mə-

zarı öönüne əklil və gül dəstələri qoyublar.

Beynəlxalq konfransı giriş sözü ilə AMEA-nın prezidenti, akademik Akif Əliyev açaraq Prezident İlham Əliyevin "Akademik Azad Mirzəcanzadənin 90 illik yubileyi haqqında" 2018-ci il 6 iyul tarixli Sərəncamının əhəmiyyətindən danışıb, bu sənədi Azərbaycan elmində xüsusi xidməti olan görkəmli alimin əməyinə verilən yüksək qiymət və qayğının təzahürü kimi dəyərləndirib.

"Akademik Azad Mirzəcanzadə tətbiqi mexanika və neft-mədən işləri üzrə bir sıra yeni istiqamətlərin bənsidir" - deyə bildirən alim neftin çıxarılmasında texnoloji proseslərin mexanikası, həmçinin riyazi fizika metodlarının neft sahəsində tətbiqi ilə bağlı problemlərin onun tərəfindən əhatəli şəkildə

araşdırıldığını qeyd edib. AMEA rəhbəri görkəmli alimin zəngin elmi irsə malik neft-qaz sənayesinin aktual problemlərinin həllinə dair çoxsaylı qiymətli tədqiqatları ilə Azərbaycan elminə mühüm nailiyyətlər qazandırdığını, onun rəhbərliyi və bilavasitə iştirakı ilə dəniz neft və qaz-kondensat yataqlarının işlənilməsini fundamental-nəzəri əhəmiyyətli metodla-

rının hazırlanıb tətbiq edildiyini diqqətə çatdırıb. Vurğulayıb ki, akademik A.Mirzəcanzadənin rəhbərliyi ilə 250-dən çox fəlsəfə doktoru, 100-dən artıq elmlər doktoru hazırlanıb.

Mərhum alimin həm də elmin təşkili və idarə olunması prosesində fəal iştirak etdiyini deyən akademik Akif Əlizadə bildirib ki, o, Azərbaycan elminin dünyaya integrasiyası üçün bilik və bacarığını əsirgəməyib. A.Mirzəcanzadə uğurlu elmi fəaliyyətinə görə müxtəlif illərdə bir çox fəxri mükafatlara, medallara, həmçinin Azərbaycan Respublikasının “İstiqlal” və “Şöhrət” ordenlərinə layiq görürlüb.

Elmi kadrların və yüksək ixtisaslı neftçi mütəxəssislərin hazırlanmasında görkəmli alimin əvəzedilməz rolunun olduğunu deyən A.Əlizadə onun elmi məktəbinin davamçılarının nəinki Azərbaycanda, hətta xaricdə elmi mərkəzlərə və istehsalat müəssisələrinə rəhbərlik etdiyini bildirib.

AMEA rəhbəri Azərbaycan elmində əvəzsiz xidmətləri olan Azad Mirzəcanzadənin xatirəsinin hər zaman yaddaşlarda yaşayacağını söyləyib.

Sonra Azərbaycan Respublikası təhsil nazirinin müavini, psixologiya üzrə fəlsəfə doktoru Məhəbbət Vəliyeva çıxış edərək dünya

şöhrətli alim A.Mirzəcanzadənin həyat yolu, neft elminin inkişafına verdiyi töhfələrdən söhbət açıb. Bildirib ki, Azad Mirzəcanzadə 1928-ci il sentyabrın 29-da Bakıda anadan olub, 15 yaşında orta məktəbi bitirib. O, 23 yaşında namizədlik, 29 yaşında doktorluq dissertasiyalarını müdafiə edib, 34 yaşında Azərbaycan Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, 40 yaşında isə həqiqi üzvü seçilib.

Nazir müavini çıxışında son dərəcə geniş maraq dairəsi olan Azad Mirzəcanzadənin pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olduğunu, onun yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanmasına böyük qüvvə

sərf etdiyini və ölkə iqtisadiyyatının inkişafı üçün güclü elmi potensialın yaradılmasında yaxından iştirak etdiyini vurğulayıb. Qeyd edib ki, neftçi-alim pedaqika elminin və uşaq psixologiyasının dərin bilicisi olub, neft-qaz elminin inkişafında və gənc alımlar nəslinin formalaşmasında mühüm xidmətlər göstərib.

Tədbirdə Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin birinci vitse-prezidenti, akademik Xoşbəxt Yusifzadə çıxış edərək cari ilin sentyabr ayında SOCAR-da akademik A.Mirzəcanzadənin 90 illik yubileyinin qeyd olunduğunu diqqətə çatdırıb.

Azad Mirzəcanzadə ilə tanışlığının 1950-ci illərin əvvəllərinə təsadüf etdiyini deyən X.Yusifzadə görkəmli alimin neft-mədən mexanikasında yeni istiqamətlərin, neftqazçıarma və işlənmə proseslərində innovativ fikirlərin yaradıcısı olduğunu, onun fundamental elmi görüşlərinin ölkənin hüdudlarından kənarda da böyük şöhrət qazandığını söyləyib. Bildirib ki, elmlə istehsalatın vəhdətini yaratmağa nail olmuş akademik Azad Mirzəcanzadənin araşdırılmalarının nəticələrindən mötəbər elmi mərkəzlər bu gün də geniş istifadə etməkdədir. Alimin Azərbaycanda, keç-

miş sovet məkanında və dünyada neft elminin inkişaf etdirilməsində misilsiz xidmətləri var, onun elmi irsi zəngin kəşflər və ixtıralar xəzinəsidir.

Daha sonra ADNSU-nun rektoru, professor Mustafa Babanlı çıxış edərək fəaliyyətinin böyük hissəsini bu universitetlə bağlayan akademik Azad Mirzəcanzadənin hər zaman gənc və perspektivli mütəxəssislərin axtarışında olduğunu qeyd edib. Alimin adının ölkə hüdudlarından kənarda da yaxşı tənqidini deyən rektor əlavə edib ki, onun ideya və kitabları tədris prosesində geniş istifadə olunur. Mustafa Ba-

banlı, həmçinin vurğulayıb ki, öz elmi məktəbində 400-dən çox fəlsəfə və elmlər doktoru yetişdirən Azad Mirzəcanzadə Başqırdıstan, Tatarıstan, Qərbi Sibirdə neft və qaz yataqlarının işlənilmə nəzəriyyəsi və praktikası, qeyri-xətti mexanika və tətbiqi riyaziyyatda yeni istiqamətlərin inkişafına təkan verib.

Rektor görkəmli alimin novatorluq fəaliyyətindən də danışıb. Bildirib ki, Azad Mirzəcanzadə Mahmudbəyov adına səkkizilik məktəbin müəllim kollektivi tərəfindən fəxri direktor seçilib və onun təşəbbüsü ilə bu məktəb istedadlı uşaqlar üçün liseyə çəvrilib. Siniflərdə mühazırələrlə çıkış edən Azad Mirzəcanzadənin dəvəti ilə liseydə Elmlər

Akademiyasının tanınmış alimləri də dərs deyiblər. Görkəmli alimin digər təşəbbüsü ilə tələbələr buraxılış işlərini universitetdən kənarda, neftqazçıxarma müəssisələrində həyata keçiriblər.

Professor M.Babanlı bu günlərdə ADNSU-da keçirilən tələbələrin 67-ci elmi-texniki konfransının akademik Azad Mirzəcanzadəyə həsr edildiyini bildirib. O, universitetdə hər il mərhum alimin adına təqaüdlərin təsis edilərək təhsildə və tələbə elmi cəmiyyətinin işində böyük uğur qazanmış iki bakalavr və bir magistranta təqdim olunduğunu diqqətə çatdırıb. Rektor, həmçinin universitetdə akademikin iş otağının hazırda muzey kimi fəaliyyət göstəriyini qeyd edib.

Konfransda Rusiya Təbiət Elmləri Akademiyasının vitse-prezidenti, professor Əzizəga Şahverdiyev "Neft yataqlarının işlənmə prosesinin optimallaşdırılması və neftçixarmanın artırılmasının innovativ texnologiyaları", Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetinin kafedra müdürü, AMEA-nın müxbir üzvü Tulparxan Salavatov "Azad Mirzəcanzadə - vətəndaş, pedaqoq, alim, mütəfəkkir" mövzusunda məruzələrlə çıxış ediblər.

Daha sonra AMEA İdarəetmə Sistemləri İnstitutunun direktoru, akademik Telman Əliyevə, AMEA-nın müxbir üzvü Bağır Süleymanova və ADNSU-nun Qazneft-mədən fakültəsinin dekanı, professor Qafar İsmayılova "Akademik Azad Mirzəcanzadə adına medal" təqdim olunub.

Digər çıxış edənlər Azad Mirzəcanzadənin elmi yaradıcılığının əhəmiyyətindən bəhs edib, akademiklə bağlı xatırələrini bölüşüb'lər.

Tədbir plenar məruzələrin dinlənilməsi ilə işinə davam edib.

Heydər Əliyev zirvəsi

Heydər Əliyev dühası: dahilik, zaman və müasirlilik

Bəşəriyyət bütün tarixi boyu dahilərin çiyinləri üstündə irəliyə doğru inkişaf etmişdir. Böyük dühalar mənsub olduqları ölkənin gələcək inkişaf yollarını əvvəlcədən görə bilmiş, həmin ali məqsədə çatmaq üçün xalqı mübari-

İsa HƏBİBBƏYLİ
*AMEA-nın vitse-prezidenti,
Milli Məclisin
Elm və Təhsil
Komitəsinin sədri,
akademik*

zəyə səfərbər etməyi bacarımlar. Uzaqqörənlik, möhkəm siyasi iradə, aydın milli mövqə və dönməz mübarizə əzmi belə tarixi şəxsiyyətlərin əsas xüsusiyyətlərini təşkil edir.

Bu sözləri mənsub olduqları xalqların və ölkələrin tarixində xüsusi xidmətləri olan başqa dövlət xadimləri - Türkiyədə Mustafa Kamal Atatürk, Fransada Şarl de

Qol və Fransua Mitteran, Çində Mao Tszedun, Amerikada Corc Vaşinqton və Eyzenhauer, İngiltərədə Uinston Cörçil və başqaları haqqında da demək olar. Dünya tarixinə dərin izlər salmış belə görkəmli şəxsiyyətlər böyük dövlətçilik istedadına malik olan tarixi simalardır.

Azərbaycan xalqının böyük oğlu, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev XX əsrin ikinci yarısından etibə-

rən mənsub olduğu xalqın tarixi müqəddəratında həlledici rol oynamışdır. O, hələ sovet hakimiyyəti illərində Azərbaycan xalqının milli mənafelərinin qorunub saxlanılması və inkişaf etdirilməsi üçün böyük addımlar atmışdır. Heydər Əliyev sovet dövründə Azərbaycan dilini dövlət dili səviyyəsinə qaldıran görkəmli siyasi xadimdir. Məhz onun xidmətləri sayəsində Azərbaycan keçmiş Sovetlər Birliyində hərtərəfli şəkildə inkişaf etmiş ölkələrdən birinə çevrilmişdir. Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin əldə edilməsi və möhkəmləndirilməsi də üzvi surətdə Heydər Əliyevin adı və mübarizəsi ilə bağlıdır. Bütün bunlara görə Heydər Əliyev Azərbaycan xalqının ümummilli lideri kimi böyük tarixi adı qazanmışdır.

Heydər Əliyev Azərbaycan xalqının böyük dövlətçilik istedadına və zəngin təcrübəyə malik olan nadir tarixi şəxsiyyətidir, xalqın və ölkənin taleyində xüsusi rolu olan görkəmli dövlət xadimidir, xilaskarlıq missiyasını həyata keçirmiş qudrətli şəxsiyyətdir.

Heydər Əliyev Azərbay-

canın dövlət müstəqilliyinin banisidir. Cəmiyyət həyatının bütün sahələrini əhatə etmiş böyük xidmətləri onun adını Azərbaycan dövlətinin tarixinə əbədi olaraq həkk etmişdir. Müstəqil dövlətin siyasi prioritetlərinin önə çıxarılması, yeni idarəetmə strukturunun formalaşdırılması, daxili sabitliyin yaradılması, beynəlxalq aləmdə dostlar və tərəfdaşlar tapmaq, iqtisadi sahədə islahatlar həyata keçirmək, dövlət ideologiyasının formalaşdırılması Heydər Əliyevin həll etdiyi ümumdövlət miqyaslı vəzifələrdir. Dövlətçilik baxımından mühüm əhəmiyyətə malik olan həmin vəzifələrin sırasında azərbaycançılıq ideologiyası, ədəbiyyat siyaseti, elm və təhsil konsepsiyası mühüm yer tutur.

***

Ölkəmizdə azərbaycançılığın mətbuatdan və ədəbiyyatdan ictimai-siyasi müstəviyə çıxarılması kimi çətin və şərəfli vəzifənin həlli görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olan tarixi xidmətdir. Yaşadığı dövrün siyasi quruluşunun sərt qadağalarına

baxmayaraq, ümummilli lider Heydər Əliyevin simasında tariximizdə ilk dəfə olaraq Azərbaycan məsələsinə dövlət səviyyəsində kompleks şəkildə yanaşılmış, problemə ardıcıl siyasi münasibət bəslənilmiş və konkret nəticələr əldə olunmuşdur. Azərbaycançılığın dövlət ideologiyası səviyyəsində formalaşdırılması və təsdiq edilməsi Heydər Əliyevin müstəqil dövlətçilik uğrunda mübarizəsinin əsas ana xətlərində birini təşkil edir. Heydər Əliyev azərbaycançılıq siyasetini özünün çoxcəhətli fəaliyyətinin bütün mərhələlərində əsas kimi götürmüş, bu ideologiyanın xalqın milli şürurunda və dövlətçilik təfəkküründə inkişaf etdirilib möhkəmləndirilməsi işini həyatının mənasına, siyasetinin əsas hərəkətverici qüvvəsinə çevirmişdir. Məhz Heydər Əliyevin çoxcəhətli və ardıcıl siyaseti nəticəsində azərbaycançılıq ictimai-ədəbi mühitdə milli hərəkat, siyasi müstəvidə isə dövlət ideologiyası mahiyəti qazanmışdır.

Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev çoxillik siyasi fəaliyyətinin bütün dövrlə-

Heydər Əliyev zirvəsi

rində azərbaycanlılıq məsələsini ən ali məqsəd hesab etmişdir. Tarixin verdiyi şansların, yaratdığı imkanların hamisində bu böyük dövlət xadimi özünü Azərbaycana həsr etmiş, Azərbaycan idealı uğrunda daim dönmədən mübarizə aparmışdır. Azərbaycan SSR-in Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsinin rəhbərliyindəki fəaliyyətini də nəzərə alsaq, Heydər Əliyev qırx ildən artıq böyük bir dövrdə azərbaycanlılıq ideyası ilə dövlət işi səviyyəsində məşğul olmuşdur. Sovetlər İttifaqının rəhbərliyi ilə anlaşıqlı münasibətlər qurmağı bacarmış Heydər Əliyevin Azərbaycanı geridə qalmış aqrar respublikadan hərtərəfli inkişaf etmiş bir ölkəyə çevirməsi mühüm tarixi hadisədir. Eyni zamanda, Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyinin birinci dövründə, konkret olaraq 1978-ci ildə Azərbaycan dilini ölkəmizin konstitusiyasına dövlət dili kimi daxil etdirməyə nail olması da misilsiz tarixi nailiyyətdir. Sovetlər İttifaqında vahid beynəlmiləlçilik prinsiplərinin həyata keçirildiyi bir za-

manda Azərbaycan dilinin rəsmi olaraq dövlət dili kimi qəbul olunması çoxəsrlik dövlətçilik tariximizin nadir hadisəsidir. Bu böyük ümummilli hadisə Azərbaycan Respublikasının gələcək müstəqilliyinin mühüm təminatlarından biri idi.

Azərbaycanda milli birlik və həmrəylilik ideyasının uğurla həyata keçirilməsi azərbaycanlılıq idealına xidmətin ifadəsidir. Azərbaycan dili kimi Azərbaycan xalqı anlayışının da ölkəmizdə bərqərar olması milli mövqeyin qorunub saxlanılması ilə yanaşı, müstəqil dövlətin daxili sabitliyinin təmin edilməsinə, ölkədə yaşayan xalqlar və etnik qruplar arasında tolerantlıq mühitinin formalaşdırılmasına xidmət edir. Dünya azərbaycanlıları anlayışı da Azərbaycanın dövlət siyasetində Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olan mühüm xidmətlərdən biridir. Sovet hakimiyyəti illərində mövcud rejimin yaratdığı çətinliklərə baxmayaraq, məhdud şəkildə olsa da dünya azərbaycanlıları ilə yaradılan əlaqələrin cığırları dövlət müstəqilliyinin ilk illərindən

etibarən genişləndirilmiş, yeni əlaqələr yaradılmış, dünya azərbaycanlılarının birliyinə və həmrəyliyinə doğru böyük addımlar atılmışdır. Bu baxımdan, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri vəzifəsində işləyərkən görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin “31 dekabr Dünya azərbaycanlılarının Həmrəylik və Birlik günü haqqında” imzaladığı 16 dekabr 1991-ci il tarixli Sərəncam son yüzillikdə dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan həmvətənlərimizin varlığını təsdiq edən və onlarla əlaqələrin zəruriyyini dövlət səviyyəsində rəsmiləşdirən, əlaqələrə real təminat verən mühüm qərar kimi xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Ölkəmizdə dünya azərbaycanlılarının qurultaylarının keçirilməsi də möhtəşəm siyasi-tarixi hadisələrdir. Ulu öndərə məxsus “Dünya azərbaycanlılarının bir vətəni var, bu — Azərbaycandır” kəlamı müasir dövrün azərbaycanlılıq təliminin siyasi-ideoloji əsasını təşkil edir. Dünya azərbaycanlılarının birinci qurultayında Heydər Əliyevin tarixi nitqi

azərbaycançılıq məfkurəsinin siyasi manifestidir. Heydər Əliyevin azərbaycançılıq təlimi dünya azərbaycanlılarını tarixi vətən və vahid ideologiya ətrafında birləşdirir. Sözün gerçək və obrazlı mənasında Heydər Əliyev dünyada azərbaycançılığın rəmzinə çevrilmişdir.

Heydər Əliyev dövlətçilikdə qeyri-adi müdriklik və uzaqgörənlik istedadına malik olan qüdrətli liderdir. Bu böyük dövlət xadiminin müdriklik və uzaqgörənliyinin hərəkətverici qüvvəsi Vətənə, xalqa, doğma torpağa sonsuz inam və məhəbbətdən, sınaqlardan çıxmış böyük siyasi təcrübədən yoğrulmuşdur. Heydər Əliyev keçdiyi çətin və şərəfli yolla Sovetlər İttifaqında beynəlmiləlcə ideologianın sərt dövlətçilik prinsipi kimi qəbul edildiyi dövrlərdə vətənpərvər dövlət xadimi olub, Kremlin zirvəsinə qədər yüksəlməyin mümkünlüğünü isbat etmişdir. Azərbaycanda Sovetlər İttifaqının ən sərt dövrlərində Heydər Əliyevin özünəməxsus bir siyasetlə azərbaycançılıq istiqamətində həyata keçirdiyi böyük tədbirlər gələcək dövlət müstəqilliyinin

təməllərinə çevrilmişdir. Bütün bunlara görə Heydər Əliyev üçün uzaqgörən bir dövlət xadimi olaraq çökmüş sovet ideologiyasından yeni müstəqil dövlətçilik siyasetinə keçmək heç bir çətinlik yarada bilməmişdir. Keçmiş sovet dövlətinin mərkəzdəki və respublikalardakı rəhbərlərinin bir çoxlarının adları dağılmış imperiya ilə birlikdə arxivə getdiyi halda, Heydər Əliyevin portretləri milli azadlıq hərəkatının bayraqları ilə birlikdə meydانlarda yüksəklərə qaldırılırdı. Deməli, Azərbaycanda xalq hərəkatı, milli azadlıq mübarizəsi böyük dövlət xadimi Heydər Əliyevin böyük azərbaycançılıq ideallarından keçib gəlmişdir. Bu mənada Sovetlər İttifaqı daşıldıqdan sonra müstəqillik qazanmış gənc respublikaların, demək olar ki, mütləq əksəriyyətinin rəhbərlərindən fərqli olaraq, Heydər Əliyev xüsusi bir «keçid dövrü» yaşamışdır. Əksinə, Azərbaycan üçün Heydər Əliyev epoxasının birinci mərhələsi sovet sosialist sistemindən müstəqil dövlətçilik erasına keçid dövrü xarakteri daşımışdır. Milli ideologianın forma-

laşdırılması baxımından digər keçmiş sovet respublikalarının müstəqilliyin ilk illərində üzləşdikləri çətinlikləri uzaqgörən dövlət xadimi Heydər Əliyevin apardığı məqsədyönlü siyaset sayəsində Azərbaycan xalqı müstəqil dövlətçiliyi qazanana qədər yaşamışdır. Məhz buna görədir ki, Azərbaycan müstəqillik qazanmış keçmiş sovet respublikaları ilə müqayisədə milli ideologiya baxımından bir mərhələ qabaqdadır.

***

Böyük dövlət xadimi Heydər Əliyevin müstəqil dövlətçilik və azərbaycançılıq təlimində ədəbiyyat və incəsənət faktoru xüsusi yer tutur. Ulu öndər üçün ədəbiyyat və incəsənət azərbaycançılığın, milli şürun inkişaf etdirilməsinin əsas hərəkətverici qüvvəsi funksiyasını daşımışdır. Heydər Əliyev dövlət rəhbərliyinin bütün mərhələlərində ədəbiyyat və incəsənət məsələlərinə xüsusi əhəmiyyət vermişdir. O, uzaqgörən görkəmli dövlət xadimi kimi həm Azərbaycan ədəbiyyatının inkişaf etdirilməsinə böyük qayğı göstermiş, həm ➤

Heydər Əliyev zirvəsi

də bu mühüm sahələri istiqamətləndirmişdir. Heydər Əliyevin aşağıdakı sözləri onun ədəbiyyata dərindən bələd olması ilə yanaşı, həm də cəmiyyətin inkişaf etdirilməsində bu mühüm işə nə qədər dərindən əhəmiyyət verdiyini göstərməkdədir: "Azərbaycan ədəbiyyatı həmişə öz xalqının həyatının ön sıralarında irəliləmişdir. Bu ədəbiyyat xalqımızın qəhrəmanlıq tarixini əbədi-ləşdirib bizə çatdırmış, bizim qarşımızda bütün əzəməti ilə açmışdır".

Ədəbiyyata xalqın taleyi-nin və tarixi yaddaşının əks-sədasi kimi baxan Heydər Əliyev bədii düşüncədə tarixilik, millilik və müasirlik prinsiplərinə xüsusi əhəmiyyət vermişdir. Bu prinsiplər Heydər Əliyevin ədəbiyyat və incəsənət siyasətinin konseptual əsaslarını təşkil etmişdir. Azərbaycan ədəbiyyatının böyük klassik-lərinin və görkəmli yaradıcı-larının dövlət səviyyəsində yubileylərinin keçirilməsi, əsərlərinin nəşri, dünya dil-lərinə tərcümə olunması, tamasha-qoyulması geniş mənada milli-mənəvi özündərk proseslərinin ge-nişlənməsinə, azərbaycançı-

lıq anlayışının daha da möhkəmləndirilməsinə xidmət etmişdir. "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanlarının 1300 illik yubileyi beynəlxalq aləmdə böyük əks-səda doğuran mühüm ədəbi-mədəni hadisə olmuşdur. Büyük Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzulinin anadan olmasının 500 illiyi münasibətilə görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin bəyan etdiyi aşağıdakı sözlər müstəqil Azərbaycan dövlətinin ədəbiyyat və incəsənət siyasətinin əsasını təşkil edir: "Bu yubileyi keçirərkən biz xalqımızın özünü tanımاسını təmin edəcəyik və etməliyik. Xalq gərək daim öz kökünü xatırlasın, tarixini öyrənsin, milli mədəniyyətindən, elmindən heç vaxt ayrılmamasın. Şübhəsiz ki, bu yubileyin keçirilməsi indiki nəslin ...tariximizin nə qədər zəngin olduğunu və Azərbaycan xalqının dünya mədəniyyətinə necə töhfələr verdiyini dərk etməsinə şərait yaradacaq və hər bir azərbaycanlı, ilk növbədə, gənc nəsildə milli iftixar, vətənpərvərlik hissələrini daha da yüksəldəcəkdir. Bunun özü müstəqil Azərbaycanda bizim üçün çox gərəkli bir amildir".

Görkəmli Azərbaycan yazıçı və şairlərindən Rəsul Rza, Mirzə İbrahimov, Süleyman Rüstəm, Süleyman Rəhimova, böyük incəsənət xadimlərindən Qara Qarayev, Müslüm Maqomayev, Rəşid Behbudov, Fikrət Əmirov, Tahir Salahova Sovetlər İttifaqının ən ali mükafatı olan Sosialist Əməyi Qəhrəmanı fəxri adının verilməsi Azərbaycan tarixinin Heydər Əliyev epoxasının parlaq hadisəsidir.

Ulu öndər Heydər Əliyev Azərbaycan bədii mədəniyyətinin, ədəbiyyatının və incəsənətinin qüdrətli bili-cisi və vurğunu idi. O, ədəbiyyatı, təsviri sənəti, xalq yaradıcılığını çox sevirdi. Azərbaycanın tanınmış yazıçı və şairləri, rəssamları, heykəltəraşları, memarları, istedadlı xalça ustaları onun ən çox qiymətləndirdiyi sənətkarlar cərgəsində xüsusi yer tuturdu. Bu bağlılıq təsadüfi olmayıb, ulu öndərin böyük Vətən sevgisinin, azərbaycançı baxışlarının parlaq təzahürü idi. Ulu öndərin görkəmli Azərbaycan yazıçılarından Bəxtiyar Vahabzadə, Məmməd Araz, Xəlil Rza Ulutürk, Anar, Fikrət Qoca, Sabir Rüstəm-

xanlı və başqalarına göstərdiyi böyük diqqət və bir çox hallarda onları xüsusi çətinliklərdən xilas etməsi bu yaradıcı ziyalılara göstərilən ehtiramdan başqa, həm də ölkəmizdə milli şürurun, müstəqillik idealının formalaşdırılmasına, müdafiə olunmasına dəstəyin ifadəsi idi.

Böyük dövlət xadiminin Azərbaycan rəssamlarından Tahir Salahov, Mikayıł Abdullayev, Toğrul Nərimanbəyov, Maral Rəhmanzadə, Oqtay Sadıqzadə, heykəltaraşlardan Ömər Eldarov, Tokay Məmmədov, Mirəli Mirqasimov, xalçaçı sənətkarlardan Lətif Kərimov, Kamil Əliyev və başqalarının yaradıcılıq fəaliyyətinə

bəslədiyi münasibət tarixi hadisələrə çevrilmişdir. Heydər Əliyevin təsviri sənət əsərləri haqqındaki təcrübəli ustad sənətşünas kimi dəqiq mülahizələri, elmi-nəzəri təhlilləri daim sənət adamlarını heyrətləndirmişdir. Ulu öndər milyonlarla insanın qəlbində yaşadığı kimi, rəssam və heykəltaraşlarımızın da yaddaşında unudulmaz işıqlı izlər qoymuşdur. Ona görə də sənətkarlarımız daim Heydər Əliyev mövzusuna müraciət edir, xüsusi bir sevgi ilə bu dahi insanın kamil obrazını yaradırlar. Azərbaycan incəsənətində Heydər Əliyevin obrazını yaradan sənətkarlardan Tahir

Salahov, Ömər Eldarov, Oqtay Sadıqzadə, Kamil Əliyev, Eldar Mikayılzadə, Ülviiyyə Həmzəyeva, Natiq Əliyev, Akif Əsgərov, İlham Mirzəyev, Həmzə Sadıqov, Eldar Zeynalov, Məmməd İbrahimov və bir çox başqalarının yaratdıqları möhtəşəm heykəllər və bənzərsiz rəsm əsərləri yaddaşlara yازılmışdır. Bu əsərlərdən hər biri ulu öndərin bədii obrazını yeni-yeni fərqli təcəssüm formalarında əks etdirir. Bu da çox əhəmiyyətlidir ki, bu gün Azərbaycanla yanaşı, dünyanın bir çox ölkələrinin rəssamları və heykəltaraşları da azərbaycançılığın daim canlı, əbədi simvolu olan Heydər Əliyev mövzusuna müraciət edirlər. Hazırda dünyanın bir çox xarici ölkələrində Heydər Əliyevin adını daşıyan parkların, xiyabanların mövcud olduğunu görür, onun əzəmətli heykəlləri ilə qarşılaşırıq. Azərbaycanla yanaşı qardaş Türkiyədə, eləcə də Rusiya, Ukrayna, Gürcüstan, Ruminiya və digər ölkələrdə böyük azərbaycanlı dövlət xadimi Heydər Əliyevin heykəllərinin ucaldılması xalqımızda milli

Heydər Əliyev zirvəsi

qürur hissləri doğurur.

Azərbaycan musiqi sənətinin inkişafında da ulu öndər Heydər Əliyevin misilsiz xidmətləri olmuşdur. O, Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin böyük yaradıcıları olmuş dünyaşöhrətli bəstəkarlar Qara Qarayev, Fikrət Əmirov, Arif Məlikov, məşhur müğənnilər Müslüm Maqomayev, Rəşid Behbudov, Lütfiyar İmanov, Şövkət Ələkbərova, Zeynəb Xanlarova və başqalarının sənətinə yüksək qiymət vermiş, onların əsərlərinin beynəlxalq aləmə çatdırılmasına geniş üfüqlər açmışdır.

Teatr və opera sənətinin yüksək inkişaf mərhələsinə çatdırılmasında da Heydər Əliyevin böyük xidmətləri tarixi hadisə səviyyəsində qiymətləndirilməyə layıqdir. Heydər Əliyev epoxası Azərbaycan incəsənətinin məşhur rejissorlarını və aktyorlarını meydana çıxarmışdır.

***

Azərbaycan elminin inkişaf etdirilməsində də ulu öndər Heydər Əliyevin misilsiz xidmətləri vardır. Görkəmli dövlət xadimi cəmiyyətin inkişafında elm faktoruna xüsusi əhəmiyyət verdiyi

üçün ölkədə elmin inkişaf etdirilməsini həmişə diqqət mərkəzində saxlamışdır. Heydər Əliyevin respublikamıza rəhbərliyinin birinci dövründə Azərbaycanda Elmlər Akademiyasının fəaliyyəti genişləndirilmiş və ölkəmizin maraqlarına doğru istiqamətləndirilmişdir. Azərbaycan Elmlər Akademiyasında yaradılmış Xüsusi Konstruktur Büroları ölkənin təbii resursları və elm adamlarının səmərələşdirici ideyaları əsasında istehsalat yönü problemlərin həllinə geniş yol açmışdır. Bu, dövlət mülkiyyətinə və planlı təsərrüfata əsaslanan sosializm cəmiyyətində bazar iqtisadiyyatı əsasında elmi proseslərin formallaşdırılması demək idi. Həmin istiqamətdə həyata keçirilmiş elm-istehsalat prosesləri fundamental və tətbiqi elmin nailiyyətlərinin ölkənin inkişafında özünəməxsus yer tutmasını şərtləndirmişdir.

XX əsrin 70-80-ci illərində Azərbaycanda ən müxtəlif sahələr üzrə böyük elmi məktəblər yaranmışdır. Əvvəlcə ölkə miqyasında ön mövqeyə çəkilən elm xadimləri tədricən məqsədyönlü dövlət siyaseti nəticəsində keçmiş Sovetlər İttifaqı

miqyasında qəbul olunan görkəmli alimlər kimi tanıdılmışdır. Onların adı və fəaliyyət dairəsi ilə bağlı olan elm sahələrinin inkişaf etdirilməsi üçün zəruri maddi texniki baza yaradılmış, siyasi dəstək verilmişdir. Nəticədə görkəmli elm xadimlərinin layiqli yetirmələri və davamçıları yetişmiş, yeni elmi nəsil formalşdırılmışdır. Bu isə öz növbəsində müxtəlif istiqamətlər üzrə elmi məktəblərin yaranması ilə nəticələnmişdir. Qeyd edilən dövrə Azərbaycanda yarımkəcəricilər fizikası - selen məktəbi, molekulyar biologiya - fotosintez məktəbi, geologiya - yer elmləri məktəbi, neft kimyası və aşqarlar kimyası, riyaziyyat, nəbatat, torpaqşunaslıq, kristalloqrafiya məktəbləri yaranıb inkişaf etmişdir. Azərbaycanda şərqsünaslıq, ədəbiyyatşunaslıq, dilçilik-dialektologiya, tarixçi-mətnşunaslıq məktəblərinin yaratdığıları çoxcildlik elmi nəşrlər, ölkə əhəmiyyətli ümummilli problemlərə həsr olunmuş monoqrafiyalar, aktual mövzularda keçirilmiş elmi konfranslar respublikadakı siyasi-ideoloji mühitin daha da qüvvətlənməsinə, ➤

milli şürurun dirçəldilməsinə xidmət etmişdir. Ulu öndər Heydər Əliyev görkəmli elm xadimləri Ziya Bünyadovun, Abbas Zamanovun həyatı ilə bağlı ciddi problemləri nəinki aradan qaldırmış, onların hərtərəfli fəaliyyətləri üçün geniş meydan yaratmışdır. Ölkə maraqlarına həsr edilmiş elmi əsərlərin respublika Dövlət mükafatına layiq görülməsi, ölkədə beynəlxalq simpoziumların təşkili də respublika miqyasında elmin inkişafına ciddi təkan vermişdir. Nəhayət, ölkə rəhbəri Heydər Əliyevin təqdimatı əsasında 1975-ci ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Sovetlər İttifaqının ən mühüm ordenlərindən olan "Xalqlar dostluğu" ordeni ilə təltif olunması aparılan məqsədyönlü dövlət siyasetinin mühüm yekunu idi.

Müstəqillik illərində də Azərbaycan elminin yenidən milli dövlətçilik maraqları əsasında inkişaf etdirilməsi ölkəyə ikinci dəfə rəhbərlik edən görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin adı ilə üzvi surətdə bağlıdır. Ulu öndərin 21 sentyabr 1993-cü ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyasında respublika ziyalıları ilə görüşündəki tarixi nitqi

geniş mənada elmin, ziyalılığın və akademik qurumların xilas edilməsi ilə əlaqədar səsləndirilmiş tarixi bəyanatdır: "Mənə sədalar gəlir ki, Elmlər Akademiyasını, institutları daşıtmak isteyirlər, elm ocaqlarına biganə münasibət var. Biz bunların hamisina son qoyacaqıq. ...Hansı iqtisadiyyat olursa-olsun, elm inkişaf etməlidir. Elmlər Akademiyası Azərbaycan xalqının tarixi nailiyyətidir. ...Akademianın fəaliyyətini tənqid də etmək olar. ...Ancaq ümumən götürdükdə şübhəsiz ki, elmin inkişaf yoluna yüksək qiymət verməli, onu əldə saxlamalı, yüksək qiymətləndirməliyik. Daşıtmak asandır, qurmaq, yaratmaq çətindir. ...Əmin ola bilərsiniz ki, Elmlər Akademiyası da, institutlar da fəaliyyət göstərəcəklər və biz buna imkan yaradacaqıq. Azərbaycan elmi inkişaf etməlidir."

Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin 4 yanvar 2003-cü il tarixli Sərəncamı ilə ölkənin baş elmi mərkəzinə - Milli Elmlər Akademiyası statusu verilmiş, həmin yolla bu akademik qurumun fəaliyyətində ölkə və dövlət maraqları üstündə

köklənmiş yeni epoxa başlanmışdır.

Müstəqillik illərində, xüsusən 2013-cü ildən akademik Akif Əlizadənin Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti seçilməsindən sonra Akademiyada genişmiqyaslı islahatlara start verilmişdir.

***

Hazırda Azərbaycan Respublikasında Heydər Əliyevin müstəqil dövlətçilik təlimi, azərbaycançılıq ideologiyası dünyada dəyişən və inkişaf edən reallıqlarla, zənginləşən yeni proseslərlə birlikdə ölkəmizdə yaradıcı şəkildə ardıcıl olaraq həyata keçirilir. Beləliklə, möhkəm bünövrələr, böyük sütunlar üzərində yeni və möhtəşəm Azərbaycan qurulur. Ölkəmizin Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyevin çoxcəhətli, məqsədyönlü və yorulmaz fəaliyyəti, dövlətçilik işinə çoxaspektli düşünülmüş yanaşmaları, analitik təfəkkürü, müdrik siyaseti, dərin düşüncəsi ilə müstəqil Azərbaycan dövlətçiliyinin yeni epoxası formaslaşır.

Artıq hər kəsə yaxşı məlumdur ki, milli mənafenin, dövlətçilik maraqlarının ➤

Heydər Əliyev zirvəsi

daim üstün tutulması Prezident İlham Əliyev siyasetinin təməl prinsipidir. Dövlət başçısı İlham Əliyevin siyasetində ən müxtəlif mövqelərdən, fərqli bucaqlardan ifadə olunan siyasi yanışmaların hamısı azərbaycanlıq fəlsəfəsində, Azərbaycanın hərtərəfli inkişafı naminə aparılan qlobal işlərdə tamamlanır. Yeni tarixi mərhələdə də azərbaycanlıq bu böyük və müdrik siyasetin nüvəsini təşkil edir. Ölkəmizin rəhbəri İlham Əliyev XXI əsrə müstəqil Azərbaycanın yeni siyasetini müəyyən edən, təzə istiqamətlər açan, yol göstərən, bələdçilik funksiyasını həyata keçirən görkəmlı dövlət xadimidir. Bacarıqlı dövlət başçısında bu tip yüksək siyasetçi məharətinin, qəti və aydın mövqeyinin olması müstəqil dövlətin inkişafının və xalqın xoşbəxt həyatının böyük təminatıdır. Bu mənada yeni tarixi epoxada məhz İlham Əliyev kimi böyük siyasetlə yüksək idarəciliyi, qətiyyət və geniş elmi dünyagörüşü özündə cəmləşdirən görkəmlı bir dövlət xadiminin və böyük siyasetçinin Azərbaycana rəhbərlik etməsi öl-

kənin və xalqın tarixi şansıdır. Böyük sürətlə yeniləşən Bakı şəhəri, xüsusi templə inkişaf edən Azərbaycan iqtisadiyyatı, həyata keçirilən möhtəşəm layihələr - Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft boru xətti, Bakı-Tbilisi-Örzurum qaz kəməri, Bakı-Tbilisi-Qars Dəmir İpək Yolu, hər gün müasirləşən Azərbaycan cəmiyyəti məhz Heydər Əliyev siyasi kursunun yaradıcı şəkildə, ardıcılıqla davam etdirilməsinin real bəhrələri, sanballı töhfələridir.

Prezident İlham Əliyev ulu öndər Heydər Əliyevin siyasi təlimini yeni tarixi epoxanın və müasir Azərbaycanın reallığıları ilə daha da

zənginləşdirən görkəmlı dövlət xadimidir. İlham Əliyev daim inkişafda olan, yeniləşib zənginləşən Heydər Əliyevçi siyasi təlimin, yeni dövlətçilik nəzəriyyəsinin yaradıcısıdır. İlham Əliyev mövcud dövlətçilik təliminin inkişaf edən yeni epoxa ilə şərtlənən yeni dövrünün lideri səviyyəsində görkəmlı təmsilçisidir. İlham Əliyev Azərbaycanın sinanılmış yolu olan Heydər Əliyev yolunun böyük magistrallardakı qürətli sükançısıdır. Məhz İlham Əliyev yeni dünya düzənində Azərbaycana başçılığı gətirən, ölkəmizin nüfuzunu artırın böyük siyasetçidir. Azərbaycanın yeni tarixi epoxadakı inkişaf et- ➤

məkdə davam edən müasir həyatı Prezident İlham Əliyevin yorulmaz fəaliyyətinin konkret əməli nəticəsidir. Bakının az qala hər gün, hər həftə keçirilən genişmiqyaslı böyük və əhəmiyyətli tədbirlərə layiqincə ev sahibliyi etməsi də Azərbaycanın dünyada söz sahibinə çevrilməsinin real göstəricilərindəndir. Azərbaycanın Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurasının üzvü statusunda fəaliyyət göstərməsi, beynəlxalq miqyaslı qərarlara imza atmaq, dünyaya müraciətlə bəyanatlar səsləndirmək haqqı qazanması Prezident İlham Əliyev müdrik siyasetinin təntənəsidir. Böyük uğurla Avropa Oyunları keçirmiş müstəqil Azərbaycan dövlətinin İslam Oyunlarına da bacarıqla ev sahibliyi etməsi ölkəmizin Prezidentinin qlobal siyasi baxışlarının əhəmiyyətli göstəricisidir. Multikulturalizm ilini, 2017-ci ildə bəyan edilmiş İslam Həmrəyliyi ilini, eləcə də bu il Cümhuriyyət ilini dünyaya əks-səda salan mühüm tədbirlərlə və real nəticələrlə başa vuran Azərbaycan Respublikasının düşünülmüş addımlar atması dövlətimizin uzaqgörən siyasetinin reallığı-

larının parlaq ifadəsidir. Bütün bunlar Prezident İlham Əliyevin müasir dövrün görkəmli liderlərindən biri olduğunu əyani şəkildə təsdiq edir və azərbaycançılıq ideallarının sabahına daha inamlı baxmağa tam əsas verir.

Hazırda ölkəmizdə cəmiyyət həyatının bütün sahələri kimi, ədəbiyyat və incəsənət işi də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən yüksək səviyyədə inkişaf etdirilir. Azərbaycan elmi, ədəbiyyati və incəsənəti böyük dövlət qayğısı ilə əhatə olunmuşdur. Ədəbiyyatda, incəsənətdə və elmi istiqamətdə azərbaycançılıq idealının daha da dərinləşdirilməsi, milli-mənəvi dəyərlərin aparıcı mövqə qazanması və bəşəri ideyalar mövqeyindən işıqlandırılması yeni dövrdəki inkişafın xarakterini müəyyən edir.

Milli Elmlər Akademiyasında beynəlxalq əlaqələrin genişlənməsi, Yüksək Texnologiyalar Parkının yaradılıb inkişaf etdirilməsi, elmdə innovasiya və sahibkarlığın özünəməxsus yer tutması, yeni elmi-tədqiqat institutlarının fəaliyyətə başlaması, gəncliyə elmdə açılmış geniş

meydan Azərbaycan elminin İlham Əliyev dövrünün mühüm reallıqlarıdır. Eyni zamanda, Azərbaycan incəsənətinin dünya miqyasına çıxarılması və milli sənətin inkişafına xüsusi diqqət yetirilməsi sənətin ayrı-ayrı sahələri üzrə keçirilən müsabiqələrdə gənc istedadlarının üzə çıxarılması, yazıçıların əsərlərinin dünya dillərinə tərcümə edilərək xarici ölkələrdə çap edilməsi və Azərbaycan mövzusunun xüsusi önəm daşıması müstəqillik dövrünün yeni epoxasının konkret bəhrələridir.

Azərbaycançılıq ideyaları müstəqil Azərbaycan dövlətinin siyasi-ideoloji istiqamətinin ana xətti, elm, ədəbiyyat və incəsənət isə bu idealların əsas hərəkətverici qüvvəsidir.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Respublikasını qətiyyətlə və yaradıcılıqla irəli aparan qüdrətli dövlət xadimi kimi çoxcəhətli yorulmaz fəaliyyəti ilə ölkəmizin sabahına gur işıq salır.

Müstəqil Azərbaycan dövləti milli-mənəvi dəyərlərlə bəşəri idealların vəhdəti işığında daha böyük gələcəyə doğru inamlı yol gedir.

Ulu öndər Heydər Əliyev kimi dünya miqyasında tanınmış, fəaliyyəti ilə Azərbaycan və dünya tarixində dərin iz qoymuş dahi bir şəxsiyyət-düha haqqında nə isə yazmaq həm çətin, həm məsuliyyətli və həm də şərəflidir. Çünkü ulu öndəri, onun Azərbaycan xalqı və həssaslığı, qaynarlığı ilə seçilən regionumuz üçün xidmətlərini və fəaliyyətini vəsf edəcək kəlmələri tapmaq-toplamaq, ona layiq bir söz karvanı yaratmaq, onun şəxsiyyəti kimi uca və əlçatmadır. Heydər Əliyev Tanrının Azərbaycan xalqına bəxş etdiyi tarixi, ictimai, siyasi fəaliyyəti və xidmətləri ilə tanınan nadir şəxsiyyətlərimizdən biri və önəmlisidir. Bu qəhrəman və tarixi şəxsiyyətin böyüklüyünü göstərən cəhətlərindən biri də canından çox sevdiyi xalqının və dövlətinin ən çətin günündə onun harayına və imdadına yetişməsidir. Əs-

Ulu öndər Heydər Əliyev ucalığı

lində ulu öndər Tanrının Azərbaycana, xalqımıza, geniş mənada regiona və dünyaya bir lütfüdür.

Bu böyük azərbaycanlı, Azərbaycanı ordusu pərən-pərən olmuş, dövlət quruculuğu bərbad hala düşmüş, təhsili və səhiyyəsi dağılmış halda qəbul etdi. Amma yorulmadı, qorxmadi, çəkilmedi bu şərəfli və müqəddəs yoldan, amaldan. Məhz bu gün onun sayəsindədir ki, əsəri və memarı olduğu Azərbaycan regionda və dünyada özünü təsdiq etmiş və güclü bir dövlətə çevrilmişdir. Çünkü o, təleyinə əsl xilaskar yazılmış bu

xalqın ən böyük xilaskar oğlu idi. Sərkərdəlik məharəti ilə bərabər siyaseti ilə də məşhur olan Cavanşirlərin, parça-parça doğranmış Babəklərin, bir əlində qələm, digər əlində qılinc tutaraq vətəni qoruyan Xətailərin, hər qarışında müqəddəs amal və vətən yolunda minilliklər boyu canını fəda edən milyonlarla vətən övladının əmanəti olan bu vətəni qorumaq Heydər Əliyev kimi bir dühanın müqəddəs məqsədi və arzusu idi.

XX əsrin 50-60-cı illərdən etibarən tariximizin, təhsilimizin, ədəbiyyatımızın, bütövlükdə həyatımızın elə bir sahəsi yoxdur ki, orda ulu ön-

dərin imzası, izi və xidməti olmasın. Min illər öncədən tariximizin ən dərin qatlarından, ərənlərimizdən bizə əziz və müqəddəs bir əmanət kimi ötürülən Azərbaycanı qorumaq, onu dünya dövlətləri arasına qoşmaq, bayrağını bayraqlar arasında dalğalandırmaq onun ən böyük istəyi idi. Məhz buna görə bu gün müasir Azərbaycan onun şah əsəri sayılır. O, vətənə xidmət etmək üçün gecəsini gündüzünə qatıb oxuyan ən yaxşı şagird və həm də ürəyini şam edərək qaranlıqlara çıraq tutan ən yaxşı müəllim idi. Şagirdlərini ürəyi ilə, sevgisi ilə bəsləyən, öyrədən və yol göstərən müəllim. O, "şagirdləri" yolunda Prometey tək ürəyini məşəl kimi yandıran, istisində milyonları isidən və bu müqəddəs məşəlin ətrafında milyonları toplayan böyük bir xalqın əziz "müəllimi" idi. Özünün də qeyd etdiyi kimi o, müəllimdən üstün və yüksək bir ad tanımırdı. O, ən yaxşı öyrədən olmaqla bərabər, həm də bir məktəb idi. Elə bir məktəb ki, dünya durduqca bu məktəbin İlham Əliyev kimi şagirdləri qaranlıqlara işıq salmaq üçün gecəli-gündüzlü çalışacaqlar və zülmətlərdə mayak, nur olaraq Azərbaycanı elmləri və mədəniyyətləri ilə ucaldacaqlar.

Ulu öndər həm də ən yaxşı əsgər idi. Bir anlıq belə olsa

da düşünmədən şirin canını bu xalq, dövlət üçün fəda edən əsgər. Ulu öndər həm də ən böyük sərkərdə idi. Cavanşir, aslan ürəkli Şah Xətai və Nadir Şah kimi əlində silah əsgərləri ilə bərabər vətən torpağında keşik çəkən sərkərdə. Heydər Əliyev milli dəyərlərin, vətənpərvər duyguların qadağan olunduğu illərdə heç nədən və heç kimdən çəkinmədən əsl vətənpərvərlik nümayiş etdirən uzaqgörən, içi azərbaycançılıq məfkurəsi ilə alışib yanan vətən oğlu idi. Ona görə ki, o, ən böyük vətənpərvər idi. Özünü xalqın ən sadə vətəndaşı kimi bilən, xalqla bir olan əvəzolunmaz lider. Onun liderlik dühası bu gün belə dünyanın siyasilərinin yetişə bilmədiyi bir mərtəbədir.

O, ən gözəl ideoloq idi. Bu günki Azərbaycanın siyasi ideya xətti, ideoloji siyasəti onun yoludur. O, xidmətləri ilə bütün azərbaycanlıların dəstəkçisi, arxası idi. İstər rəmzi, istərsə də gerçək mənada, ulu öndər Azərbaycanımızın memarı, qurucusu və müasir Azərbaycanın yaradıcısı idi. Çünkü o, başıbeləli vətənə dağılmış, atılmış və ən acınacaqlı isə iyiyəsiz bir zamanda sahib çıxdı. Saysız-hesabsız çətinliklərə sinə gərərək alqanları ilə vətən torpağını sulayan şəhidlərin arzusunu

gerçəkləşdirərək bugünkü memarı olduğu konstitusiyamızda da qeyd olunduğu kimi, modern, dünyəvi, müstəqil Azərbaycanı yaratdı. Elə bir Azərbaycan ki, sivilizasiyalar besiyi qoca Şərq minilliklər boyu belə mədəni sıçrayışın və inkişafın şahidi olmamışdır.

Ulu öndərin böyüklüğünü, dahiliyini və siyasi dühəsini tək Azərbaycan xalqı deyil, sağlığında bütün dünya tanıyor və qəbul edirdi. Azərbaycan bu gün dünya arenasında layiq olduğu mərtəbəyə, mövqeyə məhz Heydər Əliyevin səyi, zəhməti, müdrikliyi və güclü dövlətçilik-idarəcilik təcrübəsi sayəsində gələ bilib. Ulu öndərin müdrikliyini, yüksək idarəcilik qabiliyyətini, dövlətçiliyimiz yolundakı xidmətini bütün dünya liderləri də qeyd etmişlər. Qardaş Türkiyə Respublikasının IX Prezidenti mərhum Süleyman Dəmirəl: "Mənim tanıdığınıım Heydər Əliyev həm türk və həm də Azərbaycan vətənpərvəri idi" deməklə ulu öndərin vətənpərvərliyini vurğulayırdı. ABŞ-in sabiq Prezidenti Corc Buş: "Mən Heydər Əliyevin liderliyinə, cəsarətinə, dünyagörüşünə və nadir natiqlik istedadına valehəm" deməklə bu müdrik şəxsin istedad və bacarıqlarını qeyd edirdi. Türkiyə Respublikasının hazırkı cumhurbaşkanı Rəcəb Tayyib

Nəsillərə örnək ömür

Ərdoğan, Rusiya Prezidenti Vladimir Putin, ABŞ-in sabiq Prezidenti Bill Klinton, Fransanın sabiq Prezidenti Jak Şirak, İranın sabiq Prezidenti Seyid Məhəmməd Xatəmi, Böyük Britaniyanın sabiq Baş naziri Entoni Linto Bler, Qazaxıstan Prezidenti Nursultan Nazarbayev, dünyaca məşhur qırğız yazılıçısı Çingiz Aytmatov və BMT-nin sabiq baş katibi Butros Butros Qali kimi məşhur siyasi və ictimai xadimləri qeyd etməklə bu siyahını daha da uzatmaq olar. Hətta Bill Klinton Heydər Əliyevə müraciətlə demişdi: "Cənab Prezident, Siz bizə çox lazımsınız. Çünkü Qafqazda və Mərkəzi Asiya regionunda sabitliyin qorunmasında biz Size minnətdarıq". Klintonun bu fikri əslində yerində deyilmiş bir fikir idi. Çünkü bu gün Azərbaycansız regionda heç bir siyasi, ticari və iqtisadi anlaşma imzalanmır. Hətta Türkiyənin Baş nazirlərindən biri olan mərhum Bülənd Ecevit ulu öndəri Atatürkə eyniləşdirmişdir. Əslində ulu öndər də mənsub olduğu xalqın harayına Atatürk kimi dər gündə yetişərək onu daxili, xərici təhlükələrdən xilas etmiş, ana qanunumuzda qeyd olunduğu kimi demokratik və unitar bir dövlət yaratmışdır. Artıq bu gün bu dövlət regionda və dünyada iqtisadi, siyasi, mə-

dəni və hərbi cəhətdən özünü sübut etmiş bir respublikaya çevrilmişdir.

Bu gün əsəri olduğu Azərbaycanın günü-gündən çıxəkləndiyi bir zamanda əfsuslar olsun ki, ulu öndər aramızda yoxdur. Ancaq onun "yoxluğu" fiziki, bioloji və maddi anlamda olan yoxluqdur. Çünkü bizlər hər bir sahədə onun izini, imzasını və fəaliyyətini görürük, duyuruq və hiss edirik. Bu gün bizləri daha da ruhlandıran, ürəkləndirən faktorlardan biri və ən önəmlisi ulu öndərin layiqli ardıcılı, Heydər Əliyev məktəbinin, siyasetinin və yolunun yorulmaz davamçısı İlham Əliyev cənablarının respublikamıza rəhbərlik etməsidir. Strateji, həssas, milli-dini maraqların toqquşduğu regionumuzda ancaq Heydər Əliyev məktəbinin ən yaxşı şagirdi bu tarazlığı-balansı qoruyub saxlaya, həm Vətənimizi, həm də regionu qaynar, təhlükəli və daimi münaqişə ocaqlarından kənar tuta bilər.

Bütün bunları göz önündə tutaraq biz müəllimlər ulu öndərin həyat və fəaliyyətini gələcək nəsillərə çatdırmalıyıq. Onun maddi-mənəvi irsini təhsil ocaqlarında təbliğ edərək, özünün təbiri ilə desək, "gələcəyimiz olan şagirdlərə" ulu öndər böyüklüyünü, şəxsiy-

yətini və zəkasını çatdırmalıyıq. Çünkü hazırda dünyada terrorizmin, irqi, dini, etnik və lokal xarakterli münaqişələrin tügən etdiyi bir dövrdə Azərbaycan bu kimi neqativ və təhlükəli ocaqlardan kənardır. Buna görə biz azərbaycanlılar və hətta Azərbaycandan kənardə yaşayan soydaşlarımız belə ulu öndərə və Heydər Əliyev "akademiyası"nın layiqli şagirdi Prezident İlham Əliyevə minnətdar olmalıdır. Bütün bunlarla bərabər bu gün ulu öndərin siyasi, elmi, dini fəaliyyətinin və uzaqgörən siyasətinin bəhrəsidir ki, Azərbaycan dünyada ən multikultural və tolerant bir dövlət kimi tanınır və qəbul edilir!

**Həbibullah ƏZİZOV,
Qubadlı rayon Təhsil
Şöbəsinin tarix üzrə
metodisti, Xıdırlı kənd
tam orta məktəbinin
tarix müəllimi**

Əbədiyaşar lider

"Hər bir xalqın tarihində elə şəxsiyyətlər olub ki, onun adı əbədi olaraq şanlı tarihimizə qızıl hərflərlə yazılıb. Dünya miqyaslı siyasi xadim, Azərbaycanın simvoluna çevrilmiş Heydər Əliyev belə şəxsiyyətlərdəndir. Məhz elə buna görə də Azərbaycan deyəndə Heydər Əliyev, Heydər Əliyev deyəndə gözlərimiz önündə dərhal

Azərbaycan canlanır. Bu iki məfhum - Azərbaycan və Heydər Əliyevi bir-birindən ayrı təsəvvür etmək mümkün deyildir". Bu fikirlər Ağcabədi Rayon Təhsil Şöbəsində ümummilli lider Heydər Əliyevin anım gününə həsr olunmuş tədbirdə səslənib. Tədbirdə çıkış edən rayon təhsil şöbəsinin müdürü İsmayıł Həsənov ulu öndərin ölkə-

miz qarşısında misilsiz xidmətlərindən danışaraq umummilli liderin Azərbaycan müəllimlərinə, mədəniyyət, incəsənət xadimlərinə göstərdiyi diqqətdən, ölkəmizdə elm və təhsilin inkişa-

fina hərtərəfli qayğıından söz açıb. Qeyd olunub ki, müstəqil Azərbaycan Respublikası Heydər Əliyevin şah əsəridir. Vətən təəssübkeşliyi, xalq sevgisi ulu öndərin həyat yolu və amalı idi. Buna görə də Heydər Əliyevin xatırəsi xalqımızın yaddaşında əbədi yaşayacaqdır. Nəsillərə örnək olan Heydər Əliyev dühası, siyaseti Azərbaycanın inkişafı-

**nın, beynəlxalq aləmdə
nüfuz qazanmasının
başlıca təminatıdır.**

**İ.Həsənov qeyd edib ki,
ulu öndərin gördüyü
nəhəng işlər ölkəmizin
dünya miqyasında şöhrətini artırmış, ona
böyük nüfuz qazandır-
mışdır.**

Tədbirdə çıxış edən rayon təhsil şöbəsinin metodisti, qabaqcıl maarif xadimi Ədalət Hüseynov Azərbaycan dövlətinin memarı, qurucusu ulu öndər Heydər Əliyevin anım gününün yalnız Azərbaycanda deyil, digər ölkələrdə də qeyd olunduğunu deyib. Bu bir daha ulu öndərin xatirəsinə sonsuz hörmət və ehtiramın bariz nümunəsidir. Heydər Əliyev öz parlaq siyasi zəkası və istedadı sayəsində yeni Azərbaycanı, onun bugünkü gerçəkliliklərini yaratmış və gələcəyə aparan yolları müəyyən etmişdir. Məhz buna görə də Azərbaycan tərəfinin 1969-cu ildən bəri yaşınan dövrü Heydər Əliyevin adı ilə sıx bağlıdır və tariximizə Heydər Əliyev dövrü

kimi həkk olunmuşdur. Bu dövrün Azərbaycanın gələcək tarixi taleyi baxımından başlıca məzmunu isə azərbaycançılıq ideologiyasıdır. Heydər Əliyevin dövlətçilik strateji programında azərbaycançılıq məfkurəsi xüsusi yer tutmuşdur. Məhz Heydər Əliyevin sayəsində Azərbaycan inkişaf etmiş və sivil dövlətlər səviyyəsinə çatmışdır. Ümumiyyətlə, Azərbaycanın müasir siyasi, iqtisadi, sosial, mədəni həyatında, beynəlxalq sahədə əldə edilmiş nailiyyətlər bir-başa Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. 1993-cü ilin yayında xalqın təkidli tələbi ilə həkimiyətə qayıdan Heydər Əliyev öz böyük siyasi təcrübəsi

və müdrikliyi ilə Azərbaycanı təhlükəli vəziyyətdən çıxarmağa nail oldu.

Daha sonra çıxış edənlər C.Quliyev adına Təzəkənd tam orta məktəbinin direktoru Mürşüd Quliyev, C.İbrahimov adına şəhər 8 nömrəli tam orta məktəbinin direktoru Anar Qasımov ulu öndər Heydər Əliyevin keçdiyi mənalı ölüm yolundan, ümummilli liderin siyasi kursunun uğurlu nəticələrindən geniş bəhs ediblər. Çıxışlarda qeyd olunub ki, məhz Heydər Əliyevin ardıcıl olaraq yeritdiyi düşünülmüş, məqsədyönlü daxili və xarici siyasətin nəticəsində ölkəmizin bugünkü davamlı inkişafının əsası təmin olunmuşdur. Bünövrəsi

ulu öndərimiz tərəfindən qoyulmuş müasir Azərbaycan dövləti əsrlər boyu yaşayacaq.

Tədbirin sonunda rayon icra hakimiyyəti başçısının müavini, ictimai-siyasi və humanitar məsələlər şöbəsinin müdürü Naibə Mustafayeva çıxış edərək bildirib ki, hər bir xalq beynəlxalq aləmdə öz görkəmli siyasi xadimləri ilə tanınır, mənsub olduğu xalqın böyük hörmət, ehtiram və məhəbbətini qazanaraq qəlblərdə əbədi yaşıyır. "Həyatın mənası çox və ya az yaşamaqdan ibarət deyil. Onun əsas mənası bu həyatda öz yerini tutmaq, mövqeyini müəyyən etmək, ləyaqət göstərmək və başqaları üçün nümunə olmaqdır".

Bütün bunlara görə hələ öz sağlığında xalqın ümummilli lideri səviyyəsinə yüksələn möhtərəm Heydər Əliyev heç vaxt unudulmayacaq, daim Azərbaycan xalqının qəlbində yaşayacaq. Çünkü keçdiyi şanlı həyat yolunda xalqımıza böyük xoşbəxtlik bəxş etmiş, millətimizin dünya xaqları arasında şöhrətini yüksəltmişdir.

Umummilli lider millətin, xalqın bugünkü və gələcək inkişafını təhsildə görürdü. "Təhsil millətin gələcəyidir" deyən ulu öndər hər il minlərlə azərbaycanlı tələbənin xarici ölkələrin ali təhsil müəssisələrində oxumağa göndərilməsi və onların yüksəkixtisəli mütəxəssislər kimi yetişməsinə hərtərəfli

diqqət və qayğı göstərirdi. Ulu öndərin keçdiyi həyat yolu xalqımızı xoşbəxtliyə aparan bir yoldur. Nə qədər ki, xalqımız var, ulu öndər xalqımızın qəlbində əbədi yaşayacaq.

Ədalət HÜSEYNOV,
*Ağcabədi Rayon Təhsil Şöbəsinin metodisti,
qabaqcıl maarif xadimi*

Milli birliyimiz

Dünyanın bir çox ölkəsində soydaşlarımız tərəfindən qeyd olunan 31 dekabr - Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü Azərbaycan xalqının milli təqvimində xüsusi yer tutur. Bu gün Azərbaycan xalqının tarixinə ən yaddaqlan, ən şərəfləri günlərdən biri kimi daxil olub. Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü- Azərbaycan xalqının milli birlik şuarının simvolik günüdür. Bu bayram dünyanın 70-dən çox ölkəsində yaşayan 50 milyondan artıq azərbaycanlılarla əlaqələr qurmaq, onlar arasında birlik və həmrəylik yaratmaq işində mühüm rol oynayır. Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günüün qeyd edilməsi bütün dünya azərbaycanlıları tərəfindən artıq bir zərurətə və mənəvi ehtiyaca çevrilmişdir.

Dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi ideyası ölkəmizdə dövlət siyasetinin mühüm istiqamətlərindən biri kimi soydaşlarımızın kompakt yaşadıqları ölkələrdə onların təşkilatlanması, birlik və mütəşəkkilliyyinin gücləndirilməsində mühüm amildir.

1991-ci il dekabrin 16-da Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Heydər Əliyevin sədrliyi ilə keçən iclasında 31 dekabrin dünya azərbaycanlılarının həmrəylik bayramı kimi qeyd olunması barədə qərar qəbul edilib. Ali Məclis bununla bağlı qanunvericilik aktının qəbul olunması üçün ölkə parlamentinə - Ali Sovetə müraciət edib. Dekabrin 25-də Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Milli Şurası müraciəti nəzərə alaraq, dekabrin 31-nin Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik

Günü elan olunması barədə qanun qəbul edib.

2001-ci il noyabrın 9-10-da Bakıda Dünya Azərbaycanlılarının I Qurultayı keçirilib. Qurultay soydaşlarımızın milli mənlik şüurunun güclənməsinə, müxtəlif ölkələrdə azərbaycanlı icmalarının mütəşəkkilliyyinin və fəallığının artmasına təsir göstərib. Bu, ölkənin iqtimai-siyasi həyatında yeni bir hərəkat, dövlət siyasetinin yeni bir istiqaməti idi. Həmin qurultayda ulu öndərin böyük iftixarla söylədiyi "Mən həmişə fəxr etmişəm, bu gün də fəxr edirəm ki, mən azərbaycanlıyam!" kəlamı isə dillər əzbərinə çevrililib.

Qurultaydan sonra ümummilli lider Heydər Əliyevin 2002-ci il 5 iyul tarixli Fərmanı ilə xaricdəki soydaşlarımızla əlaqələrin genişləndirilməsi və inkişaf etdirilməsi məq-

sədilə Xarici Ölkələrdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin (hazırda Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsi) yaradılması, həmin il dekabrın 27-də isə soydaşlarımızla bağlı dövlət siyaseti haqqında qanunun qəbul edilməsi dünya azərbaycanlılarının milli birliliyi və təşkilatlanması prosesini daha da gücləndirib. Dünya azərbaycanlılarının milli birliyyinin ideoloqu, təbliğatçısı və təşkilatçısı olan ulu öndərimiz xarici dövlətlərə səfərləri zamanı programının zənginliyinə, iş gününün gərginliyinə baxmayaraq həmin ölkələrdə yaşayan, fəaliyyət göstərən həmvətənlərimizlə görüşlərə də mütləq vaxt ayırır, onların problem və qayğıları ilə yaxından maraqlanır, daha sıx təşkilatlanmaları üçün dəyərli tövsiyələr verirdi.

Yorulmaz fəaliyyəti ilə Heydər Əliyev siyasi fəlsəfəsinə, onun liderlik məktəbinə söykənən Prezident İlham Əliyev ulu öndərin bu sahədəki xidmətlərini uğurla davam etdirir. Dövlətimizin başçısının “Dünya azərbaycanlılarının II qurultayının keçirilməsi haqqında” 2006-cı il 8 fevral tarixli Sərəncamına uyğun olaraq, həmin

il martın 16-da Bakıda keçirilən növbəti mötəbər toplantı xaricdə yaşayan azərbaycanlıların diaspordan lobbiyə çevrilməsi istiqamətində yeni addım olmuş, ölkəmizlə bağlı həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması işində əhəmiyyətli rol oynamışdır.

2007-ci il martın 9-da Bakıda keçirilən Azərbaycan və türk diaspor təşkilatları rəhbərlərinin birinci forumu isə bütün türkdilli xalqların həyatında mühüm hadisəyə çevrilmiş, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin türk dünyasının birliyinə verdiyi əhəmiyyətin parlaq təzahürü kimi tarixə düşmüşdür.

Diasporumuzun təşkilatlanması prosesi bu gün daha sürətlə gedir. Dünya azərbaycanlılarının I qurultayında yaradılmış Əlaqələndirmə Şurasının 2008-ci il dekabrın 18-də Bakıda keçirilmiş iclası, toplantıda “Dünya Azərbaycanlılarının Xartiyası”nın qəbulu birlik və mütəşəkkilliyyinin artması, tarixi Vətənlə əlaqələrinin möhkəmlənməsi diaspor potensialının möhkəm amilə çevrilməsini göstərməklə yanaşı, müstəqil Azərbaycanın bütün dünya azərbaycanlıları üçün cazibə mərkəzi olduğunu da bir daha təsdiqləyib.

Həmrəylik günü milli birlilik, Azərbaycana məhəbbət, milli-mənəvi dəyərlərimizə hörmət, Vətənə bağlılıq hissələrini özündə təcəssüm etdirir.

Dövlətimizin diaspor siyaseti, həmvətənlərimizin birlik və həmrəyliyinin möhkəmləndirilməsi, onların daha mütəşəkkil formada təşkilatlanması prosesi özünün yeni mərhələsinə qədəm qoyub. Artıq dünya azərbaycanlıları yaşadıqları ölkələrin sosial-iqtisadi, ictimai-siyasi və mədəni həyatında daha fəal rol oynayır, respublikamızla qarşılıqlı əlaqələrin genişlənməsinə böyük töhfə verir, Azərbaycan həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasında, zəngin mədəni irsimizin təbliğində, təcavüzkar erməni dairələrinin ideoloji təxribatlarının qarşısının alınmasında qətiyyət nümayiş etdirirlər. Onlar Azərbaycan dövlətinin dəstəyi sayəsində qardaş və dost xalqların lobbi və diasporları ilə səmərəli əməkdaşlığın qurulması sahəsində təsirli tədbirlər həyata keçirir, Azərbaycanın, xalqımızın tarixini yazır və nəsillərdən-nəsillərə ötürürler.

Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü mübarək olsun!

Vətəndaş şair

Xəlil Rza Ulutürk lirikası - xalqın iradəsinin tərcümanı

Azərbaycan poeziyasının orijinal

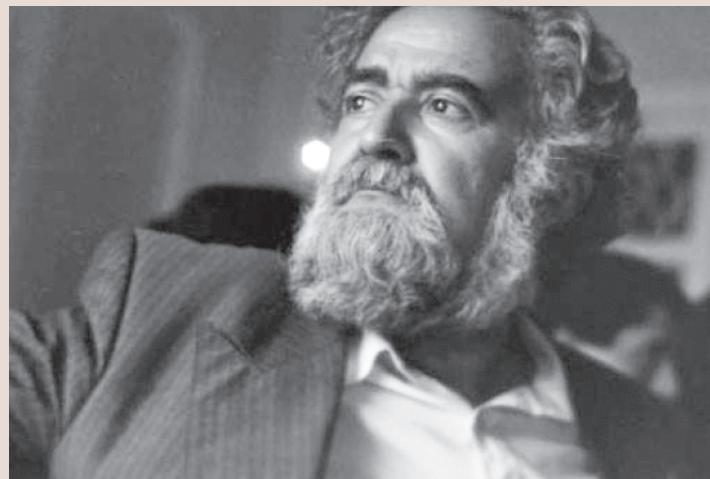
ədəbi siması olan Xəlil Rza

Ulutürk ədəbiyyatımızın görkəmli nümayəndəsi, ictimai-siyasi xadim, filosof və mütəfəkkir şair, milli-demokratik hərəkatımızın yorulmaz mücahididir. O, Azərbaycan ədəbiyyatında türkçülük, azərbaycanlılıq və istiqlalçılıq ideologiyasının ən yaxşı davamçılarından biridir.

Xəlil Rza Ulutürk çoxlarından fərqli olaraq, poeziyada şəxsiyyətini, şəxsiyyətində isə poeziyasındaki amallarını gerçəkləşdirmiş şairlərdəndir. O, ədəbi azadlığın və cəsarətin meydanı dar olan durğunluq illərində belə, bəzən açıq-açığına, bəzən isə sətiraltı mənalarda fikrini oxucusuna çatdırmaqdan çəkinmişdir.

Mətanət VAHİD,
AMEA Nizami Gəncəvi
adına Ədəbiyyat
Institutunun Yeni dövr
Azərbaycan ədəbiyyatı
şöbəsinin böyük elmi
işçisi, filologiya üzrə
fəlsəfə doktoru

şairlərin əsərlərindən məzmun və formaca bir o qədər də fərqlənmirdi. O da bir müddət kommunist ideyalarının tərənnümçüsü olmuşdur. Bu da təbiidir, axı “insanlar ata-analarından çox zəmanələrinin övladlarıdır.” Şairin göz açıb gördüyü, böyüdüyü mühit, cəmiyyət bunu təlqin edirdi. O vaxtlar hələ “Xəlil Xəlilov” imzası ilə yazan şairin “Bahar gəlir” (1957) adlı ilk şeirlər kitabı altı siyasi-lirik şeirdən və “İyirmi altılar” poemasından ibarət idi. İyirmi altılar, oktyabr, Lenin təkcə Azərbaycanda yox, o zamanlar Sovetlər Ölkəsində tanınmış qələm sahiblərinin ən çox müraciət etdiyi mövzular olmuşdur. Baxmayaraq ki, kommunist ideologiyasını tərənnüm edən əsərlərində Xəlil Rza səmimi olaraq düşünüb hiss etdiklərini yazırıdı, illər sonra o özünü buna görə çox qınayırdı. Şair Lefortovo zindanında olarkən o vaxta qədər olub-keçənləri, yaşayıb-yaratdıqlarını götür-qoy edərək yazırıdı: “Universitet illərinə (1949-54) düşən gəncliyimdə, hələ xeyli sonralar da gör nə qədər

qafıl, kal və nadan olmuşam ki, “İyirmi altılar” poeması tipində əsərlər yazmışam, 1918-ci ilin mart döyüslərində Bakı türklərini qanına bələyən Şaumyanı tərənnüm etmişəm. Ar olsun, Xəlil, səni dama nahaq basmayıblar.” Bu sətirlər Xəlil Rzanın bir insan və sənətkar olaraq özünü tənqid etmək bacarığından yaranmışdır.

Çağdaşları kimi, ədəbiyyata gəlişi ənənəvi sovet mövzuları ilə başlasa da, illər keçdikcə Xəlil Rzanın şeirləri cilalanır, milli ideoloji əhəmiyyət kəsb edərək istiqlaliyyətə çağırış motivləri üzərində qurulur. Lakin onun yaradıcılığında bu cilalanma birdən-birə, mərhələdən-mərhələyə kəskin keçidlərlə baş vermemiştir. Belə ki, hələ 1960-ci ildə “Azadlığı istəmirəm zərrə-zərrə, qram-qram”, - deyə hayqıran X.R.Ulutürkün 1982-ci ildə nəşr etdirdiyi “Ömürdən uzun gecələr” kitabında “Üzvü olduğum kommunist ittifaqı partiyasına” epiqrafi ilə verilmiş “Mən sənə bənzəyirəm” şeiri ənənəvi mövzuları davam etdirirdi. Lakin azadlıq, milli-istiqlaliyyət, ikiyə parçalanmış böyük Azərbaycanın birliyi ideyası şairi daim narahat etmiş, poeziyasının ana xəttini təşkil etmişdir. Bu baxımdan, onun kiçikhəcmli “Afrikanın səsi” şeiri ilk addım hesab oluna bilər.

*Azadlığı istəmirəm zərrə-zərrə, qram-qram;
Qolumdakı zəncirləri qıram gərək! Qıram! Qıram!
Azadlığı istəmirəm bir həb kimi, dərman kimi;
İstəyirəm GÜNƏŞ kimi! SƏMA kimi!! CAHAN kimi!!!
Çəkil! Çəkil, ey qəsəbkar! Mən bu əsrin gur səsiyəm!
Gərək deyil sisqa bulaq! Mən ümmanlar təşnəsiyəm!!*

Zahirən müstəmləkə altında olan Afrika ölkələrinin protesti kimi təqdim olunan bu şeir, əslində, vətənpərvər şairin sovet imperiyasına qarşı etirazının səsi idi. Diqqətlə oxunduğu zaman “Afrikanın səsi” şeirinin

həqiqətdə Azərbaycan xalqının səsi olduğunu sezmək çətin deyildir. Odur ki, bu şeir sonrakı illərdə nəşr olunduğu zaman artıq kitablarda başqa adlarla - “Şairin səsi”, “Azərbaycanın səsi”, “Xalqımın səsi”, “Mənim səsim” başlıqları ilə yer almışdır. Xəlil Rza Ulutürk bir çox müasirlərindən vətəninə aşırı dərəcədə sevgisi ilə fərqlənirdi. Bu sevgi onun bənzərsiz şair taleyi yaşamasına səbəb olmuşdur. Azərbaycana məhəbbət, milli ənənəyə, kökə bağlılıq kimi fərdi xüsusiyyətlər üzündən başı çox bələlər çəkmişdir. Lakin həyat yolunu izləyərkən heç bir qadağa və məhrumiyyətin onu qorxutmadığının, ideallarından çəkindirə bilmədiyinin, əksinə, şairin daim öz inandığı həqiqətlər uğrunda mübarizə apardığının şahidi oluruq.

Türkçülük məfkurəsi Ulutürk poeziyasında ön sıralarda yer alır. Azərbaycanda M.F.Axundzadənin yaradıcılığından qaynaqlanan milli türk özündərki XX əsrin əvvəllərindən etibarən F.Köçərli, C.Məmmədquluzadə, Ə.Haqverdiyev, Ö.F.Nemanzadə, Ü.Hacıbəyli, Y.V.Çəmənzəminli və N.Vəzirovun fəaliyyətində daha geniş təbliğ olunaraq yeni vüsət kəsb etmişdir. Keçən əsrin son iyirmi ilində yaradıcılığında türkçülük ideyalarının əks olunduğu sənətkarlardan biri, bəlkə də, birincisi Xəlil Rza olmuşdur. Hətta şairin həbs edilərək təcridxanaya atıldığı gün özünə “Ulutürk” təxəllüsünü götürməsi və ömrünün sonunadək özünü bu adla təqdim etməsi də “Türk” sözünə məhəbbətindən və hörmətindən qaynaqlanırdı. Bədxahları Xəlil Rzanın bunu reklam və konyunktura tələbləri xatırınə etdiyini desələr də, bu təxəllüslə şair özünün böyüklüyünə, ucalığına deyil, məhz türkün ulu olduğuna diqqət çəkmək istəmişdir.

Ulutürk poeziyasının özüünü milli dəyər-

Vətəndaş şair

lərə məhəbbət, hörmət və onların müdafiəsi və qorunması uğrunda mübarizə təşkil edir. Belə ki, şeirlərində türkлюдümüzə yüksək qiymət verdiyi kimi, dilimizi də daim əziz tutmuş, ana dilinin saflığı, təmizliyi uğrunda yorulmadan mübarizə aparmışdır. Dil xalqın bütün yaddaşını və tarixini özündə birləşdirən ən qiymətli xəzinədir. Odur ki, ana dili mövzusu X. Rzanın yaradıcılığından qırmızı xətt kimi keçir. Dil insanı vətənə bağlayan amil, milli varlığın daşıyıcısı, xalqın mövcudluğunu mənəvi pasportudur. Xəlil Rza ana dilimizin mümkün qədər alınma sözlərdən təmizlənməsinə çalışmış və onların qarşılığı olaraq yeni sözlər işlətməyi təklif etmişdir. Onun hələ 1965-ci ildə qələmə aldığı “Adımız, soyadımız” poeması başdan-başa ana dilimizin başqa dillərin çox güclü təsiri altında olması məsələsinə həsr olunmuşdur. Şair bu əsərində şikayətlənir ki, şəxs adlarımızın böyük bir qismi, o cümlədən, elə onun öz adı da ərəb dilindən gəlmədir. Müəllif poemada sırf öz dilimizə məxsus şəxs adları yaradan Cəfər Cabbarlını təqdir edir, millətin dilinin qeydinə qalan bu qiymətli sənətkarı təkcə elə bu xüsusiyyətinə görə dahi hesab etməyi doğru bilir və onun ruhu qarşısında baş əyir. Poemada müəllif özü də saysız-hesabsız türk mənşəli şəxs adları çəkir və övladlarımıza bu adlardan verməyi tövsiyə edir. Bundan əlavə, şairin “Laylam mənim, nərəm mənim”, “Azərbaycan türkçəsi”, “Xiyabani yurdunda” kimi şeirləri ana dilimizə qayğılaş münasibətin parlaq təzahürünə çevrilmiş nümunələrdir.

Vətənimizin taleyi mövzusu Xəlil Rza yaradıcılığında bir mərhələ və ya dövr deyildir, onun bütün ədəbi fəaliyyəti boyu davam etmiş aparıcı mövzudur. 1989-cu ilin 28 may tarixində qələmə aldığı “Davam edir 37...”

adlı şeirinə görə X.R.Ulutürk M.F.Axundzadə mükafatına layiq görülmüşdür. Bu şeir postsovət məkanında azadlıq hərəkatının qızığın vaxtlarında qələmə alınmışdır. Şair xalqın tarixi yaddaşına nüfuz edərək çox da uzaq olmayan qaranlıq keçmişə işıq tutur, korşalmış yaddaşları silkələyib oyatmağa çalışır, “unuda bilmərik”, - deyə hayqırır. Xəlil Rza sosial-siyasi hadisə və faktlara fərdi münasibət bildirərək Vətənin taleyini və xalqımıza dəyən maddi və mənəvi zərbələri ümumiləşdirir; milli sərvətimiz olan muğam, papaq və saza “daloy” deyərək rədd edənləri lənətləyir, bütün bu cinayətlərə zirvələrdən baxan saf, təmiz əqidə qulu olan repressiya qurbanlarını təqdir edir. Bunun dalınca xalqın şairi haray qoparır, milləti ayıltmağa çalışır ki, o qansızlar hələ də var, o əzab-əziyyətlər hələ də davam edir və xalqımızı bu haqsızlıqlara boyun əyməməyə, siyasi-ideoloji cəbhədə birliyə, əzmlı və mübariz olmağa çağırır.

*Nə qədər ki, bir milləti yetmiş yerə bölənlər var,
Nə qədər ki, rütbə üçün, şöhrət üçün ölnənlər var,
Nə qədər ki, kabinet, vəzifəni gözlərinə təpənlər var,
Tiranların yambızını bir az altdan öpənlər var,
Nə qədər ki, istədədi addım-addım pusunlar var,
Xalq dərdini hayqırmağın əvəzinə,
əqrəb kimi susanlar var.*

*... Nə qədər ki, cəzasızdır
“Mən bu əsrin gur səsiyəm!..”
Xankəndində evlər yixan, ürək yixan yırtıcılar,
Davam edir 37 -
Daha kəskin, daha ciddi!*

X.R.Ulutürkün program şeirlərindən biri olan “Davam edir 37...”nin ən böyük uğuru ondadır ki, Stalin rejiminin xalqımızı məruz qoyduğu repressiyani zamanın fövqünə qaldıraraq ümumbəşəri miqyasda mənalandırılmışdır. Şeirin poetik nailiyyəti göz önündədir

və əsər öz qüvvəsini millətin sarsılmaz iradəsindən və qüvvəsindən almışdır. Şairin təkcə "Davam edir 37..." şeiri yox, bu ad altında toplanaraq 1992-ci ildə geniş oxucu auditoriyasına təqdim olunan kitabındakı şeirlərin böyük əksəriyyəti ədəbiyyatımızda siyasi lirikanın ən mükəmməl nümunələri hesab oluna bilər.

Azadlıq carçası X.R.Ulutürk Qara Yanvar faciəsinə qədər və ondan sonra təşkil edilmiş mitinqlərdəki odlu çıxışlarına, müqəssirlərin cəzalanması və Vətənimizin düşmən qüvvələrdən təmizlənməsini tələb etdiyinə görə, 26 yanvar 1990-cı il tarixində həbs olunmuşdu. Lakin düz 8 ay 13 gün Lefortovonun təcridxanasında saxlanılan şairin mübariz ruhu sarılmış, düşmənə qarşı daha kəskin və barışmaz mövqə tutmuşdur. Böyük şair hələ bir il öncə "Qorx ki, bir gün Vətən deyə: "Xəlil balam qurban getdi" - deyəndə də, ondan çox-çox əvvəllər də milli ideallar uğrunda mübarizəsinin onu zindana doğru apardığını duyurdu, hiss edirdi, amma bu yol onu əsla qorxutmur, öz mübarizəsindən çəkindir-mirdi.

Ulutürkün zindan şeirləri Azərbaycan ədəbiyyatında "Həbsiyyə" adı ilə tanınmış Xaqani şeir ənənəsinin müasir ədəbiyyatda davamıdır. X.Rza həbsdə olarkən 2000 səhifədən artıq əsər yazmış, azadlığa çıxdıqdan sonra 197 şeirini çap etdirmişdir. Böyük şairin ağır məhbəs həyatının ən böyük fərəhi, sevinci qəlbini göynədən fikirləri ağ vərəqlər üzərinə köçürmək idi. Onun məhbəsdə belə, susmaq bilməyən ilhamının mənbəyi şairin ləyaqətindən, məhəbbətindən və dünyaya humanist münasibətindən qaynaqlanırdı. "Özüm kamerada, yarı canımsa bəşərin uğrunda mübarizədə", - deyən şairin zindan şeirlərinin mərkəzində hər zaman Azərbaycan obrazı da-

yanır, ruhunun sarsılmamasına Vətən məhəbəti səbəb olur.

Xəlil Rzanın lirikası xalqın iradəsinin tərcümanı səviyyəsinə yüksəlir. Şairin mənəvi gücü də ondadır ki, əsərlərindəki lirik "mən" tarixlə qırılmaz əlaqədədir və həyatda baş verən yeniliklər, sosial-ictimai dəyişikliklər qəhrəmanın daxilindəki keyfiyyət dəyişikliklərini şərtləndirir. Onun yaradıcılığı yalnız Azərbaycan xalqının istiqlal məfkurəsi baxımından əhəmiyyətli deyil, ümuməşəri xarakterlidir. X.Rzanın poeziyası hər bir xalqın istiqlaliyyət uğrunda mübarizəsi üçün nümunə ola bilər.

Xəlil Rza yüksək amalları çərçivəsindəki hər kəsə, xüsusən də, ailə üzvlərinə təlqin etməyə çalışmışdır. Nəsihətlərində oğullarına onları qarşıda gözləyəcək çətinliklərə hazır olmayı, əyilməməyi, sınmamağı tövsiyə etmiş; Xiyabani təki, Səttərxan kimi əzmlı, inadkar bir qəhrəman olmayı, ağlın gücü ilə qol zorunu özlərində cəmləşdirməyi, Vətəni hər şeydən uca tutmayı nəsihət etmişdir. Xalq şairi Ulutürkün, ata Xəlil Rzanın övladlarına ömür boyunca nəsihətləri, tövsiyələri hədər getmedi, övladları oddan törəyən kül olmadılar, əsl vətəndaş olan Ulutürkün adına layiq oğullar oldular. Xəlil Rzanın ilki Təbrizin düşmənə nifrəti atasının qanı ilə bərabər damalarından axıb bileklərində güc-qüvvəyə çevrildi; yurdun ağır günündə gizlənin daldalanlardan olmadı, iki qız atası ön cəbhəyə - döyüş meydanına atıldı. Ölümündən sonra "Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı" adı alan oğul X.R.Ulutürkün fəxarət yeri oldu. Oğlu qəhrəmancasına həlak olduqdan sonra şairin qələmə aldığı ən təsirli əsərlərdən biri "Qarabağ şəhidlərinə ağı" şeiridir.

*Varım-yoxum, cismim-canum Təbrizimi itirmişəm.
Bağ-bağçamı, gülşənimi, nərgizimi itirmişəm.*

Vətəndaş şair

*Yetim qalan bir dalğayam, dənizimi itirmişəm,
Dürdanəmi, yeganəmi, əzizimi itirmişəm.
İtirmişəm başım üstə kəhkəşanı, çilçarağı,
Qaytar mənim çıraqımı, Odər yurdunu, Od torpağı!*

Bu misraları oxuduqca ömrü boyu əqidəsi uğrunda mübarizələr aparmış vətəndaş şairin, oğlunu itirərek qol-qanadı qırılan dərdli bir atanın ürək sızladan ah-naləsi, qəlb göynədən fəryadını eşidirik. Nə qədər əzmkar olsa da, Xəlil Rza Ulutürk də bir atadır, nə qədər qüdrətli olsa da, oğul itkisi onu da sarsıdır. Bu sətirlər təkcə şairin deyil, bütün şəhid atalarının - başını uca tutsa da, ürəyi parçalanan bütün şəhid valideynlərinin ürəyinin səsidir.

Ulutürkün yaradıcılığı təkcə ictimai lirika ilə məhdudlaşdırılmış, onun məhəbbət mövzusunda da gözəl şeirləri var. Şairin bu mövzuda sadəliyi, səmimiliyi ilə ruhu oxşayan şeirlərində çox vaxt obyekt birdir: Xəlil Rza sevgi dolu sözlərini, demək olar ki, həmişə üzünü ömür-gün yoldaşı Firəngiz xanıma tutaraq söyləyir. Onlarla şeirini oxuyarkən şairin bu qadına məhəbbətinin, hətta pərəstişinin şahidi olur. X.Rza öz qadınının sədaqətini həmişə görür, duyurdu. Odur ki, şeirlərində dönə-dönə sevdiyinə - ömür-gün yoldaşına minnətdarlıq edir, dar gündə dayağı olduğu üçün təşəkkürlərini bildirirdi. Vəd etdiyi ağ günü, səadəti bəxş edə bilmədiyi Firəngiz birgə udduqları təmiz havanı belə ən böyük səadət sandığı üçün X.Rzanın ən yaxın dostu, həm də onun xoşbəxtlik mələyi idi.

*Sən mənim bəxtimə göylərdən enmiş
İlahi bir gəlin, mələk bir qadın.
Neçə qüsürumun bircəsini də
Heç yerdə, heç vədə üzə vurmadın.*

Ulutürk poeziyasının başlıca məziyyəti hu-

manizm, insansevərlik, həyat uğrunda mübarizədir. Hər misrasını oxuduqca belə bir qənaətə gəlmək olar ki, bu şair bütün yaradıcılığı ilə daim döyüşmiş, inandığı yüksək ideallar uğrunda mübarizə aparmışdır. X. Rzanın lirik düşüncələrini əks etdirən fəlsəfi tutumlu şeirlərində lirik-psixoloji vüsət, mənalı fikirlər axını orijinal intonasiya cəalarları ilə əyanıləşir. Şairin insan ömrünə verdiyi qiymət belədir:

*Sənəcə ömür nədir?
Məncə bir lampa:
Yanır, işiq verir və sözübü gedir.
Yox ömrü günəşə döndərmək gərək,
Günəşi heç bir şey söndürə bilmir.*

Həqiqətən, Ulutürk ömrü necə dəyərləndirib, elə də yaşayıb. O, sağlığında əqidəsi, məsləyi və bu yolda külüngə çevirdiyi qələmi ilə özünə əbədiyyət qazananlardandır. X. Rza elə yaşamağı tövsiyə edir ki, ömrümüz sona yetdikdən sonra da əməllərimiz bizi yaşıtsın. Günəşin nuru əbədi olduğu kimi, belə insanların da ziyası sönməzdır. “Lapdan ümman ləngərini hiss edəndə öz si-nəmdə, inandım ki, əbədiyəm”, - deyən Ulutürkün bu sözləri özündən razı bir şairin düşüncəleri deyil, xalqın məhəbbətini duyduqca, bu məhəbbətə, həqiqətən, layiq olduğunu hiss etdikcə Azərbaycan xalqının yaddaşına həmişəlik həkk olunacağına inamın ifadəsidir:

*İtib-batmaq üçün yaranmamışam:
Dünənəm!
Bu günəm!
Gələcəyəm mən!
Bir gün bu dünyadan getsəm də, nə qəm,
Dünyaya təzədən gələcəyəm mən!*

"Clarivate Analytics": 3 il

Azərbaycanda rəqabətə - davamlı insan kapitalının yetişdirilməsi ölkəmizin təhsil sistemi qarşısında mühüm vəzifələr qoyur. Bu vəzifə ölkənin inkişaf konsepsiyasında xüsusi istiqamət kimi də öz əksini tapıb. Bu zərurəti nəzərə alan Təhsil Nazirliyi Azərbaycanda elmi fəaliyyətin inkişafına, onun keyfiyyət səviyyəsinin yüksəlməsinə və ölkəmizin elmi nüfuzunun dünyada gücləndirilməsinə nail olmaq üçün 2015-ci il dekabrın 22-də dünyada məşhur elmi platforma olan Thomson Reuters (indiki Clarivate Analytics) şirkətinin Elmi tədqiqatlar və intellektual mülkiyyət şöbəsi ilə əməkdaşlıq müqaviləsi imzalayıb. Azərbaycan elminin dünyada nüfuzunun yüksəldilməsində mühüm rol oynamış müqavilənin imzalanmasından artıq 3 il keçir.

Yerli tədqiqatçıların nəşrlərinin sayı artıb

Bu illər ərzində "Clarivate Analytics" elmi bazasına çıxış və bu qurumla əməkdaşlıq Azərbaycanda elmin inkişafına güclü təkan verib, beynəlxalq əməkdaşlığın inkişafına, yerli tədqiqatçıların nəşrlərinin sayının artmasına imkan yaradıb. Azərbaycanın ali təhsil müəssisələri üçün qlobal elmi baza olan "Web of Science®" platformasına və "InCites™" bazasına çıxış imkanlarının yaradılması ölkəmizdə elmin və təhsilin inkişafını təmin edib.

Azərbaycanın 40 ali təhsil müəssisəsi Təhsil Nazir-

liyinin sifarişi əsasında dünyada məşhur elmi istinad indeksi olan "Clarivate Analytics Web of Science®" platformasına ("Science Citation Index Expanded®" (Təbiət elmləri üzrə məlumat bazası), "Social Sciences Citation Index®" (İctimai elmlər üzrə məlumat bazası), "Arts and Humanities Citation Index®" (İncəsənət və humanitar elmlər üzrə məlumat bazası), "Conference Proceedings Citation Index®" (Konfrans, konvensiya, simpozium, kolokvium və "dəyirmi masa"ların materialları üzrə məlumat bazası), eləcə də şirkətin əsas məhsulu olan "Clarivate Analytics InCites™" bazasına tam çıxış əldə edib. Azərbaycan Respublikası

Təhsil Nazirliyinin dəstəyi, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC) və "Clarivate Analytics" (Thomson Reuters), Beynəlxalq hökumətlərarası təşkilatı "Beynəlxalq Elmi və Texniki İformasiya Mərkəzi"nin birgə təşkilatlılığı ilə 14 iyun 2017-ci il tarixində dünya universitetlərinin nüfuzlu alimlərinin iştirakı ilə "Universitetlərdə elmi fəaliyyətin müasir idarəetmə modeli" mövzusunda beynəlxalq elmi-praktik konfrans keçirilib. Konfransda "Elm və təhsilin vəhdəti: vəziyyət, problemlər perspektivlər", "Universitetlərdə elmmetriyanın tətbiqi problemləri", "Elmin iqtisadiyyatı və maliyyələşdirilməsi problemləri", "Əqli mülkiyyət hüquqlarının və elmi etikanın qorunması problemləri" müzakirə olunub. Tədbirdə aparıcı universitetlər və elmi təşkilatların, elm və təhsil nazirliliklərinin nümayəndələri, "Clarivate Analytics" kompaniyasının xarici ekspertləri iştirak ediblər.

Azərbaycanın ali təhsil müəssisələrinin "InCites™" informasiya platformasında yerləşdirilmiş "Journal Ci-

tation Reports" məlumat bazasına çıxış imkanları təmin edilib. "Journal Citation Reports"un köməkliyi ilə alimlər öz sahələrinə dair elmi jurnalların müqayisəli qiymətləndirilməsini apara və nəşr üçün daha effektiv şəkildə jurnallar seçə bilərlər.

"Clarivate Analytics" 2016-2017-ci illərdə və 2018-ci ilin ilk 6 ayı da daxil olmaqla ölkəmizin, Gəncə və Naxçıvan da daxil olmaqla 65-ə yaxın ali təhsil müəssisəsində seminarlar keçirib. Seminarların əsas məqsədi, ilk növbədə, alimlərimizi "Web of Science" platforması ilə tanış etmək, bazada axtarış aparmaq barədə məlumatlandırmaq, bazanın təqdim etdiyi funksiyalardan maksimum istifadə və yararlanmaqdır.

"Clarivate Analytics" Agentliyinin 2017-ci il üçün illik hesabatına əsasən, BDU-nun "Tətbiq və hesablama riyaziyyatı" ("Applied and Computational Mathematics") beynəlxalq elmi jurnalının indeks əmsali 1.333-dən qalxaraq 2.365-ə bərabər olub. Bu jurnal Azərbaycan elm tarixində ilk və yeganə elmi nəşr olaraq 2008-ci ildə

"Thomson Reuters" agentliyinin genişləndirilmiş siyahısında yer alıb. Jurnal bu siyahıda tətbiqi riyaziyyat, yüksək texnologiyalar sahəsi üzrə yer alan 252 beynəlxalq nəşr arasında 19-cu yerdə qərarlaşdır. Jurnalın bugündək 41 nömrəsi çapdan çıxıb ki, bu nömrələrdə dünyanın 40-dan çox ölkəsinə təmsil edən müəlliflərin 450-dək məqaləsi dərc olunub. Jurnalda tətbiqi və hesablama riyaziyyatının müxtəlif sahələrinə aid yüksək səviyyəli, əsaslı rəydən keçmiş elmi məqalələr çap edilir. Nəşr olunduğu 16 il ərzində jurnal 45 ölkədən 200-dən artıq elmi müəssisə ilə mübadilə həyata keçirib.

"Clarivate Analytics" ilə əməkdaşlıq çərçivəsində "Tədqiqat üsulları" adlı fənn hazırlanaraq universitetlərimizin magistratura pilləsində tətbiqinə başlanıb. 3 illik fəaliyyət dövründə Azərbaycanda yüksək impakt faktorlu jurnallarda alimlərimizin dərc olunmuş məqalələrinin sayı 75 faiz artıb. Sırf ali təhsil müəssisələri üzrə bu artım dinamikası daha yüksək olub. Burada 88 faizlik fərq müşhidə olunub,

rəqəmlər 2 dəfə artıb. Həzirdə "Web of Science" bazasına Azərbaycandan 8 jurnal və bir konfrans materialı daxildir. Jurnallardan 4-ü AMEA-nın institutları (kimya və riyaziyyat üzrə), 2-si Bakı Dövlət Universitetinin Riyaziyyat İnstitutu, 1-i Xəzər Universiteti (humanitar və sosial elmlər üzrə), 1-i SOCAR tərəfindən təsis olunub, konfrans materialı (Conference Proceedings Citation Index) kimi bazada indekslənən ilk beynəlxalq elmi konfrans materialı isə BDU-nun "Fizikada müasir trendlərə dair" materialıdır.

Alimlərimiz ən çox "Web of Science" bazasında olan və Azərbaycanda ən çox tədqiqat aparılan sahələrə uyğun olaraq riyaziyyat, materialşünaslıq, fizika, kimya sahələri üzrə dərc olunurlar. Alimlərimiz "Web of Science" bazasında indekslənmiş "Inorganic materials", "Russian journal of Applied Chemistry", "Semiconductors", "Petroleum chemistry", "Differential Equations", "Physical Review" kimi jurnallarda nəşr olunurlar.

Regionda birinci

"Clarivate Analytics" in Əqli Mülkiyyət və Elm bazası ilə Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi arasında əməkdaşlıq barədə müqavilənin imzalanmasından sonrakı dövrdə universitetlərimizdə elmin inkişaf dinamikasında sürətli artım baş verib. Son 5 ildə yerli alimlərimizin 120-yə yaxın elmi tədqiqat işi Turkiyə Elmi və Texnoloji Araşdırma Şurası (TUBİTAK) tərəfindən maliyyələşdirilib. Bununla yanaşı elmi tədqiqat işlərimiz Avropa İttifaqının müxtəlif qrant layihələri, Portuqaliya Elm və Texnologiya Fondu, Almaniya Tədqiqat Fondu, ABŞ-ın Milli Elm Fondu və digər beynəlxalq fondlar tərəfinən maliyyələşdirilib.

"Web of Science" elmi bazasında 2017-ci ildə Azərbaycan üzrə 1160 elmi tədqiqat işi qeydə alınmışdır (son 25 ildə Azərbaycan üzrə publikasiya sayının rekord həddi). Bu da müstəqillik dövründə maksimum göstəricidir. Azərbaycan inkişaf dinamikası və tempinə görə regionda birinci yeri qazanıb.

2017-ci ildə respublika üzrə ümumi publikasiya çəkisinin təxminən 43%-i məhz ali təhsil müəssisələrinin payına düşmüştür.

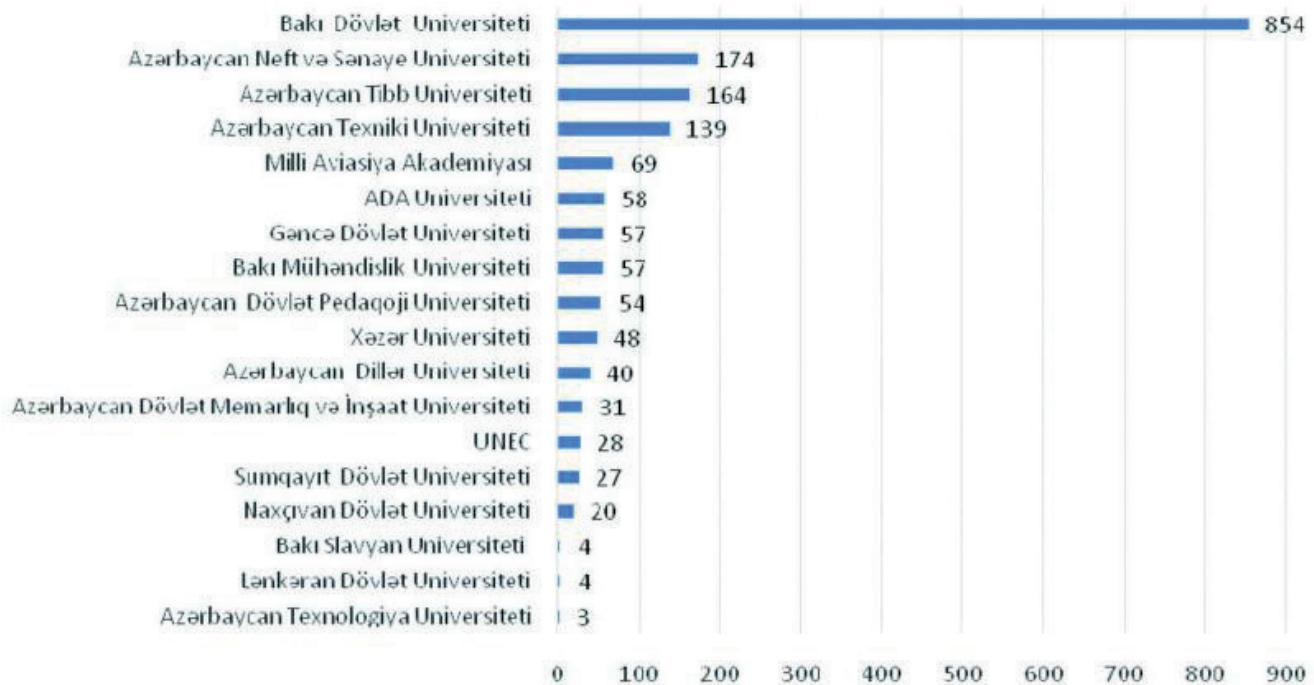
İstifadə aktivliyi 75 faiz artıb

2015-ci ildə Azərbaycanın beynəlxalq reytinqlərdə indeksləşən jurnallarının sayı 2 idisə, bu gün onların sayı 7-yə çatıb. Ali məktəb əməkdaşlarının "Web of Science" elmi bazası ilə tanışlığı və bazadan istifadə bacarığının təkmilləşdirilməsi sahəsində işlər aparılıb və 90 faizlik hədəfə nail olunub. Azərbaycanın əsas aparıcı universitetlərinin alim və tədqiqatçıları bazadan istifadəni mənimsəyib, bazada axtarış aparmağı artıq bacarırlar. 2017-ci ildə Azərbaycan ali təhsil müəssisələrində bazadan istifadə aktivliyi 2016-cı illə müqayisədə 75 faiz artıb.

"Clarivate Analytics" in əməkdaşları tərəfindən Təhsil Nazirliyi nəzdində olan bütün ali məktəblərdə seminarlar təşkil olunub. Seminarlar yerli koordinatorların və ekspertlərin yetişdirilməsinə

Publikasiya aktivliyinə görə yerli ATM-lərin sıralanması 2013-2017-ci illər

diqqət ayrılib. Elmi bazadan istifadə aktivliyi, bazadan istifadə, alımların elmi-tədqiqat trendində qalması vacibliyi nəzərə alınaraq publikasiyaların davamlı artımını təmin etmək məqsədilə Bakı Dövlət Universitetində (BDU), Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetində (UNEC) və Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universitetində (ADNSU) bu tipli sertifikatlaşma proqramları keçirilib.

2013-cü ildə AMEA-nın ümumi nəşrlərinin sayı ali məktəblərin ümumi nəşrlərinin sayını 2 dəfədən çox

üstələyirdi, 2017-ci ilin ötən dövründə bu sayda ya-xınlaşma müşahidə olunur. 2017-ci il üzrə Bakı Dövlət Universiteti (245 elmi iş), Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti (58), Tibb Universiteti (49), Gəncə Dövlət Universiteti (27) və Texniki Universitet (26) elmi məhsuldarlığa görə xüsusi fərqlənmiş və ən çox elmi iş generasiya edən ali təhsil müəssisələri olmuşlar. Elmi məhsuldarlığın artım dinamikasına görə isə Gəncə Dövlət Universiteti, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Uni-

versiteti və UNEC xüsusilə fərqlənmişlər. Belə ki, 2016-ci illə müqayisədə 2017-ci ildə UNEC-də nəşr aktivliyi 3 dəfə, GDU-da 2.7 dəfə, ADPU-da isə 2.3 dəfə artmışdır.

Azərbaycanda ən çox araşdırılan və tədqiq edilən elmi tədqiqat istiqamətləri riyaziyyat, materialşünaslıq, bərk cisimlər fizikası, tətbiqi fizika və kimya təşkil edir. Təkcə riyaziyyat üzrə 2017-ci ildə elmi bazaya Azərbaycandan 117 elmi tədqiqat işi daxil olub. Ölkə üzrə bu günə qədər bazada yer almış

61 “ən çox istinad olunan məqalələr”ə (qlobal səviyyədə konkret tədqiqat kategoriyası üzrə ən çox istinad almış top 1% məqalələr) daha çox hissəciklər fizikası, astronomiya və astrofizika, nüvə fizikası və ümumi tibb sahələri aiddir. Tədqiqat işlərinin 70%-i məhz nəhəng beynəlxalq ATLAS kollaborasiyası çərçivəsində həyata keçirilib.

Əməkdaşlığın yeni mərhələsi

2018-ci il 5 dekabr tarixində Təhsil Nazirliyi ilə “Clarivate Analytics” şirkəti arasında 2019-2021-ci illəri əhatə edən əməkdaşlıqla dair müqavilə imzalanıb. Bu müqavilə mövcud əməkdaşlığın əhatə dairəsinin genişləndirilməsini, “Web of Science®” platformasının rusdilli elmi nəşrlər bazasına və ölkə üzrə elmi fəaliyyətin əhatəli təhlilinə imkan verən InCites platformasına çıxışın təmin olunmasını nəzərdə tutur.

Tədbir çərçivəsində “Web of Science Azerbaijan-2018” mükafatları təqdim

edilib. “Web of Science”də əsas nəşr lideri olaraq Bakı Dövlət Universiteti, son 3 ildə “Web Science”-də nəşr aktivliyinin artım dinamikasına görə ən proqressiv universitetlər (“artım sürəti”) nominasiyası üzrə Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti, Milli Aviasiya Akademiyası, “Web of Science”da nəşr liderləri olaraq Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti, Azərbaycan Tibb Universiteti, ən məhsuldar regional universitet kimi Gəncə Dövlət Universiteti “Web of Science Azerbaijan-2018” mükafatlarına layiq görülüb'lər.

Elmi tədqiqatların nüfuzlu qiymətləndirmə aləti

“Clarivate Analytics InCites™” dünya ali təhsil müəssisələri və elmi dairələrinin fəaliyyətinin məhsuldarlığını təhlil etmək imkanı verən elmi tədqiqatların qiymətləndirmə alətidir. Ha-

zırda “InCites™” platforması dünyanın 7000-dən artıq tanınmış universiteti, tədqiqat institutu, dövlət qurumu və şirkəti tərəfindən istifadə olunur. “Web of Science®” platforması məlumatlarının təhlili ali təhsil müəssisələrinə tədqiqatların daha səmərəli istiqamətlərini müəyyən etməyə və uğurlu inkişaf strategiyalarının qurulmasına xidmət edir.

“Science Citation Index Expanded®” müəllim, tələbə və tədqiqatçılara təbiət elmləri və texnologiya sahəsində lazımi elmi məlumatları toplamaq, bibliografik informasiyadan və istinadlar haqqında məlumatlardan səmərəli yararlanmaq imkanı yaradır. “Social Sciences Citation Index®” və “Arts and Humanities Citation Index®” bazaları ictimai, humanitar, incəsənət sahələrində nəşrlər və istinadlarla bağlı informasiyaya, “Conference Proceedings Citation Index®” isə ən önemli konfrans və səfərlər barəsində dərc olunan materiallara çıxış əldə etmək imkanı verir.

Oruc MUSTAFAYEV

Həsən bəy Zərdabinin hekayə yaradıcılığının bilinməyən tərəfləri

Həsən bəy Zərdabi (1842-1907) ilk milli Azərbaycan qəzeti “Əkinçi”nin (1875-1877) yaradıcısı və redaktoru olmuşdur. XIX əsrin sonlarında onun yaradıcılığı müasirlərinin diqqətini cəlb etmiş, darvinist alim haqqında yüksək fikirlər söyləmişlər. O, “millət atası”, “xeyirxah insan”, “xeyriyyəçi”, “imkansızların və kimsəsizlərin

Baba BABAYEV,
filologiya elmləri
doktoru, AMEA
Nizami Gəncəvi adına
Ədəbiyyat İstututunun
baş elmi işçisi

imdad yeri” və s. etiketlər qazanmışdır. XX əsrin 20-ci illərində onun həyatı və yaradıcılığının öyrənilməsi sahəsində ilk ciddi addımlar atılsa da, Azərbaycan ikinci dəfə (1991) müstəqillik qazandıqdan sonra daha geniş tədqiqat obyekti olmuşdur. Filosoflarımız Ziyyəddin Göyüşov, İzzət Rüstəmov, filoloq alimlər

Əziz Mirəhmədov, Şamil Qurbanov, Hidayət Əfəndiyev, Altay Məmmədov, Vəli Məmmədov və başqları H. Zərdabinin həyatı, fəaliyyəti və publisistikası haqqında dəyərli kitab, monoqrafiya və məqalələr yazıb dərc etdiriblər.

H.Zərdabinin hekayələri haqqında nisbətən geniş məlumatları professor Hidayət

Əfəndiyevin "M.F.Axundov realist-satirik nəşrinin davamçıları" (Bakı, "Azərnəşr", 1974) və ədəbiyyatşunas alim, yazıçı-dramaturq Altay Məmmədovun "Azərbaycan hekayəsi" (Bakı, "Yazıçı", 1984) adlı əsərlərindən alırıq.

Hidayət Əfəndiyev sözügedən kitabında yazır: "...Axundovdan sonrakı dövr ədəbiyyatımızda ilk dəfə bədii nəşr janrına ciddi əhəmiyyət verən və onun inkişafı yolunda çalışan Zərdabi olmuşdur" (səh.6). H.Zərdabinin görkəmli tədqiqatçılardan olan professor Əziz Mirəhmədov da H.Əfəndiyevin fikirlərini genişləndirərək yazırı: "...Azərbaycan xalqı bu illərdə böyük Mirzə Fətəli Axundovun bir sıra ləyaqətli, mübariz xələfini yetirib ərsəyə gətirdi ki, onların sırasında birinci Azərbaycan qəzetiinin banisi və redaktoru Həsənbəy Məlikov Zərdabinin surəti əzəmətlə ucalır" ("Əkinçi", Bakı, Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, 1979, səh.4.).

Altay Məmmədov isə monografiyasında yazırı: "H. Zərdabinin "Əkinçi" də dərc olunan "Cənab palto" (23 avqust 1876), "Qafqaz köçəriləri haqqında" (8 sentyabr 1876), "Mənim vaqiəm" (14

aprel 1876) yazılarında nəşr ünsürləri, xüsusən kiçik epik janra xas olan ünsürlər özünü göstəririd" (səh.33).

Hidayət Əfəndiyev kitabında "Köçəri zindəganlığı" hekayəsini geniş təhlil edərək bu nümunə haqqında "Aldanmış kəvəkib" dən sonra yaranmış ilk mətbu bədii nəşr əsəridir", - deyir və H. Zərdabını "bir ədib, istedadlı bir hekayənəvis" kimi qiymətləndirir.

Biz "Əkinçi"ni nəzərdən keçirərkən 14 aprel 1877-ci il tarixli 8-ci nömrəsində "Filan" novellası ilə rastlaşdırıq.

Tədqiqatçı alımlər H.Əfəndiyev və A.Məmmədovun ədəbiyyatşunaslara ipucu verməsi bizi araşdırmağımızı davam etdirməyə sövq etdi.

2016-cı ildə H.Zərdabinin "Seçilmiş məqalələri və məktubları" 7 il müddətinə indiki "Əkinçi"nin redaktoru, şair-publisist İşaməddin Əhmədov tərəfindən rus dilindən tərcümə edilərək nəşr olundu (Həsən bəy Zərdabi. Seçilmiş məqalələri və məktubları. Bakı, "Zərdab LTD" MMC. 2016. 912 səh.). Kitabın məsləhətçisi ədəbiyyatşunas alim, filologiya elmləri doktoru, şairə Sona

xanım Vəliyeva, ideya müəllifi fəlsəfə doktoru Lütfəli Babayev, redaktoru və rəyçisi Əməkdar jurnalist Tahir Aydinoğludur.

H.Zərdabinin Bakıda rus dilində çıxan "Kaspi" qəzeti 1881-1895-ci illərdə sürgündə olduğu Zərdabdan göndərdiyi və "Zərdabdan məktublar" başlığı altında dərc olunan məqalə və müxbir məktublarını, həmçinin Bakıya köçəndən sonra "Kaspi" qəzetiinin redaktoru işlədiyi illərdə həmin qəzetdə və eləcə də "Qafqaz" qəzetiində "Trudi Kavkazkoqo obşestva selskoqo xozyaystvo...." nəşrində dərc olunan məqalələrini və məktublarını oxuyarkən bir çox nəşr nümunələrinə rast gəldik. Bu məktublarda zülm və istismara, mövhumata, geriliyə, qaçaq-qlurduluğa, təbiətə biganəliyə, əkinçiliyin xəstəlik törədən fəsadlarına məmurların etinasızlığı və s. neqativ hallara kəskin hiddətini bildirən H.Zərdabi nəzəri və publisist məqalələrlə yanaşı, mütəmadi olaraq bütün nömrələrində elmə, təhsilə, ədəbiyyat və incəsənətə, dilə və s. məsələlərə də xüsusi diqqət yetirir, elmi əhəmiyyət kəsb edən maarifləndirici məqalə-

lər çap edirdi. Altay Məmmədovdan (“...yazılılarında nəşr ünsürləri, xüsusən kiçik epik janra xas olan ünsürlər özünü göstərirdi”) fərqli olaraq professor H.Əfəndiyev yazırırdı: “N.B. Vəzirov, Əsgər-ağa Gorani, Əhsənül Qəvaid, Seyid Əzim Şirvani kimi açıq fikirli, tərəqqipərvər yazıçıların yeni həyat tərzi, yeni zövq, yeni ədəbi forma, yeni janr uğrundakı mübarizəsinə qəzetiñ redaktoru, görkəmli maarifçi, birinci Azərbaycan jurnalisti, darvinist alim Həsən bəy Zərdabi özü istiqamət verirdi” (səh.6). Altay Məmmədov araşdırılmalarını davam etdirərək “Əkinçi” bağlandıqdan sonra Zərdabinin “Ziyayı-Qafqaziyyə”nin səhifələrində satirik hekayə ünsürlü yazılarına rast gəldiyini bildirir. Nümunə olaraq “Zərifə” (lətifə) ümumi başlığı altında “Düşüncəli olmaq”, “Cavabı fikirləşib vermək haqqında” (“Ziyayı-Qafqaziyyə”, 25 mart 1882) sərlövhəli yazıları adlı hekayə (24 aprel 1883) (bu hekayə “Əxtər və vəqt” qəzetindən götürülüb - B.B.) “Politika haqda ədəbi bir hekayə (“Ziyayı-Qafqaziyyə” 15 yanvar, 1884), “Lətayif” başlıqlı “Paho” adlı yazı (“Ziyayı-Qafqaziyyə”, 4

mart 1884), “Yoldaşlıq haqqında gülməli bir hekayə” (“Ziyayı-Qafqaziyyə” 30 mart 1884) əsərlərindən bəhs edir. Ədəbiyyatşunas alim bütün bunlarla yanaşı yazırırdı ki, “...başlıqlı yazılarla da hiss olunur ki, redaksiya (“Ziyayı-Qafqaziyyə” - B.B.) öz qəzetini hekayəvari məqalələrlə daha oxunaqlı etməyə çalışmışdır” (səh.31). “Ziyayı-Qafqaziyyə”nin digər nəşrlərdən bir üstünlüyü də qəzetə daha çox oxucu kütləsi toplamaq üçün Zərdabinin başqa qəzetlərdə dərc olunan yazılarını təkrarən öz səhifələrində çap etdirməsi idi.

Təbiət təsviri ilə başlayan “Zərdab kəndi” hekayəsi “Kaspi” qəzetiñin 2 mart 1883-cü il tarixli 24-cü nömrəsində çap olunub. “Baharın ətri gəlir. Daha şaxta da yoxdur. Havada nəmişlik duyulur. Ağaclarдан yaz şirəsi süzülür. Günəşli, küləksiz günlərdə isə əsl bahardır; qurbağalar, kərtənkələlər, ilanlar yarıyüxulu və zəifləmiş halda yuvalarından çıxırlar. Naqqa balığı da oyanıb və cəpərə ilə balıq ovu mövsümü də başa çatır”. XIX əsrin 80-ci illəri Kür çayı boyunca düzənlənən bir Şirvan obasının yaz çağının

mübarək gəlişinin şəninə söylənilən qulaq oxşar, insanı təbiətin qoynuna səsləyən, sədəf kimi yan-yanaya düzülən sözlər oxucuda xoş ovqat yaradır. Mətnədə yaşanan cəmiyyətlə bədii təsvir arasında kontrast vardır. Hekayədə daha sonra oxuyuruq: “Bir sözlə, bu gün-sabah əsl yaz gələcək, otlar göyərəcək, ağaclar çiçək açacaq, torağaylar nəğmə oxuyacaq, qaranquşlar, bülbüllər və başqa qanadlılar, mömin qardaşlarının dili ilə desək, öz səhər duaları ilə doğmaqdə olan Günəşi salamlayacaqlar” (səh. 44). Cəmiyyətlə təbiətin harmoniyasının pozulmasını təbiət təsvirinin bu kimi və ya buna bənzər şəkildə mətnədə (əsasən də mətnin əvvəlində - B.B.) işlədilməsini XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəlləri yazıçılarımızın nəşr əsərlərində müşahidə edilir. O, görüb müşahidə etdiyi, içində olduğu, çevrəsində baş verənləri elmi-ədəbi-bədii düşüncəsindən gələnləri yazırırdı. Yazırırdı publisist təbiətşunas alim kimi, fərqində deyildi ki, burada hekayə ünsürləri var və ya bu, hekayədir, yaxud felyeton, yoxsa novelladır. Bu və digər yazınlarda kiçik epik janra məxsus olan nəşr

ünsürləri artıqlamasıyladır. Təbii ki, nəsr sözə qənaət üçün qısa hekayə yaxşı imkan yaradır.

Həsən bəy imzası ilə "Kaspi" qəzetiinin 1883-cü il tarixli 121-ci nömrəsində monoloqa bənzər, mətni hadisəyə çevriləsi, düşündürücü yazı diqqətdən yayınmir. Cahillik, naħaq qan tökmə, "barışq" üsulları, qan pulunun ölənin şəxsiyyətinə görə təyini, sünni-şıə problemi kimi məsələlər mətnin məğzini təşkil edir. Yumoristik tonda olan bu yazı canlı, inandırıcı, həyatı motivlərlə şərtləndiyi üçün məktub çərçivəsində çıxıbdır. İlk sətirlər əsərin kompozisiyasına orijinallıq gətirmişdir. Monoloqda acı rişxənd, istehzalı gülüş də yox deyildir.

"Kaspi" qəzetiinin 1883-cü il 127-ci nömrəsində çap olunan yazını "Əhvalat" hekayəsi adlandırmaq olar. Maraqlı süjet xətti olan yazı gözlənilməz nəqllə başlayır. Dövrün müxtəlif təbəqələrinin - polis pristavı, müstəntiq, həkim ekspert, məhkəmə, yüzbaşı - nümayəndələri soyuqlar başlanan vaxtda qəfildən bu məkana təşrif gətiriblər. Yayda buralar həddən ziyadə isti olduğundan, ağaçqanad,

ilan-çayan tügyan etdiyindən bütün məmurlar dağlıq yerə - sərin İvanovkaya çökilib istirahət ediblər. İndi gəliblər ki, "dövlət işlərini" görsünlər. Yazında hadisələrin təsvirində reallıqdan kənar məsələlər, artıq söz və ifadələr işlənməmiş, fikir, məqsəd aydınlığı nəsr mətninə uyğun canlandırılmışdır.

"Şamaxı səfərindən" sərlövhəli yol qeydləri "H.-b" imzası ilə "Kaspi" qəzetiinin 1887-ci il 28-ci nömrəsində işıq üzü görübdür. H.Zərdabının həyatı müşahidə qabiliyyəti, fəhminin itiliyi, problemlərə müasirlərindən fərqli olaraq qeyri-adi baxışı səyahətnamədə çılpaqlığı və maarifçi demokrat düşüncəsi ilə görünür. Bütün bunlar təbii ki, orta təhsilini Şamaxı və Tiflisdə alması, dünya Görüşünün Moskva universitetində oxuduğu zaman bilavasitə qabaqcıl rus ictimai-fəlsəfi fikrinin, inqilabi demokratizmin, K.A.Timiryazev, İ.İ.Meçnikov və D.İ.Pisarevin təsiri altında təşəkkül tapmasıydısa, Ç.Darvinin dönyaşörətli təkamül nəzəriyyəsini universitetdə öyrənib mənimsəməsi ilə də əlaqədar idi. Černışevskinin, Feyerbaxın və Bixnerin əsərləri də H.Zərdabının gör-

kəmli təbiətşunas alim və məşhur demokrat publisist kimi yetişməsinə səbəb olmuşdur. Miniatür hekayə, novella və tənqidi yazılılarında olan elmlilik, bədiilik, üsul-idarənin qanunlarına etiraz onun təbiəti, xarakteri ilə yanaşı elmiliyinin gücündən irəli gəlirdi.

Darvinist alimin digər bir əsəri 1899-cu ilin (№98) 11 ayında "Kaspi" qəzetində "Canlı mənzərə" (səh.349) adı altında oxuculara təqdim edilibdir. Mətndə süjet xətti boyu qəzəb, kinayə, humor hiss olunmaqdadır. Təhkiyəcisinin sancıMALI söz və eyhamları, ictimai mühitdən giley-güzəri ilk sətirlərdə əsəri felyetona bənzədir. Məzmunla tanışlıqdan sonra problemin qoyuluşu, həlli yollarının göstərilməsi, təbiət mənzərələrinin təsvirinin canlılığı, koloritliyi, dil-üsul xüsusiyyətləri, cümlə quruluşu və s. nəzəri komponentlər deməyə əsas verir ki, əsər nə məktub, nə də felyetondur. Kiçik epik janra məxsus özünəməxsusluqları özündə ehtiva edən bu mətni məzmun bitkinliyinə, ideya daşıyıcılığına görə də məhz hekayə hesab etmək olar. H.Zərdabi sevgi-məhəbbətdən, mehr-ülfətdən, hicrandan deyil, əkinçilərin təbiətin bə-

lasına necə düçər olmasından danışır. Gözəl üzləri güldürmək üçün yox, bitkiləri xəstəlikdən xilas etməkdən ötrü müalicə dərmanlarının olmasına üzündən baş verən faciəni ürək ağrısı, yanıqlı bir dillə təsvir edir. Yüksək elmi təhsil alan, heyvanların saxlanılması, bitkilərin əkilib-becərilməsini mükəmməl, peşəkar alim səriştəsi ilə bilən təhkiyəçinin hekayədə bir çox problem məsələlərə münasibət bildirməsi təbii və inandırıcı görünür. XIX əsrin sonunda nərimizdə yaranan bədii nümunələrə (N.Nərimanov, C.Məmmədquluzadə, Ə.Haqverdiyev, A.Şaiq və s.) diqqət yetirsək, Zərdabını M.F.Axundov ənənələrinin davamçısı və xələflərinin ötürücüsü kimi dəyərləndirmək olar.

Araşdırmalardan aydın olur ki, H.Zərdabi sözügedən illərdə “Kəşkül” qəzetində də müxtəlif məzmunlu yazılar çap etdirmişdir. Sual-cavab formasında olan bu dialoq hekayələr yaşanan cəmiyyətin neqativ hallarına qarşı açıq və ya üstüortülü işarələrlə etiraz bədii həllini tapıbdır. Sual-cavab mətnlərində H.Zərdabi özünəməxsus fikirlər söyləyərək bəzi bəşəri problemlərin həlli yol-

larını göstərməyə dair elmi-nəzəri müddəalarını söyləmişdir. Bu pəncərədən şüzlən işiq səli sonrakı nəslin yaradıcılığında manifest rolunu oynadı.

“Kəşkül”də çap olunan yazıların sərlövhəsi də maraq doğurur. Bəzisi esse üslubundadır. Bu esselər bədii, publisist olmaqla fəlsəfi və elmi motivli olanları da az deyildir. “Nəfsiz elm hansıdır?”, “İnsan harada utanır?”, “Dul övrət nə deməkdir?” və s. Təbii ki, bu sualları H.Zərdabi alim, publisist, filosof kimi cavablandırılmışdır. Şifahi xalq yaradıcılığından bəhrələnmə də bu mətnlərdə yox deyildir. “Əlbəttə, sual-cavablar, aforizmlər miniatür janr baxımından hekayənin yalnız və yalnız elementlərini özündə əks etdir”, - deyən tədqiqatçı A.Məmmədov fikrində haqlı olsa da, yazılıacaq və yaranacaq nəşr nümunələrinə yeni cığırın açıldığını görməyə bilmirik. Fikirlərimizi tədqiqatçı da təsdiqləyir: “Kəşkül” də elə hadisə və əhvalatlar var ki, təhkiyəsinə, quruluşuna görə hekayəyə ilk material, zəmin olmağa layiqdir” (səh.32).

Zərdabi xalqının acı həyatına ürəkdən yanan, insanları mənəviyyatca şikəst edib zədələyən, müti, qor-

xaq, məzlam hala salan ictimai səbəbləri bəzən dərinliyinə qədər görə bilməsə də, yaşadığı cəmiyyətə, onun qayda-qanunlarına qarşı bütün şüurlu fəaliyyəti boyu narahızlığını bildirib.

Bir sıra - kiçikli-böyüklü qüsurlarına baxmayaraq (sözün düzü, H.Zərdabi özünü heç vaxt nasir saymayıb - B.B.) darvinist alim əsərlərində həyatın, təbiətin, obrazların təsvirində özünə xas yazı manələrindən geniş istifadə etmiş, surətlərin məkanını, mühitini, ayrı-ayrı adamlar, onların məşğuliyyəti, istifadə etdikləri əşyaların lakinik, dəqiq verilməsinə, onu səciyyələndirməyə, bir yönünü işıqlandırmağa uğurla nail olmuşdur.

H.Zərdabinin əsərləri deməyə əsas verir ki, (yaşanan ictimai quruluşun ciddi məsələlərinə toxunmaması, aktuallıq kəsb edən ideyaların irəli sürülməməsi və s.) onun kiçik hekayələri, nəşr ünsürləri olan digər nümunələri ideya-üslub, dil baxımından həm XIX əsrin ikinci yarısı bədii nərimiz üçün, həm də M.F.Axundzadə tərəfindən bünövrəsi qoyulan realist-satirik nəşr ənənələrinin ilk davamı kimi əhəmiyyətlidir.

Ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliliyinin artırılması

Müasir dövrün çağırışları Azərbaycanda prioritet istiqamət kimi bilik iqtisadiyyatının formalasdırılmasını və insan kapitalının inkişafını tələb edir. Bu zərurət isə ölkəmizdə ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliliyinin artırılması məsələsini müstəsna dərəcədə əhəmiyyətli edir. İnkişaf etmiş ölkələr davamlı və uğurlu iqtisadi tərəqqiyə məhz ali təhsil sisteminin beynəlxalq standartlar səviyyəsinə yüksəldilməsi sayəsində nail olmuşdur. Bu mənada Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə "2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliliyinin artırılması üzrə Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi Azərbaycan təhsil sisteminə innovasiyalar gətirəcək mühüm bir addım kimi qiymətləndirilməlidir. Dünya

ali təhsil sistemində baş verən dəyişikliklərə cavab olaraq Azərbaycanda intellektual potensialın gücləndirilməsinə xidmət edən bu sənəd "2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı" ilə xaricdə təhsil alaraq ölkəmizə qaydan gənclərimizə, universitetlərə qoyulan investisiya artıq yeni bir mərhələ ilə birbaşa ali təhsil müəssisələrinə gətiriləcək innovativ bir investisiyaya çevrilməkdədir.

Xaricdə təhsil üzrə Dövlət Proqramı çərçivəsində Azərbaycan gənclərinin dünyanın müxtəlif ölkələrinin qabaqcıl ali təhsil müəssisələrində təhsil almaq imkanı əldə etməsi ilə Azərbaycanda kadr siyasetində güclü və potensiallı dəyişikliklər müşahidə olundu. Bu proqram hazırda qəbul olunan "2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliliyinin artırıl-

**Aysel MUSAYEVA,
Azərbaycan Dövlət
İqtisad Universitetinin
müəllimi**

ması" Dövlət Proqramı ilə həyata keçiriləcək tədbirlər üçün sağlam zəmin yaratmışdır. Belə ki, Avropa və dünyanın qabaqcıl ali təhsil müəssisələri öz potensiallarını daimi olaraq gücləndirmək məqsədi ilə müntəzəm şəkildə daxili və xarici proqramlarla təhsil bazalarına iqtisadi, siyasi və elmi töhfələr gətirmək məqsədini daşıyırlar.

Əvvəlki Proqramın nəticəsi olaraq Azərbaycanın bir

Universitetlərimizdə

sıra ali təhsil müəssisələrinin aparıcı beynəlxalq universitetlərlə ikili diplom programlarının sayını artırmaq hədəfi son illərdə daha müsbət bir hal kimi qarşılanmaqdadır. Çünkü Azərbaycan gəncləri qabaqcıl universitetdə təhsil alan digər gənclər ilə eyni səviyyəli mütəxəssislər kimi potensiallaşacaqlar. Programlar içərisində qabaqcıl universitetlərdə təhsil alacaq gənclər akademik kadr potensialının, tədris proqramlarının və təhsilin keyfiyyətinin inkişaf etdirilməsinə töhfə verəcəklər. Təhsilin inkişafı sadəcə rəqabətlə deyil, eyni zamanda tədris keyfiyyətinin beynəlxalq səviyyəli universitetlərdə təcrübə edilməsi ilə müşahidə olunacaq. Həzirdə fəaliyyət göstərdiyim Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetində (UNEC) ikili diplom proqramları çərçivəsində Avropanın qabaqcıl universitetlərindən Fransanın Montpellier Universiteti, Litvanın Mykolas Romeris Universiteti bakalavr və magistr təhsil pillələri üzrə əməkdaşlığını davam etdirməkdədir. Bu proqramların əsasında xaricdə təhsil alan Azərbaycan gənclərinin ölkəyə qayıtdıqdan sonra həm fərdi, həm də

elmi inkişafının təhsildəki keyfiyyət göstəricilərinin artmasına imkan yaratlığına bir daha əmin olduq. Gənclər öz təcrübələrini bölüşdükdə ilkin olaraq, xarici universitetlərin akademik heyətinin keyfiyyətli tədris metodlarından və universitetlərdən məzun olan gənclərin potensiallı işlərlə təmin olunması sahəsində təcrübə qazandıqlarını bildirirlər.

Dünyada təhsil sisteminin qloballaşması prosesində tez-tez qarşılaşılan əsas məsələ kadr hazırlığı üçün innovativ proseslərin düzgün və vaxtında aparılmasıdır. Bu program xarici mütəxəssislərin cəlb olunması, təhsil sisteminizin təkmilləşdirilməsi və yeni akademik mühitin yaradılması baxımından ölkəmizin təhsil sistemindəki problemlərin həllində geniş bir vizyon qapısı açacaqdır.

Dünyanın qabaqcıl universitetlərində beynəlxalq səviyyədə tətbiq olunan tədris proqramlarının əsas bazası universitetlərdəki akademik heyətin öz sahələrində tam ixtisaslaşmış və beynəlxalq təcrübələr ilə özlərini təkmilləşdirmiş müəllim-professorlar olmasıdır. Gənclərin universitetlərdə təhsil aldıq-

ları müddətdə həm elmi, həm şəxsi keyfiyyətlərinin öz xarakterlərinin formalaşmasında müəllimlərinin mühüm rolu olduğunu bilirik. Buna əsasən də, universitetlərin əsas strukturu akademik heyətin güclü, potensiallı və ixtisaslaşmış elm adamlarına sahib olmasından ibarətdir.

Ölkəmizin ali təhsil müəssisələrinin akademik potensialının gücləndirilməsi məqsədi ilə milli kadrların hazırlanması üçün xaricdə doktorantura səviyyəsində təhsilin maliyyələşdirilməsi üzrə verilən bu qərar gənclərin gələcəyinə dair yüksək ümidi ləğv edir. Doktorantura səviyyəsi üzrə universitetlərdə akademik heyətin ixtisasca təkmilləşdirilməsi, təhsil nailiyyətlərinin müxtəlif sahələr üzrə yerli ali təhsil və elm müəssisələri üçün peşəkar mütəxəssislərin yetişdirilməsini həyata keçirəcəkdir.

“Gənc doktorantların öz sahələrində mütəxəssisləşmələri üçün görüləcək müxtəlif istiqamətli işləri var. Təqdiqat apararaq, maraqlanıqları və ixtisaslaşacaqları istiqamətlər üzrə təhsil proqramının üstünlüklerindən faydalananmalıdır. Təhsil

almaq istədikləri ali təhsil müəssisəsinin qəbul meyarlarına cavab vermək və qəbul olduqdan sonra xaricdə təhsil alacaqları ixtisas üzrə müəllim-professor həyatını ölkəmizə dəvət etmələri innovativ yeniliklər gətirəcəkdir.

21-ci əsrдə texnologiya, beynəlxalq kommunikasiya, mikrobiologiya, biokimya, nanotexnologiya sahələrində baş verən yeniliklər gündündən dünya miyyasında baş verən mühüm dəyişikliklərə öz töhfəsini verməkdədir. Gənc doktorantların bu sahələr üzrə Azərbaycanda ali təhsil müəssisələrində kadr hazırlıqlarının aparılması, tədris metodlarına yeniliklər gətirilməsi, təcrübələr qazanılmasına bu Dövlət Proqramının peşəkar kadr siyasetinə istiqamətlər verilməsinə kömək edəcəkdir. Ən əsası da dövlət siyasetində aparılan yeniliklər bu dövlət programında gənc doktorantlar üçün nəzərdə tutulan xaricdə təhsilin maliyyələşdirilməsi baxımından təhsil siyasetində keyfiyyətin beynəlxalq standardlar çərçivəsində formallaşmasını müəyyənləşdirəcəkdir. Doktorantların elm sahəsində ix-

tiraları, beynəlxalq indeksli jurnallarda məqalələrinin dərc olunması, beynəlxalq konfranslarda azərbaycanlı gənclərin iştirakı, qabaqcıl universitetlərdə mühazirə oxuması Dövlət Proqramının uğurlu nəticəsi olacaqdır.

Başlıca olaraq azərbaycanlı doktorantların nüfuzlu ali təhsil müəssisələrində təhsil alması ilə birgə təqdiqatların aparılması, birgə kitab və məqalələrin çap olunması, Azərbaycanın dünyada daha tanıınması üçün müsbət rol oynayacaqdır.

Doktorantura sahəsi üzrə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin dəstəyi və Fransanın Montpellier Universitetinin koordinatorluğu ilə idarə olunan "Azərbaycanda doktorantura təhsilinin təkmilləşdirilməsi və vahid Avropa ali təhsil məkanının tələblərinə uyğun strukturlaşdırılması" (NİZAMİ) layihəsi ilə müzkişələr aparılaraq yeniliklər gətirilməsi planlaşdırılır. Layihə çərçivəsində doktorantura təhsilinin həzirki vəziyyəti, strukturlaşması, yüksək standartlar, layihənin həyata keçirilməsi üçün professional bacarıqların inkişafı, beynəlmiləlləşmə, keyfiyyət planı Avropa stan-

dartlarına uyğunlaşdırılmağa çalışılır. Layihənin əsas məqsədi Azərbaycanda doktorantura təhsilinin mövcud vəziyyəti və Avropanın doktorantura təhsili ilə müqayisəli təhlilinin müəyyənləşdirilməsi ilə ıslahatlar aparmaqdır. Bu layihədə UNEC-in koordinatoru olaraq layihənin Azərbaycanın doktorantura təhsilinə Avropa standartlarında verəcəyi töhfələri addım-addım müşahidə etməkdəyəm. Eyni zamanda, müzakirə olunan və əldə ediləcək nəticələr qəbul olunan dövlət programı üçün Avropanın qabaqcıl universitetləri tərəfindən də bu programın dəstəklənməsi mənasını daşımaqdadır.

Bütün dünyada aktual mövzu olan təhsilin keyfiyyətinin dövlət səviyyəsində innovativ proqramlarla dəstəklənməsi nəzarətin, nəticələrin və uğurların müşahidə olunmasında mühüm əhəmiyyət daşıyacaqdır. Azərbaycanlı gənclərin beynəlxalq səviyyədə həm ikili diplom, həm də doktorantura sahəsində alacaqları təhsildə dövlət səviyyəsində dəstək görməsi müsbət bir hal kimi uğurların əldə edilməsində üstünlük təşkil edəcəkdir.

Talassemiya - günümüzün acı həqiqətləri

İnsan sağlamlığı yaşamımızın əsasını təşkil edir. "Sağlam bədəndə sağlam ruh olar!" deyimi hər birimizin həyat amalına çevrilib. Bəzi halarda biz öz sağlamlığımızı riskə atmış oluruq. Edilən məsuliyyətsizlik nəticəsində insan həm öz sağlamlığını itirir, həm də dünyaya gətirdiyi övladın sağlamlığını, gələcəyini təhlükəyə atmış olur. Belə ki, maarifləndirmə işlərinin düzgün qurulmaması, vaxtında müayinələrə cəlb olunmamağın acı nəticələri gec-tez üzə çıxır. Cəmiyyətdə geniş yayılmış problemlərdən biri də, irsi xəstəliklər, xüsusən də qan xəstəlikləridir. Qan xəstəllikləri hər il dünyada milyonlarla insanın həyatını itirməsinə səbəb olur. Milyonlarla insanın əzab, əziyyət içində yaşamasına gəti-

rib çıxarır. İrsi xəstəliklər arasında ən geniş yaylanlardan biri də talassemiya və hemofiliyadır.

Bəs talassemiya və hemofiliya nədir və hansı hallarda daha geniş yayılır?

Talessemiya hemoqlobin istehsalı zamanı yaranan zülal çatışmazlığıdır. Bu zülal qırmızı qan hüceyrəsində olur, oksigeni ağciyərlərdən bütün bədən hissələrinə nəql edir və qana qırmızı rəng verir. Yetkinlərdə hemoqlobin 4 elementin birləşməsindən yaranır. Bu elementlər "zülal zənciri" adlandırılır. "Talassemiya" sözü ümumiyyətdə Aralıq dənizi anemiyası mənasını verir. Aralıq dənizi bölgəsində yaranan və köçəri tayfalarla yayılaraq dünyadan bir çox ölkəsində rast gəlinən irsi qan xəstəliyidir.

Hemofiliya isə qanın lax-talanma xüsusiyyətinin pozulması ilə xarakterizə olunan irsi xəstəlikdir. Talassemiya daşıyıcılığından azad

Ziba MƏMMƏDOVA,
Ağsu rayon Rafiq
Hüseynov adına
Kəndoba kənd tam orta
məktəbinin biologiya
müəllimi

olmaq mümkün deyil. Belə şəxslər anadan olandan tə ömürlerinin sonuna kimi talassemiya əlamətlərini özlərində saxlayırlar. Buna baxmayaraq, talassemiya daşıyıcılarında heç vaxt böyük talassemiya inkişaf edə bilməz. Ən pisi budur ki, talassemiya daşıyıcıları özlərini

sağlam hiss etsələr də xəstəliyin əlamətlərini uşaqlarına irsən ötürürülər. Əgər xəstəliyin daşıyıcıları olan iki nəfər bir-biri ilə evlənmişsə, onda övladlarında talassemiyanın çox ağır forması hesab edilən "böyük talassemiya" özünü göstərir. Uşağın bu xəstəliklə dünyaya göz açmaması üçün xəstələrin yaxın qohumları ilə nikaha girməməsi tövsiyə edilir. Ümumiyyətlə, talassemiyanın nəslə ötürülməsi qohumluqla əlaqədar olmasa da, mütəxəssislərin fikrincə, talassemiya geninin daşıyıcılığı Azərbaycanda geniş yayıldıqından nikah qurulan zaman belə daşıyıcıların bir-birinə rast gəlmək ehtimalı çox böyükdür. Amma yaxın qohumla nikah zamanı ümumi əcdaddan talassemiya geninin irsən ötürülməsi və öz uşaqlarına ötürmə riski daha da artır. Yaxın qohumlarda eyni qüsurlu genin olma riski 12,5 faiz təşkil edir.

Sosial xəstəlik hesab edilən talassemiyaya artıq 2005-ci ildən dövlət səviyyəsində diqqət yetirilməyə başlanılıb. Həmin il imzalanan "Hemofiliya və talassemiya irsi qan

xəstəliklərinə düçar olmuş şəxslərə dövlət qayğısı haqqında" qanunla dövlət üzərinə bir sıra vəzifələr götürüb. Ötən il təsdiqlənən "Hemofiliya və talassemiya irsi qan xəstəlikləri üzrə Dövlət Programı"na əsasən, hökmət ilk növbədə hemofiliya və talassemiya xəstələrinin həyat tərzinin yaxşılaşdırılması və ömürlərinin uzadılmasını qarşıya məqsəd qoyub. Eləcə də programda hemofiliya və talassemiyanın fəsadlarından əmələ gələn əlliliyin və ölüm hallarının azaldılması, bu fəsadların profilaktikasının təşkili və belə xəstə uşaqların doğulmasının qarşısının alınması sisteminin yaradılması yer alıb. Nəzərdə tutulan digər tədbirlər isə hemofiliya və talassemiali xəstələrə göstərilən tibbi xidmət strukturunun təkmilləşdirilməsi, hemofiliya və talassemiya xəstəliyinə düçar olmuş şəxslərin qeydiyyatının aparılması, belə xəstələrin müalicəsi və profilaktikası üzrə tibb mütəxəssislərinin hazırlanması və onların ixtisaslarının artırılmasıdır.

Qeyd etdiyimiz kimi, bu

xəstəliklərin əsas səbəblərindən biri qohum evlilikləridir. İrsi xəstəliklərin, fiziki və psixoloji problemlə uşaqların doğulması faktları da daha çox qohum nikahlarda təsadüf edilir. Əgər yad insanların evliliyi zamanı onların uşaqlarının qüsurlu olması riski 2-4 faizdir, qohum evliliklərdə bu göstərici 4-8 faizdir. Yəni, risk 2 dəfə artıqdır. Qohum nikahlar genetik xəstəlikləri artırın önəmli faktordur. Dünyada 20 faiz qohum evliliklərdir. 8,4 faiz doğulan uşaqlar da bu ailələrin payına düşür. Qan xəstəlikləri arasında isə talassemiya, hemofiliya və başqa qan xəstəlikləri daha çox yayılıb. Qohum evlilik - ailələrin adətən ailəyə aid var-dövlətin dağılmaması, ailə böyükləri arasındaki bağları qorumaq, qohumların evlilik və sosial-iqtisadi baxışlarının eyni olması səbəblərindən qurulur.

Dünya Səhiyyə Təşkilatının məlumatına görə, dünya əhalisinin 12 faizini qüsurlular təşkil edir. Bu əngəlli insanların əksəriyyətinin ana-ataları qohumdur. Respublikamızda isə qeydə alınan nikahların

Sağlamlıq

56 faizi qohumlar arasındadır. Azərbaycanda 10-dan çox irsi xəstəlik mövcuddur. Bu xəstəliklərlə doğulan uşaqların sayı isə ilbəil artır. Qohum nikahlara qarşı mübarizə tədbirləri və mübarizəni əks etdirən maarifləndirmə işləri günümüzün zərurətidir. Problemi diqqət mərkəzində saxlamaqla bu bəşəri bəla ilə mübarizə yolları cəmiyyətə çatdırılmalıdır.

Biz bir cəmiyyət olaraq dövlət qurumları tərəfindən problemin həlli istiqamətində atılan addımlara təkan verməliyik. Problemin həlli yollarından biri də məsələnin yaranma səbəblərini və fəsadlarını açıqlamaqla bunun həqiqətən problem olduğunu çatdırmaqdır. Bütün problemlerin həlli yollarında olduğu kimi sözügedən məsələnin həlli üsullarından biri də məhz problemin maarifləndirmə yolu ilə gənclər arasında və məktəblərdə müzakirə edilməsi, maarifləndirici mübarizə tədbirlərinin gücləndirilməsidir.

Qohum evliliklərə qarşı maarifləndirmə tədbirlərinin keçirilməsi, gənclər üçün se-

minarların təşkili günümüzün zərurətidir.

Talassemiya və leykoz haqqında məktəblilərə vaxtaşırı maarifləndirmə işlərini apararaq məlumat verilməli, problemi diqqət mərkəzində saxlamaqla bu bəşəri bəla ilə mübarizə yollarının cəmiyyətə çatdırılmasına nail olunmalıdır.

Qohum evliliklərin daha çox bölgələrdə olduğu nəzərə alınaraq bu məqsədlə orta məktəb yaşlarında gənclər arasında maarifləndirmə işi aparılmalıdır. Məktəblilərin qohum evliliklərin bioloji fəsadları barəsində tam məlumatları olarsa onlar problemin həlli istiqamətində görüləcək işlərə köməklik göstərə bilərlər. Bu məq-

sədlə biz məktəblilər üçün trening-seminarlar təşkil edir, sözügedən mövzuda yazı müsabiqəsi keçirir. Gördüyüümüz işlərin vaxtaşırı olaraq mətbuatda yer almاسına çalışırıq. Çünkü, mətbuat vasitəsilə insanlar ümumiyyəti problemlərin varlığını və nədən qaynaqlandığını vaxtında bilə bilirlər.

Öz təcrübəmə əsaslanaraq deyə bilərəm ki, sosial mövzularda maarifləndirici tədbirlərin vaxtaşırı keçirilməsi müsbət nəticəsini verməkdədir. Yuxarı sinif şagirdləri qohum nikahların bioloji fəsadlarını öyrənərək müzakirə edir, bu bəşəri bəla ilə mübarizə yollarının cəmiyyətə çatdırılması istiqamətində səy göstərirlər.

ƏTRAF MÜHİTƏ TƏSİRİN QİYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

1. ƏMTQ VƏ SEQ NƏDİR

Ətraf mühitin mühafizəsinə təmin etmək və ona dəyən ziyani qiymətləndirmək üçün ən önəmli vasitələrdən biri olan "Ətraf mühitə təsirin qiymətləndirməsi" (bundan sonra ƏMTQ), müasir dövrdə dünya miqyasında qəbul olunan və bir çox ölkənin qanunvericiliyində yerini taparaq tətbiq edilən texniki bir vasitədir. ƏMTQ, bir fəaliyyətlə əla-qədar qərar verən qurumlara o fəaliyyətdən doğa biləcək ekoloji təsirləri qərar mərhələsindən əvvəl bildirərək hərkəs üçün ən doğru qərarı verməsini təmin edir. Ekoloji və iqtisadi siyasetləri uzlaşdırmağı hədəfləyən bir vasitə olan ƏMTQ bu məzmunda, davamlı inkişaf siyasetinin həyata keçirilməsində də önəmli bir rol oynamaqdadır.

Strateji Ekoloji Qiymətləndirmə (bundan sonra SEQ) - ƏMTQ-nin əsasını təşkil edən konsepsiyanı və prinsipi dəqiqləşdirən (ümmələşdirən) yüksək səviyyəli,

kompleks prosedurdur. ƏMTQ yalnız müəyyən la-yihələrə əsaslandığı halda, SEQ dövlətin bütün planları, strategiyaları, siyasetləri və qanunvericilik təkliflərinə tətbiq edilir.

2. ƏMTQ VƏ SEQ TARİXİ

Ətraf mühitə təsirin qiymətləndirməsi 1960-cı il-lərdə artan ekoloji biliklərin bir hissəsi olaraq başlamışdır. ƏMTQ daha obyektiv qərar qəbul edilməsinə töhfə vermək niyyəti ilə texniki qiymətləndirməyə cəlb olunur. 1969-cu ildə Amerika Birləşmiş Ştatlarında Milli Ətraf Mühiti Qoruma Aktının qəbul edilməsi ilə ƏMTQ rəsmi status əldə etmişdir. ABŞ-da qəbul edilmiş həmin qanuna görə, hər hansı bir orta və ya iri miqyaslı iqtisadi layihəni həyata keçirmək üçün müvafiq razılaşmaların əldə edilməsi məqsədilə ƏMTQ adlı sənəd hazırlanmalıdır.

Azərbaycanda ƏMTQ haqqında ilk sənəd 1996-ci

ildə UNDP-nin mütəxəssisi və yerli QHT tərəfindən yaradılmış Azərbaycanda Ətraf

**Vaqif QURBANOV,
Azərbaycan
Respublikasının
Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik
Akademiyasının magistri**

Mühitə Təsirin Qiymətləndirilməsi Prosesi Qaydalarıdır (ƏMTQ Qaydaları). ƏMTQ Qaydaları «qerb» tipli ƏMTQ prosesinin əsas prinsiplərini ölkəyə təqdim edir. Bu sənəd keçmiş Dövlət Eko- logiya Komitəsi tərəfindən

Ətraf mühit

təsdiq və qəbul edilmişdir, lakin qanun statusu almamışdır. 1999-cu ildə, “Ətraf mühitin mühafizəsi” haqqında qanun qəbul olundu. ƏMTQ qaydaları bu qanunun 8-ci bəndində Dövlət Ekoloji Ekspertizası adı altında özünə yer aldı. 1175-VQ nömrəli bu qanun Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 39-cu maddəsinə və 94-cü maddəsinin I hissəsinin 20-ci bəndinə uyğun olaraq, təsərrüfat fəaliyyətinin və başqa fəaliyyət növlərinin, habelə strateji sənədlərin və ərazi planlaşdırılması sənədlərinin reallaşdırılması nın ətraf mühitə və insan sağlığına təsirinin qiymətləndirilməsi prosesinin hüquqi, iqtisadi, təşkilati əsaslarını müəyyən edir və bu sahədə yaranan münasibətləri tənzimləyir. Lakin bu qanunun qəbul olunmasına baxmayaraq geniş bir şəkildə tətbiq

olunmasına Prezident İlham Əliyevin 2018-ci il 12 iyun tarixində “Ətraf mühitə təsirin qiymətləndirilməsi haqqında” 1175-VQ nömrəli Qanununun tətbiqi barədə” fərmanı imzalamasından sonra başlanılmışdır.

3. ƏMTQ və SEQ-in müqayisəsi

ƏMTQ və SEQ ətraf mühitin mühafizəsi və eko-

loji qiymətləndirmə iyerarxiyası içərisində iki fərqli pilləni təmsil etməkdədir. Bu iki anlayış arasında müxtəlifliklər olsa da təməldə bir-birini tamamlayan proseslərdir.

ƏMTQ və SEQ-in bir-birindən fərqli maraq dairələri və əhatələri vardır. ƏMTQ və SEQ arasındaki müxtəlifliklər aşağıdakı cədvəldə verilmişdir.

	SEQ	ƏMTQ
Qərar qəbul etmə mərhələsi	Tələb olunur: Plan və proqramlar (Dövlət) Təvsiyə olunur: Siyasetlər, strategiyalar, qanunvericilik	Layihələr (Dövlət - xüsusi)
Qərar prosesindəki rolü	Yardımcı, asanlaşdırıcı	İstiqamətləndirici, sanksiyaverici
Alternativlər	Məkan, texnoloji, iqtisadi, sosial və fiziki strategiyalara bağlı alternativlər	Məkan, dizayn, inşaat və əməkliyatlarda işlənilən alternativlər
Təsirin miqyası	Makro (global, milli, regional)	Mikro (adətən regional)
Təsirin əhatə dairəsi	Davamlıllıq anlayışı içərisində iqtisadi və sosial mövzular, fiziki və ekoloji mövzulardan daha çox ələ alınır.	Davamlılıq perspektivi çərçivəsində ələ alınan fiziki və ekoloji mövzular iqtisadi və sosial mövzulara görə prioritet sayılır.
Müddət	Uzun və orta müddət	Orta və qısa müddət
Əsas məlumat mənbələri	Milli ekoloji strateji hesabatlar, Yerli gündəm, statistik məlumatlar	Ərazi çalışmaları, nümunə analizləri, statistik məlumatlar
Məlumat növləri	Adətən təsviri və mücərrəd məlumatlara əsaslanaraq işləyir.	Adətən rəqəmsal məlumatlarla işləyir
Qərar qəbuletmə prosesi içərisindəki təsiri	Dəqiq olmayan, naməlum	Dəqiq və məlum
Hesabatlar	Ümumi, səthi	Ətraflı
İctimai iştirakın proses içərisindəki rolü	İctimai iştirak prosesi vardır.	SEQ-ə görə daha aktiv bir iictimai iştirak prosesi vardır.

Planlaşdırma və SEQ arasındaki əlaqə

SEQ “screening” adlandırılan qiymətləndirmə ilə başlayır. Bu mərhələdə plan və ya programın SEQ-i tələb edib-etmədiyi müəyyənləşdirilir. Əgər SEQ gərəkdirse onda ikinci mərhələ olan “scoping” mərhələsi başlayır. Bu mərhələdə qiymətləndirmədə təhlil ediləcək məsələlər müəyyənləşdirilir. Təsirlərin həcminin erkən mərhələdə müəyyən edilməsi yalnız tələb olunan məsələlərə diqqət yönəltməyə və müvafiq resursların səmərəli istifadəsinə kömək edir. Bu iki mərhələdən əldə olunan məlumatlar əsasında ekspertlər plan və ya programın ətraf mühit və insan sağlamlığına potensial təsirlərini təhlil edirlər. Təhlillərin nəticələri təfərrüatları ilə təsvir edilərək mənfi təsirləri azaldan tədbirlərin və alternativ planlaşdırma seçimlərinin hazırlanması üçün istifadə edilir. Əldə edilən bütün nəticələr sənədləşdirilməli və ətraf mühit üzrə hesabatda təqdim edilməlidir. Bu hesabat qərar qəbul etməli olan müvafiq quruma təqdim olunmalıdır. Buna baxmayaraq qərar qəbul edilməzdən əvvəl hesabatın

nəticələri ictimaiyyətlə və müvafiq təşkilatlarla müzakirə olunmalıdır. Transsərhəd nəticələr gözlənilərsə təsirə məruz qalacaq dövlətlərlədə müzakirələr aparılmalıdır. Son olaraq qəbul edilmiş qərarın təsirlərinin monitorinqi aparılmalı və monitorinqin nəticələri ictimaiyyətə açıqlanmalıdır.

SEQ, iqtisadi və ekoloji meyarları bir harmoniya içində qərarqəbuletmə mexanizminə daxil etməkdə və davamlılığı təmin edilməyə çalışılan inkişafın ətraf mühitə və təbiətə olan təsirlərinin minimuma endirilməsində və ya ortadan qaldırılmasında önemli rol oynayır. Bu vəziyyətdə SEQ-in əlaqədar bütün tərəflərin prosesdə iştirakını təmin etməsi və proses içərisində birdən çox alternativin qiymətləndirilməsində də rolü vardır. SEQ prosesi, insan və ətraf mühit əlaqəsinin birinci planda tutulmasını təmin edir. Landşaft planlaşdırmanın yardımı ilə cəmiyyət öz ətraf mühiti haqqında geniş məlumatlanmaqdə və bunun bir nəticəsi olaraq ətraf mühitlə əlaqədar qərarların qəbulunda önemli bir yerə sahib olur. Landşaft planları quruluşuna görə ətraf mühiti və təbiəti nəzərə almağa məcburdur. SEQ də

ətraf mühitə təsirlərin qiyamətləndirilməsi mövzusunu araşdırıldığından bu iki anlaysış bir-birindən ayrı düşünülməməlidir.

4. Planlaşdırma, ƏMTQ və SEQ fəaliyyətlərində landşaft memarlığı

Landşaft planlaşdırma ümumi mənada landşaftların yaxşılaşdırılması, bərpası və idarə olunması üçün həyata keçirilən tədbirləri ifadə edir. Landşaft planlaşdırması, fiziki bir sahə olaraq təbiətin sahib olduğu ekoloji, təbii enerjinin, xüsusən də ideoloji-ictimai (mədəni) strukturun müəyyənləşdiriyi mədəni həyatla əlaqədar ehtiyacları təmin etmək üçün ələ alınması, ən uzun müddətdə ən məhsuldar formada faydalana biləcək yollarının araşdırılıb təkmilləşdirilməsi məqsədilə fiziki planlaşdırma fəaliyyətində bu məqsədi araşdırın bir planlaşdırma fəaliyyətidir. Landşaft planlaşdırma prosesində landşaftın bütün xüsusiyyətlərinin vizual tərəfdən də qiymətləndirilməsi lazımdır. Landşaftın dəyəri yalnız onu formallaşdırın fiziki, bioloji və müxtəlif insan fəaliyyətləri kimi dəyərləri

Nobel-2018

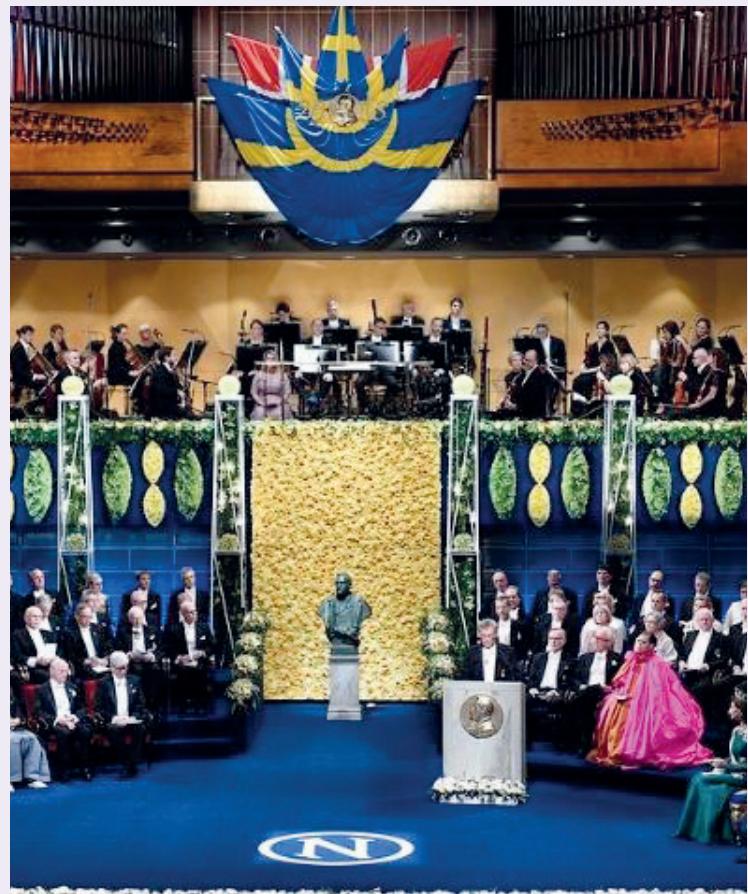
deyil, estetik və vizual dəyərləri də əhatə edir. Planlaşdırımda landşaftın ümumi xüsusiyyətlərini ortaya qoymaq, qoruma lazım olan hər hansı bir ərazini, ya da inkişaf edə biləcək ərazini müəyyən etmək məqsədilə həyata keçirilən layihələrdə vizual analizə ehtiyac yaranır.

Təsirli qiymətləndirmə vasitələri olan ƏMTQ və SEQ proseslərinin şərtləri landşaft planlaşdırmanın əhatə dairəsini gücləndirmək üçün istifadə edilir. Tənzimləyici meyarların, proqnozların hazırlanması və alternativ planların təşkili SEQ üçün ən vacib ünsürlərdir. SEQ mərhələləri landşaft planlaşdırmağa birbaşa yardım etdiyi halda landşaft planlaşdırma apardığı araşdırımlar və aldığı idarəetmə qərarları ilə SEQ prosesini də əhatə edir. Buradan da aydın olur ki, landşaft planlaşdırma və SEQ bir-birinə bələdçilik edən proseslərdir.

Landşaft memarlığı ətraf mühiti, təbiəti bir bütöv olaraq sistematik bir şəkildə götürməklə landşaft komponentlərinin bir-birləri ilə əlaqələrini araşdırır. Landşaft memarlarının əsas vəzifəsi torpaqdan istifadə qərarlarında təbiətə olan təsirləri minimuma endirməkdir. Qəbul olunan bütün qərarların landşaftla uzlaşmasını təbiətlə həyata keçiriləcək layihələr arasında tarazlığı təmin edəcək önəmli peşə fəaliyyətlərindən biri landşaft ekologiyası əsasına malik olan landşaft memarlığıdır.

2018-ci ilin Nobel mükafatları sahiblərinə təqdim olundu

*Stokholm və Osloda təntənəli
mərasimlər keçirilib*

Dekabrın 10-da İsveçin və Norveçin paytaxt şəhərləri Stockholm və Osloda 2018-ci ilin Nobel mükafatı laureatlarının mükafatlandırılması mərasimi keçirilib.

www.nobelprize.org saytının məlumatına əsasən, mərasimlər 1896-cı il dekabrın 10-da vəfat etmiş Alfred Nobelin anim gündündə baş tutub. Alfred Nobelin vəsiyyətinə uyğun olaraq Stokholmda keçirilən tədbirdə fizika, kimya, fiziologiya və təbabət, iqtisadiyyat sahələrində mükafatlar təqdim olunub. Mərasimi açan Nobel Fondunun İdarə Heyətinin sədri Karl - Henrik Xel-din qeyd edib ki, elmi kəşflər üçün əlverişli şəraitin yaradılması vacibdir: "Elmdə sıçrayışlar, bu gün burada qeyd etdiyimiz kəşflərin ox-

şarı olanlar, əlverişli mühitin yaradılması, alimlərə müstəqilliyin, azadlığın verilməsi və uzunmüddətli maliyyələşdirmənin təqdim olunması nəticəsində mümkün olub. Belə yaradıcılıq mühiti ən müxtəlif istedadlar, təcrübə və mədəni ənənələr üçün, həmçinin gənc alimlərə fikir bildirməyə imkan verir", - deyə K.Xeldin bildirib.

Daha sonra İsveç Kralı XVI Karl Qus-tav Nobel mükafatı laureatlarına üzərində Nobelin təsvir olunduğu qızıl medal, diplom və 9 milyon İsveç kronu (təqribən 1,06 milyon dollar) pul mükafatı təqdim edib.

Nobel-2018

2018-ci ildə fiziologiya və tibb sahəsində Nobel mükafatına amerikalı Ceyms Ellison və yaponiyalı Tasuku Hondze layiq görünlüb'lər. Onlar immunitet sisteminin mənfi fəaliyyətini dayandıraraq xərcəng xəstəliyinin müalicəsinin kəşfinə görə bu mükafatla təltif ediliblər. İqtisadiyyat üzrə Nobel mükafatı innovasiya, iqlim və iqtisadiyyat sahəsində tədqiqatlarına görə Vilyam Nordhaus və Paul Romerə verilib. Fizika üzrə Nobel mükafatı lazer fizikası sahəsində yenilikçi ixtiralara görə üç alimə - amerikalı Artur Eşkin, fransalı Jerard Moro və kanadalı Donna Striklanda verilib. Kimya sahəsində Nobel mükafatını amerikalı alım Frencis Arnold fermentlərin təkamülünə, Corc Smit və Qreqori Uinter isə faqotiv display yaratdıqlarına görə alıblar.

2018-ci ilin Nobel Sülh mükafatı isə Norveçin paytaxtı Osloda sahiblərinə təqdim olunub. Mükafat hüquq müdafiəçisi Nadya Murada və konqolu cərrah Denis Mukvegeyə döyüslər və silahlı münaqişələr zamanı cinsi zorakılığa qarşı mübarizədə göstərdikləri səylərinə görə verilib.

Mükafatlandırma mərasimində bütün laureatlara çıxış etmək imkanı da yaradılıb. Sonda Nobel mükafatı laureatları və qonaqlar üçün rəsmi bayram ziyafəti verilib. Stokholmun Konsert zalında keçirili-

lən mərasimə 1500-dən artıq qonaq - laureatların ailə üzvləri, elm, mədəniyyət və siyaset nümayəndələri qatılıblar.

2018-ci ildə ümumilikdə 12 nəfər Nobel mükafatı laureatı olub. Bu il ədəbiyyat üzrə mükafat təsis olunmayıb. Ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatının 2019-cu ildə veriləcəyi bildirilir.

Qeyd edək ki, builki laureatlar arasında ən qocamanı olan 96 yaşlı amerikalı fizik Artur Eşkin səhhətinə görə İsveç paytaxtına gələ bilməyib. Onu mükafatlandırma mərasimində oğlu Maykl təmsil edib.

Oruc MUSTAFAYEV

Tədqiqatçıların elmi fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün yeni metod və alqoritmlər işlənib

Son illər elmi əsərlərin, jurnalların sayca artması onların keyfiyyət baxımından qiymətləndirilməsi üçün yeni mexanizmin işlənməsi ehtiyacını yaradıb. Belə qiymətləndirmə isə elmşunaslığın bir sa-

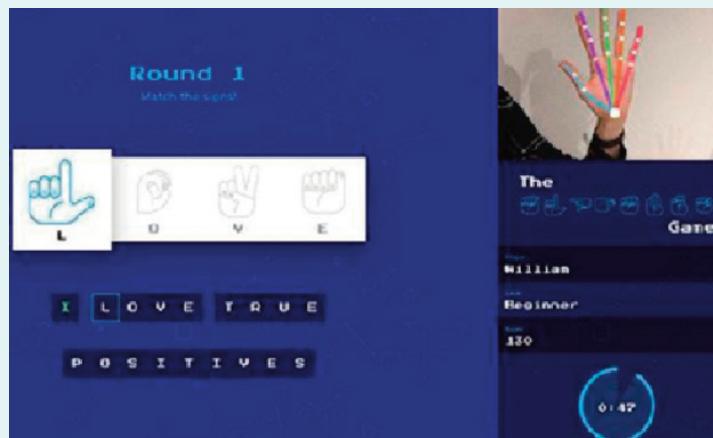

hesi hesab olunan elmmetriyada öz əksini tapır. Elmmetriya elmi informasiyanın ölücməsi və analizi ilə məşğul olan elm sahəsidir. Qeyd olunan ehtiyac nəzərə alınaraq tədqiqatçı Rəhilə Həsənova tərəfindən tədqiqatçıların və elmi əsərlərin qiymətləndirilməsi üçün yeni metod və alqoritmlər işlənib. Gənc tədqiqatçının bu istiqamətdə apardığı araşdırmalarının nəticələri bu yaxınlarda texnika elmləri üzrə fəlsəfə doktoru alimlik dərəcəsi almaq üçün AMEA-nın İforma-

siya Texnologiyaları İnstitutunda müdafiə olunmuş dissertasiya işində öz əksini tapıb. Dissertasiya işində müəllif tədqiqatçının elmi fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün yeni indekslər işləyib, dissertasiya işlərinin ilkin avtomatlaşdırılmış ekspertizası üçün yeni metod və alqoritmlər təklif edib. Müəllifin institutun alimləri tərəfindən elmi yenilik kimi qiymətləndirilən işləmələrinə görə, onun tərəfindən təklif olunan yeni çəkili konsensus indeksi ilə tədqiqatçıların elmi fəaliyyətinin, ArticleRank alqoritmi vasitəsi ilə elmi jurnalların, eləcə də yeni hibrid alqoritmi vasitəsi ilə elmi məqalələrin qiymətləndirilməsi mümkün olacaq.

Süni intellektin köməyi ilə jest dilini öyrənən kompüter oyunu hazırlanıb

Kanadada “Stradigi AI” startapı tərəfin-dən süni intellekt vasitəsilə eşitmə məhdud-

Elm və texnika yenilikləri

diyyətli insanlara kömək məqsədi daşıyan kompüter oyunu hazırlanıb.

Robo-hunter.com saytında bildirir ki, kompüter oyunu “The ASL Alphabet Game” adlandırılıb.

Oyun zamanı insan əlifbanın 26 hərfini amslen jest dilində simulyasiya etməlidir. Bu zaman oyunçunun əl hərəkətlərini neyron şəbəkə klassifikasiya edir. Jestlər düzgün təkrar edildikdə müəyyən ballar əlavə edilir.

Süni intellekt oyunda istifadə olunan 100 min təsviri təhlil edərək jestləri öyrənir. Neyron şəbəkənin əvvəldən əmələ gəlmış rəyini maksimal dərəcədə azaltmaq üçün istehsalçılar son dərəcə dəqiq seçilən kadrları videoyazılarda saxlayırlar.

Oyun zamanı göstərilən jestlər üç mərhələdə (süni intellekt əllərin veb-kamera qarşısındaki vəziyyətini təhlil edir, alınmış təsvirlər oyunçunun jestlərini təsnif edən ikinci neyron şəbəkəyə ötürülür, süni intellekt insanın əllərinin vəziyyətini daha dəqiq qiymətləndirən istilik kartları yaradır) qiymətləndirilir.

Istehsalçılar iddia edirlər ki, süni intellektin “The ASL Alphabet Game” üçün tətbiq etdiyi sistem 99,03% dəqiqliklə işləyir.

Qeyd edək ki, Kanada startapı kompüter oyununun hazırlanmasına, təxminən, 1 ay yarıvaxt sərf edib. Kanadanın Eşitmə Məhdudiyyətli İnsanlar Mərkəzinin əməkdaşları da oyunun hazırlanmasına kömək məqsədilə işə cəlb ediliblər.

Sosial şəbəkələrdə təhlükəli informasiyanın monitorinqi sistemi yaradılıb

Sosial şəbəkələrdə uşaq və yeniyetmələrin davranışını yayındıran təhlükəli informasiyanın monitorinqi sistemi hazırlanıb.

Son illərdə tədris müəssisələrində yeniyetmələrin aqressiyasının artması Rusiyanın “Seuslab” şirkəti tərəfindən “Müqəddəs Georgi” adlandırılan yeni sistemin yaradılmasına zəmin yaradıb.

Layihənin rəhbəri Yevgeni Aşixmin qeyd edib ki, sosial mediada ictimai baxımdan təhlükəli hadisələr hesab olunan məktəblərə silahlı basqınlar, intihar oyunları, okkultizm axınları ilə mübarizə xüsusi aktuallıq kəsb edir.

Belta.by saytının məlumatına əsasən, informasiya mühitinin məhz bu problemləri ilə mübarizə üçün yaradılmış sistem vətəsilə uşaqların həyatının daha təhlükəsiz olmasına nail olunacaq. Süni intellektə malik olan “Müqəddəs Georgi”nin hazırla-

masında maşın təlimi metodları tətbiq edilib. Sistem eyni anda ekstremitizm, terrorizm, intihara çağırış kimi bir neçə mövzu üzrə monitorinq apara bilir.

Monitorinq sisteminin hazırlanmasında ölkənin müxtəlif regionlarından olan mütəxəssislər, alımlar, həmçi-nin psixoloq və psixiatrlar iştirak ediblər. Yeni sistem sosial şəbəkə-lərdə vizual olaraq təhlükəli kontenti nümayiş etdirən xəbər lentini xatırladır. Lakin burada xəbərlər deyil, potensial təhlükəli kontent təqdim olunur. Sonra sistem dağıdıcı informasiya haqqında istifadəçiyə xəbərdarlıq göndərir, müəyyən dövr üçün hesabat formalaşdırır və onu gələcək qərarların qəbulu üçün psixoloqa ötürür. Sistem sosial şəbəkələrdə yalnız açıq səhifələrin monitorinqini həyata keçirir.

Sistemin 2019-cu ilin yazında istifadəyə verilməsi planlaşdırılır.

Suda üzə bilən robot təqdim olunub

“Pliant Energy Systems” şirkəti üzgəclərin köməyi ilə hərəkət edə bilən “Velox” robotunu təqdim edib. Yeni texnologiya sayəsində manipulyator buzda sürüşmək və dalğavari hərəkətlərlə bərk səthlər üzərində yerimək imkanına malikdir.

Robo-hunter.com saytının məlumatına

görə, “Pliant Energy Systems”in rəhbəri Petro Filardo yenilənən enerji mənbələrini tədqiq etdiyi zaman “Velox”u yaratmaq ideyası meydana gəlib.

Ekspert enerji əldə etməklə yanaşı, dəniz mühitində nəqliyyat vasitələrini idarə edə bilən biomorf qadcteləri araşdırıb. Nəticədə şirkət yalnız elastik üzgəclərin köməyi ilə hərəkət edən robot yaradıb. Onların hərəkətinə daxilinə quraşdırılmış prosessor nəzarət edir.

“Velox” su üzərində hərəkət edir, quruya yaxınlaşdığı zaman üzgəclərini 90 dərəcədə açır.

Robot qum, qar, çinqıl, səki və buz üzərində hərəkət edə bilir. P.Filardonun sözlərinə görə, “Velox” texnologiyanın müxtəlif sahələrində istifadəyə yararlıdır. Gələcəkdə robot su üzərində dərmanları və döyüş sursatlarını daşıya, qütb regionlarında aparılan elmi araşdırmalarda iştirak edə bilər.

**Ikt.az saytının materialları
əsasında hazırladı:
Sevinc ALIYEVA**

Beynəlxalq Elm Olimpiadasından 5 medal

Botsvanada yeniyetmələrin 15-ci Beynəlxalq Elm Olimpiadası (İJSO) keçirilib. Dünyanın 48 ölkəsindən məktəblilərin iştirak etdiyi olimpiadada ölkəmizi 6 şagird təmsil edib.

Bu mötəbər elm yarışında öz bilik və bacarıqlarını nümayiş etdirən şagirdlərimiz 5 bürünc medal qazanıblar. Belə ki, Təhsil Nazirliyinin tabeliyindəki Kimya-biologiya təmayüllü Respublika liseyinin IX sinif şagirdi Sədiyar Qafarov, Fizika, riyaziyyat və infomratika

təmayüllü liseyin X sinif şagirdi Məhəmməd Yusifov, Türkiyə Dəyanət Vəqfi Bakı türk liseyinin IX sinif şagirdi Xanım Yaqublu və X sinif şagirdi Əjdər Fərzullazadə, Sumqayıt şəhəri Təbiət elmləri təmayüllü gimnazianın IX sinif şagirdi Murad Bəşirov bürünc medallara layiq görülüblər.

Yeniyetmələrin Beynəlxalq Elm Olimpiadası təbiət elmləri (fizika, kimya, biologiya) üzrə yaşı 15-dən çox olmayan şagirdlər arasında həm fərdi, həm də komanda formatında təşkil olunub. Fizika, kimya və

biologiya fənləri üzrə təşkil edilən olimpiada 3 mərhələdə keçirilib. İştirakçıların ilk iki mərhələdə nəzəri bilikləri, 3-cü mərhələdə isə praktiki bacarıqları yoxlanılıb. Şagirdlərin hazırlıq prosesi tədris ilinin əvvəlindən start götürüb. İki mərhələli imtahan əsasında seçilən şagirdlər hazırlıq prosesi zamanı laboratoriya hazırlığına və xüsusi məşğələlərə cəlb olunublar.

2004-cü ildən etibarən bu olimpiadada iştirak edən Azərbaycan məktəbliləri 4 gümüş, 38 bürünc olmaqla 42 medal qazanıblar.

Çox oturmaq ölüm riskini artırır

Amerikanın Xərçəng Cəmiyyətinin araşdırmasına görə, idmanla məşğul olunsa belə, çox oturmaq 13 xəstəlikdən ölüm riskini artırır.

Tədqiqatın nəticələrinə əsasən, gündə 6 saat və ondan çox oturanların erkən ölüm riski üç saatdan az oturanlara nisbətən 19 faiz daha yüksəkdir.

Araşdırma nəticəsində çox oturmağın xərçəng, ürək xəstəlikləri, insult, diabet, xroniki obstruktiv ağciyər xəstəliyi, ağciyər və qaraciyər xəstəlikləri, mədə xorası və digər həzm sistemi xəstə-

likləri, Parkinson, Alzeymer, mərkəzi sinir sistemi və əzələ-skelet sistemi xəstəlikləri səbəbindən ölüm riski ilə əlaqəli olduğu və hətta intihar ehtimalını artırduğu müəyyənləşib.

Tədqiqat zamanı 128 min qadın və kişinin sağlamlıq haqqında məlumatlarına

baxış keçirilib. Xroniki xəstəlikləri olmayan bu insanların təxminən 49 mini araşdırma aparılan 21 il ərzində vəfat edib.

Mütəxəssislər çox oturmağın xərçəngdən ölüm riskini 10 faiz artırduğunu, əzələ-skelet sistemi xəstəliklərindən isə ölüm təhlükəsini 60 faiz yüksəltdiyini deyiblər. Az oturmağın faydalı olduğunu qeyd edən tədqiqatçılar bir saat oturduqdan sonra iki dəqiqə ayaq üstə dayanmağın və ya yüngül hərəkətlər etməyin qanda xolestrol, səviyyəsinə, şəkər və təzyiqə təsir etdiyini diqqətə çatdırıblar.

Gözə görünməz olmaq mümkünürmü?

Kanada alimləri insanı görünməz edən plaş ixtira ediblər.

Monreal Elmi Araşdırmalar Milli İnstitutunun ekspertləri aydınlaşdırıblardı ki, gözə görünməz plaşın sırrı işıqla manipulyasiyalardan ibarətdir.

Bu plaş enerjinin xüsusi ötürülməsinin köməyi ilə gözdən şüa və predmetləri gizlədir. Bunun səbəbi insanın gözlərinin elektromaqnit spektrinin bütün tezliklərini görə bilməməsidir.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
TƏHSİL NƏZƏRƏTİ

"Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası"

5 ilin hesabatı

Məktəb tikintisi

Son 5 ilda 500-dən, 2003-2018-ci illar orzında isə 3200-dən çox məktəb binası tikilib və ya əsaslı tamir edilib. Neticədə 1 milyondan çox şagirdin təlim şəraiti əhəmiyyətli şəkildə yaxşılaşdırılıb.

2017-ci ilda 40 rayonda 6 min şagird yerlik 106 modul tipli məktəb quraşdırılıb.

İlk dəfə olaraq ucqar kəndlərdə az şagird kontingenti olan qazalı məktəblərin yeni binalarla əvəz edilməsi çərçivəsində modul tipli məktəb tacrübəsi tətbiq edilib.

Cəri ilin sonunadək 43 regionda 8120 şagird yerlik daha 137 modul tipli məktəbin quraşdırılması işləri başa çatdırılacaq.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
TƏHSİL NƏZƏRƏTİ

"Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası"

5 ilin hesabatı

Müəllim peşəsinin nüfuzunun artırılması

142 minden çox müəllimin diagnostik qiymətləndirilməsi başa çatdırılıb, onların haftalık dərs yükü 1,5 dəfə, vəzifə maaşı 2 dəfə artırılıb.

Cəri ilde müəllimlərin işə qəbulu üzrə müsabiqədə iştirak etmək üçün 51 min müəllim elektron arzı ilə müraciət edib. Bu da 2013-cü ilə müqayisədə 3 dəfə çoxdur.

Son 5 ilda 18 136 müəllim işə qəbul olunub, onların kənd məktəblərində fəaliyyətə başlamış 11 600 naforuna (64 faiz) həvəsləndirmə tədbirləri tətbiq edilib.

"Gələcəyin müəllimi" layihəsi çərçivəsində qəbul imtahanlarında 500 və daha artıq bal toplamış və müəllimlik ixtisasını ilk sıralarda seçmiş tələbələr üçün təqəbild müləyyənlaşdırılıb. Son 5 ilda bu təqəbildən 1500 tələbə faydalandı.

2018-ci ilda 500 və daha artıq bal toplayan məzunlar arasında müəllimlik ixtisasını seçənlərin sayı 2090 nafor olub. Bu, 2013-cü ilə nisbatən 2,3 dəfə, ötən ilə nisbatən isə 53,6 faiz artım deməkdir.

2015-ci ilda Təhsil İşçilərinin Peşəkar Inkişaf İnstitutu yaradılıb, 2015-2018-ci illarda ümumilikdə 55 min nafora qədər müəllim modul-kredit sistemini əsaslanan təlimlərə callı edilib. Onlardan 25 minə yalnız cəri ilin payına düşür.

2019

